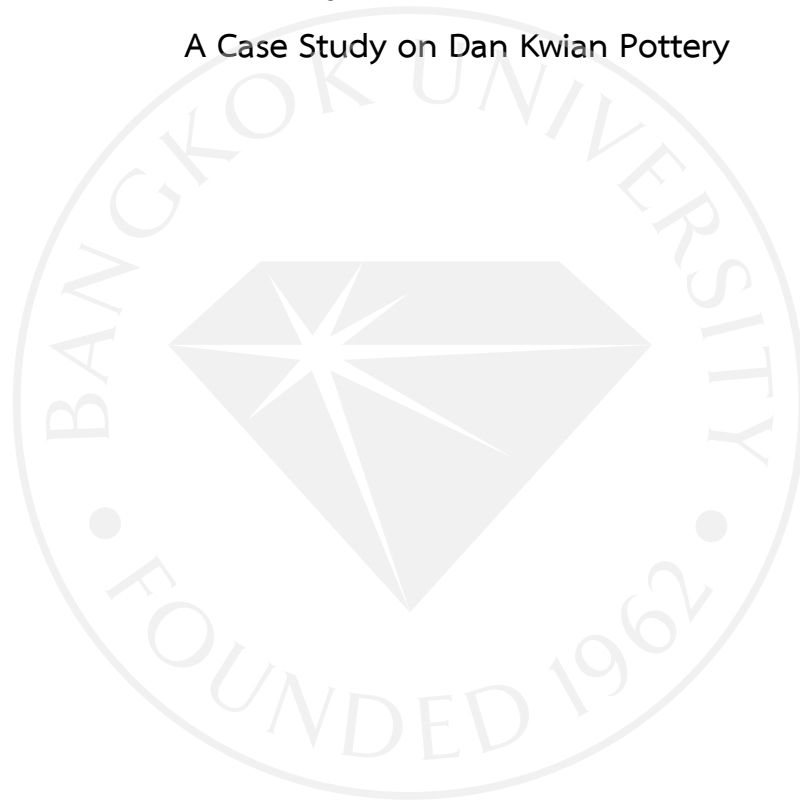

ความคาบเกี่ยวการคุ้มครองระหว่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น:
กรณีศึกษาเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

Overlap between Geographical Indication and Local Wisdom:
A Case Study on Dan Kwian Pottery

ความคาบเกี่ยวการคุ้มครองระหว่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น:
กรณีศึกษาเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

Overlap between Geographical Indication and Local Wisdom:
A Case Study on Dan Kwian Pottery

การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปีการศึกษา 2559

©2560

จารุวรรณ ผลรวม

สงวนลิขสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต

เรื่อง ความคาบเกี่ยวการคุ้มครองระหว่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษา
เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

ผู้วิจัย จารุวรรณ ผลรวม

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ปัจฉิมา ธนสันติ)

ผู้เชี่ยวชาญ

(ดร.กริชผกา บุญเฟื่อง)

(ดร.คันสนีย์ เทพปัญญา)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

29 กันยายน 2560

จารุวรรณ ผลรวย. ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, กันยายน 2560, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ความคาบเกี่ยวการคุ้มครองระหว่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น:

กรณีศึกษาเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน (99 หน้า)

อาจารย์ที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์

บทคัดย่อ

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยนั้น กำหนดให้ความคุ้มครองแก่สินค้าที่มีชื่อเสียง คุณภาพ หรือลักษณะเฉพาะใด ๆ ที่ทำให้สินค้าดังกล่าวมีความพิเศษแตกต่างจากสินค้าชนิดเดียวกันในแหล่งกำเนิดอื่น ๆ ซึ่งชื่อเสียง คุณภาพ หรือลักษณะเฉพาะเช่นว่านี้ เป็นผลมาจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ของแหล่งกำเนิดสินค้าประกอบภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้าของผู้คนในชุมชน แหล่งกำเนิดโดยปัจจัยทั้งสองนี้ถือว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน สินค้าที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะเช่นว่านี้มีอยู่มากมายในประเทศไทย ทั้งที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมาย และที่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองใด ๆ ตามกฎหมายเช่นเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนซึ่งเป็นสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของหมู่บ้านด่านเกวียนและมีความเชื่อมโยงกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ด้วยคุณสมบัติหรือลักษณะของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน เมื่อนำมาพิจารณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 พบว่าสามารถขอรับความคุ้มครองจากกฎหมายทั้งสามข้างต้นได้ จึงก่อให้เกิดความคาบเกี่ยวการคุ้มครองตามกฎหมายทั้งสาม

แต่ด้วยปัจจุบันร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ยังไม่สถานะเป็นกฎหมาย และประเทศไทยก็ยังไม่มียกกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างครอบคลุม จึงทำให้กระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมู่บ้านด่านเกวียนอาจถูกนำไปใช้ประโยชน์โดยไม่ชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำไปใช้ประโยชน์ในทางการค้าโดยไม่มี การแบ่งปันประโยชน์ใด ๆ สู่มุ่บ้านด่านเกวียน

ดังนั้นถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยควรจะดำเนินการออกกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างครอบคลุม เพื่อคุ้มครองและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้ทรงคุณค่า รวมถึงรักษาผลประโยชน์ต่าง ๆ ของชุมชนผู้ถือครองภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน, หมู่บ้านด่านเกวียน

Phonruay, J. LL.M., September 2017, Graduate School, Bangkok University.

Overlap between Geographical Indication and Local Wisdom: A Case Study on Dan Kwian Pottery (99 pp.)

Advisor: Assoc.Prof.Udomsak Sinthipong, Ph.D.

ABSTRACT

Protection of geographical indications in Thailand requires protection to its renowned quality or characteristics of any kind that makes the product special and different from other products. The reputation, quality, or characteristic is the result of the geographical factors of origin, the local wisdom in the production of goods of people in the origin community. These two factors are considered to be of the same importance. There are so many products with the qualities or characteristics in Thailand that are both registered as legal geographical indications and there is still no legal protections such as Dan Kwian pottery, which is a product of local wisdom, the art of Dan Kwian village, and linked to geographic factors.

When the qualities or characteristics of Dan Kwian pottery are taken into consideration based on the Geographical Indications Protection Act, BE 2546 (2003), Protection and Promotion of Wisdom Draft Act, BE, and Preservation and Protection of Intangible Cultural Heritage Act BE 2559 (2016), it was found that it is able to obtain the protection of the law from all three laws, the legal protection overlaps thus occurs.

However, the Protection and Promotion of Wisdom Draft Act, BEhas not yet become law. Additionally, Thailand has no law that can provide comprehensive coverage of local wisdom. Thus, the production process of local wisdom pottery of Dan Kwian village may be exploited particularly commercial exploitation without sharing any benefits to Dan Kwian village.

Therefore, it is time for Thailand to implement legislation that can provide comprehensive coverage of local wisdom to protect and preserve local wisdom and the interests of the local wisdom community.

Keywords: Geographical Indication, Local Wisdom, Dan Kwian Pottery, Dan Kwian Village

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.อุดมศักดิ์ สีนธิพงษ์ และท่านอาจารย์ปัจฉิมา ธนสันติ ที่ได้ให้ความเมตตาตลอดเวลาอันมีค่าในการมาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสำหรับการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ซึ่งท่านทั้งสองคอยชี้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษา ตรวจสอบ และแก้ไขเพิ่มเติมข้อบกพร่องต่าง ๆ รวมถึงถ่ายทอดรู้อันเป็นประโยชน์ ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างสูง

นอกจากนี้ ผู้เขียนต้องขอขอบพระคุณครูปาอาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ รวมถึงผู้เป็นเจ้าของผลงานต่าง ๆ ที่ผู้เขียนนำมาศึกษาและหาความรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาสำหรับการค้นคว้าอิสระฉบับนี้

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณครอบครัวที่คอยให้กำลังใจช่วยเหลือและสนับสนุนตลอดมา รวมถึงขอขอบคุณเพื่อน ๆ และน้อง ๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลและเป็นกำลังใจให้กันเสมอมา หากการค้นคว้าอิสระฉบับนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ไม่มากนักน้อย ผู้เขียนขอมอบคุณค่าของการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ให้แก่ครอบครัวอันเป็นที่รัก ในส่วนของข้อบกพร่องใด ๆ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว

จารุวรรณ ผลรวย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	4
1.3 สมมติฐาน	4
1.4 วิธีดำเนินการศึกษา	5
1.5 ขอบเขตการศึกษา	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาต้านเกวียนตามกฎหมายไทย	
2.1 เครื่องปั้นดินเผาต้านเกวียน	7
2.1.1 ประวัติความเป็นมา	7
2.1.2 ลักษณะสินค้า	8
2.1.3 กระบวนการผลิต	8
2.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์	11
2.2 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาต้านเกวียนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546	12
2.2.1 ความหมายโดยทั่วไปของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	12
2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	13
2.2.3 การได้มาซึ่งการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546	13
2.2.4 ขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	19
2.2.5 ตัวอย่างสินค้าเครื่องปั้นดินเผาที่ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 2 (ต่อ) การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามกฎหมายไทย	
2.3 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริม และคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.	26
2.3.1 บทนำว่าด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น	26
2.3.2 แนวคิดการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น	28
2.3.3 การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริม และคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.	29
2.4 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามพระราชบัญญัติส่งเสริม และรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559	37
2.4.1 ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	37
2.4.2 การคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559	38
2.4.3 ตัวอย่างเครื่องปั้นดินเผาที่ได้ขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	43
บทที่ 3 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามกฎหมายระหว่างประเทศ	
3.1 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	48
3.1.1 อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property of 1883)	48
3.1.2 ความตกลงกรุงมาดริดเพื่อการยับยั้งการใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิด โดยไม่ถูกต้องหรือที่เป็นการหลอกลวงกับสินค้า (Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive Indications of Source on Goods of 1891)	52
3.1.3 ความตกลงกรุงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิด และการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration of 1958)	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 (ต่อ) การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียนตามกฎหมายระหว่างประเทศ	
3.1.4 ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPs)	54
3.2 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียนตามกฎหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น	59
3.2.1 คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทาง ปัญญาทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม พหุภาคี (Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources Traditional Knowledge and Folklore: IGC)	59
3.2.2 ร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น (The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2)	61
3.3 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียนตามกฎหมายมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม	67
3.3.1 อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage)	67
บทที่ 4 วิเคราะห์ความคาบเกี่ยวการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาผ่านเกวียน	
4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศ	73
4.1.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 กับความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สิน ทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights)	73
4.1.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครอง ภูมิปัญญา พ.ศ. กับร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น (The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2)	74

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 (ต่อ) วิเคราะห์ความคาบเกี่ยวการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน	
4.1.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 กับอนุสัญญาว่าด้วยการสงวน รักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้รับการรับรองในปี ค.ศ. 2003 (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage)	76
4.2 วิเคราะห์การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามกฎหมายไทย	78
4.2.1 วิเคราะห์การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546	78
4.2.2 วิเคราะห์การขอคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามร่าง พระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.	79
4.2.3 วิเคราะห์การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทาง วัฒนธรรม พ.ศ. 2559	81
4.3 วิเคราะห์ขอบเขตการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามกฎหมายไทย	82
4.3.1 ขอบเขตการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546	82
4.3.2 ขอบเขตการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามร่าง พระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.	84
4.3.3 ขอบเขตการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559	86
4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559	86

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
5.1 บทสรุป	91
5.2 ข้อเสนอแนะ	94
บรรณานุกรม	96
ประวัติผู้เขียน	99
เอกสารข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิ์ในรายงานการค้นคว้าอิสระ	

สารบัญตาราง

	หน้า
<p>ตารางที่ 2.1: ตารางแสดงสาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งปฏิกูลทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559</p>	45
<p>ตารางที่ 3.1: ตารางแสดงสาระสำคัญของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ที่เกี่ยวกับการค้าร่างบพัญญูตีว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้</p>	70

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1: เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน	8
ภาพที่ 2.2: การเตรียมดิน	9
ภาพที่ 2.3: การตกแต่ง	10
ภาพที่ 2.4: การผึ่ง	10
ภาพที่ 2.5: เตาเผาแบบปัจจุบัน	11
ภาพที่ 2.6: เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด	25
ภาพที่ 2.7: เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง	44
ภาพที่ 4.1: การศึกษาการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน	89

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications: GI) เป็นสาขาหนึ่งของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา แต่มีความแตกต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ โดยผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิจะไม่ใช่เพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่เป็นของชุมชนผู้ผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ๆ และไม่สามารถโอนความเป็นเจ้าของสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้แก่บุคคลอื่นได้ สิทธิในลักษณะดังกล่าวนี้ นักวิชาการบางท่านอาจเรียกว่า “สิทธิชุมชน” ทั้งนี้ในระดับสากลมีการกล่าวถึงและผลักดันให้มีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในความตกลงระหว่างประเทศหลายฉบับ รวมถึงความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPs) ซึ่งถือว่าเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่สำคัญมาก โดยความตกลงทริปส์ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในข้อที่ 22-24

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) จึงมีหน้าที่ต้องอนุวัติการกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับความตกลงดังกล่าว จึงได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ขึ้นเป็นกฎหมายเฉพาะ (Sui Generis) ซึ่งประเทศไทยได้ประกาศให้พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2546 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้ให้คำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว”¹ และยังกำหนดให้ต้องมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ ในปัจจุบันประเทศไทยมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มากมาย ทั้งจากชุมชนผู้ผลิตในประเทศและจากต่างประเทศ โดยอาจจำแนกสินค้าที่สามารถนำมาขึ้นทะเบียนได้ ออกเป็น 3 ประเภท คือ สินค้าเกษตร เช่น ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ทุเรียนนนท์ มะม่วงน้ำดอกไม้ คุ้งบางกะเจ้า เป็นต้น สินค้าหัตถกรรม เช่น ผ้าครามธรรมชาติสกลนคร ศีลาตลเชียงใหม่

¹ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546.

เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง เป็นต้น และสินค้าอุตสาหกรรม (สินค้าเกษตรแปรรูป) เช่น ไวน์ที่ราบสูง ภูเรือ กาแฟดอยช้าง ไข่เค็มไชยา เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากคำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประกอบกับตัวสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว จะเห็นได้ว่าสินค้าที่สามารถขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้นั้นจะต้องเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียง คุณภาพ หรือมีคุณลักษณะพิเศษแตกต่างจากสินค้าชนิดเดียวกันจากท้องถิ่นอื่น ๆ ซึ่งคุณลักษณะพิเศษเช่นนี้เกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ประกอบกับปัจจัยทางภูมิปัญญาที่ใช้ในการผลิตสินค้าซึ่งเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ของชุมชนผู้ผลิตสินค้าโดยผู้เขียนเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าปัจจัยทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากในกระบวนการผลิตสินค้าย่อมอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นความรู้ของคนในชุมชนที่มีมาอย่างยาวนานและสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งในแต่ละชุมชนก็จะมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้สินค้าต่าง ๆ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้แล้วนั้นล้วนแต่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นแฝงอยู่เป็นพื้นฐานในการผลิตสินค้าเสมอ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเทศไทยนั้นมีอยู่มากมายและหลากหลายประเภท โดยจากข้อมูลของกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกได้เป็น 3 หมวด ได้แก่²

1) องค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น (Traditional Knowledge) หมายถึง องค์ความรู้ ทักษะ หรือแนวทางปฏิบัติ อันเป็นความรู้ดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นและมีการสืบทอดพัฒนาจากรุ่นอดีตสู่รุ่นปัจจุบัน เช่น องค์ความรู้การทำไวน์กระชายดำ การทอผ้าไหม การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

2) การแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (Expression of Folklore) หมายถึง การแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสามารถบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนได้ เช่น ตำนานพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน พิธีกรรม การแสดงดนตรี การรำ รำ รวบรวมถึงงานจิตรกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

3) ทรัพยากรพันธุกรรม (Genetic Resource) หมายถึง ส่วนหนึ่งส่วนใดของ สัตว์ พืช จุลินทรีย์ ซึ่งมีประโยชน์หรือคุณค่า เช่น สมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรค จุลินทรีย์ที่สามารถใช้ในการถนอมอาหาร เป็นต้น

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายเฉพาะที่ให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น กล่าวคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ที่ให้ความคุ้มครองแก่ตำรายาและตำราการแพทย์แผนไทยรวมถึงให้ความคุ้มครองแก่สมุนไพรไทย โดยพระราชบัญญัติ

² กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ระบบฐานข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย [Online], 15 มีนาคม 2560. แหล่งที่มา http://110.164.25.203/index.php?option=com_content&view=article&id=527:2014-04-27-14-39-00&catid=64&Itemid=371.

ฉบับนี้ไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอื่น ๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและครอบคลุมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ได้มีการยกย่องพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ซึ่งจัดทำขึ้นโดยศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ เพื่อเสนอต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาแต่ยังไม่มีความสำเร็จในการบังคับใช้

ทั้งนี้องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) ได้จัดตั้งคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (WIPO Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources Traditional Knowledge and Folklore: IGC) เพื่อเจรจาหาแนวทางการให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม รวมถึงได้จัดทำร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น (The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2) โดยประเทศไทยได้เข้าร่วมการเจรจาดังกล่าวนี้ด้วย

นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage of 2003) ขององค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ซึ่งกำหนดให้ประเทศภาคีต้องให้ความคุ้มครองแก่มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จึงอนุวัติการกฎหมายภายในโดยตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ขึ้นเพื่อส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศไทยให้มีความสืบเนื่องและยั่งยืนไปตลอด โดยบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้มีการขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม³ ซึ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สามารถขึ้นบัญชีได้นั้นแบ่งออกเป็น 7 ลักษณะ ดังต่อไปนี้⁴

- 1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา
- 2) ศิลปะการแสดง
- 3) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล
- 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม
- 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว
- 7) ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

³ มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559.

⁴ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559.

จะเห็นได้ว่าสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบกับมีความเชื่อมโยงกับแหล่ง ภูมิศาสตร์ ย่อมก่อให้เกิดความคาบเกี่ยวในการให้ความคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งผู้เขียนขอยก เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนขึ้นเป็นกรณีศึกษา

โดยเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนี้เป็นสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน หมู่บ้านด่านเกวียน ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา และเป็นสินค้าขึ้นชื่อของ จังหวัดนครราชสีมาที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคและผู้ที่ชื่นชอบงานเครื่องปั้นดินเผา ทั้งนี้หาก เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนจะขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายย่อมมีความคาบเกี่ยวกันของ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครอง ภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ซึ่งกฎหมายทั้งสามนี้อาจให้ความคุ้มครองที่คาบเกี่ยวและแตกต่างกัน ทั้งยังมีข้อดีข้อเสียในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าควรศึกษาความคาบเกี่ยวการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับภูมิปัญญา ท้องถิ่น โดยมีเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนเป็นกรณีศึกษาสำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาการให้ความคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามกฎหมายไทย
- 1.2.2 เพื่อศึกษาการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ และการเจรจาระหว่างประเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียน
- 1.2.3 เพื่อศึกษาความสอดคล้องและความแตกต่างของกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ เกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการเจรจาระหว่างประเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.2.4 เพื่อศึกษาความเหมาะสมในการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายสำหรับเครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียน

1.3 สมมติฐาน

เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนเป็นสินค้าที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนหมู่บ้านด่าน เกวียน ประกอบกับดินที่นำมาใช้ในการผลิตเป็นเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนั้นมีคุณลักษณะพิเศษซึ่ง เป็นผลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านด่านเกวียน ด้วยคุณลักษณะของสินค้าเครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียนนี้จึงก่อให้เกิดความคาบเกี่ยวของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการให้ความ คุ้มครอง

ทั้งนี้เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนอาจขอรับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 หรือตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 หรือตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. หากมีการบังคับใช้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ในอนาคต ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนอาจขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งหรือหลายฉบับร่วมกัน โดยอาจแยกแยะการคุ้มครองตามคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าอย่างเหมาะสมเป็นสำคัญ

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายของประเทศไทย กฎหมายของประเทศเปรู ความตกลงระหว่างประเทศ การเจรจาระหว่างประเทศ หนังสือกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความทางวิชาการ วารสาร กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งจากฐานข้อมูลออนไลน์ของกรมทรัพย์สินทางปัญญา และฐานข้อมูลออนไลน์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกระทรวงวัฒนธรรม เป็นต้น

1.5 ขอบเขตการศึกษา

สารนิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงการให้ความคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามกฎหมายไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 เป็นต้น โดยศึกษาเปรียบเทียบกับความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPs) ร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น (The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2) ที่จัดทำขึ้นในการเจรจาคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (WIPO IGC) อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage of 2003) ขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่างของกฎหมายไทยกับกฎหมายระหว่างประเทศ และวิเคราะห์ความเหมาะสมในการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายแก่เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน รวมถึงหาแนวทางเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงการให้ความคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด้านเกวียนตามกฎหมายไทย

1.6.2 ทำให้ทราบถึงการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการเจรจาระหว่างประเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเครื่องปั้นดินเผา
ด้านเกวียน

1.6.3 ทำให้ทราบถึงความสอดคล้องและความแตกต่างของกฎหมายไทยกับกฎหมาย
ต่างประเทศเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการเจรจาระหว่างประเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.6.4 ทำให้ทราบถึงความเหมาะสมในการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายสำหรับ
เครื่องปั้นดินเผาด้านเกวียน

บทที่ 2

การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามกฎหมายไทย

2.1 เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

2.1.1 ประวัติความเป็นมา

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ด่านเกวียนเป็นหมู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำมูลที่อยู่ระหว่างเส้นทางการค้าขายระหว่างโคราชกับเขมร โดยผ่านนางรอง บุรีรัมย์ สุรินทร์ ชุขันธ์ ขุนหาญ จนถึงเขมรบรรพบุรุษชาวด่านเกวียนเล่าสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนว่า แต่เดิมชาวด่านเกวียนมีอาชีพทำนาทำไร่ในบริเวณแควริมฝั่งแม่น้ำมูล และเริ่มเรียนรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาจากชาวข่า ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งตระกูลมอญ-เขมร เป็นชนพื้นเมืองที่มีถิ่นอาศัยอยู่แถบลุ่มแม่น้ำโขงโดยมีศูนย์กลางความเจริญอยู่ที่เมืองจำปาศักดิ์ ชาวข่าส่วนใหญ่อพยพจากถิ่นฐานเดิมเข้ามาหากินในพื้นที่แถบด่านเกวียน ได้นำดินมาปั้นเป็นภาชนะและเผาไว้ใช้สอยในครัวเรือน เช่น โอ่ง กระจ่าง ไห ครก เป็นต้น เมื่อชาวบ้านได้พบเห็นการทำภาชนะเครื่องปั้นดินเผาของชาวข่า จึงเกิดความสนใจและฝึกฝนการทำเครื่องปั้นดินเผาจากข่าจนกระทั่งสามารถทำได้เอง¹

ขณะเดียวกันพ่อค้าที่เดินทางมาติดต่อค้าขายมักจะพักกองคาราวานเกวียนบรรทุกสินค้าในพื้นที่ด่านเกวียนเป็นประจำ พ่อค้าเหล่านั้นก็มักจะนำดินจากสองฝากฝั่งแม่น้ำมูล มาทำภาชนะใช้สอยต่าง ๆ เช่น โอ่ง อ่าง ไห ฯลฯ โดยลอกเลียนแบบการทำจากชาวข่าหรือจากชาวบ้านที่อาศัยในหมู่บ้านด่านเกวียน เมื่อพ่อค้านำภาชนะดังกล่าวกลับไปยังภูมิลำเนาของตนด้วยคุณภาพของภาชนะทั้งในด้านสีสันทนและความคงทนต่อการใช้งานจึงได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับชมชอบของผู้คนจนได้รับการเผยแพร่มากขึ้นตามลำดับ²

การทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวด่านเกวียนในยุคแรกมักจะปั้นเป็นภาชนะและเผาไว้ใช้สำหรับในครัวเรือน แต่ในปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากการปั้นภาชนะเพื่อใช้ในครัวเรือนแล้วยังมีการปั้นเป็นเครื่องประดับ ของตกแต่งบ้าน และเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม มีแหล่งจำหน่ายขนาดใหญ่รวมทั้งส่งออกเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนไปจำหน่ายพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศจนถึงมีการส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ด้วยคุณสมบัติของดินด่านเกวียนที่เมื่อเผาออกมาแล้วจะลักษณะเป็นสีส้มฤทธิ์ สีแดงเลือดปลาไหล หรือสีดำมันเงา และ

¹ งานประชาสัมพันธ์กองวิชาการและแผนงานสำนักงานเทศบาลด่านเกวียน, **ด่านเกวียนชุมชนปั้นดินแห่งลุ่มน้ำมูล**, (นครราชสีมา: สำนักงานเทศบาลด่านเกวียน, ม.ป.ป. ก).

² งานประชาสัมพันธ์กองวิชาการและแผนงานสำนักงานเทศบาลด่านเกวียน, **เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน**, (นครราชสีมา: สำนักงานเทศบาลด่านเกวียน, ม.ป.ป. ข).

ความทนทานอันเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จึงทำให้เครื่องปั้นดินเผาของชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียนเป็นเครื่องปั้นดินเผาของภาคอีสานที่ได้รับความนิยมและมีชื่อเสียงแพร่หลายเป็นอย่างมาก

2.1.2 ลักษณะของสินค้า

เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน หมายถึง ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้นในหมู่บ้านด่านเกวียน ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการผลิตประกอบกับดินที่นำมาปั้นเป็นเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จะใช้ดินเหนียวเนื้อละเอียดที่ขุดขึ้นมาจากริมฝั่งแม่น้ำมูลในบริเวณหมู่บ้านด่านเกวียนเท่านั้น ทำให้เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนมีคุณลักษณะเฉพาะคือ แข็งแกร่ง ทนทาน เมื่อเคาะจะได้ยินเสียงกังวานใสคล้ายการเคาะโลหะ อุ่มน้ำได้ดี และมีสีเฉพาะตัว คือ สีแดงเลือดปลาไหล สีสัมฤทธิ์ หรือสีน้ำตาลดำมันเงา³

ภาพที่ 2.1: เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

2.1.3 กระบวนการผลิต⁴

1) การเตรียมดิน

- การหมักดินเมื่อขุดดินมาจากแหล่งดินแล้ว จะนำดินมาผสมกันในอัตราส่วนดินเหนียวมาก 2 ส่วน ดินเหนียวน้อย 1 ส่วน แยกเศษไม้เศษหินออกและรดน้ำให้ชุ่ม

³ งานประชาสัมพันธ์กองวิชาการและแผนงานสำนักงานเทศบาลด่านเกวียน, **รังสรรค์งานศิลป์ปั้นดินให้เป็นเงิน**, (นครราชสีมา: สำนักงานเทศบาลด่านเกวียน, ม.ป.ป. ค).

⁴ ศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน, **การเตรียมดิน**, (นครราชสีมา: สำนักงานเทศบาลด่านเกวียน, ม.ป.ป.).

- นำไปหมักในหลุมขนาด 1*1 เมตร ลึก 20 เซนติเมตร โดยใช้เวลาหมัก 24 ชั่วโมง เป็นอย่างน้อย
- นำดินที่หมักเสร็จแล้วเข้าเครื่องนวด และเครื่องนวดก็จะรีดดินออกมาเป็นท่อน ๆ
- รีดดินอีกครั้งโดยให้มีขนาดยาวประมาณ 25-30 เซนติเมตรกว้างประมาณ 8 เซนติเมตร เรียกว่า “ล่อ” โดยจะเป็นตัวกำหนดขนาดของภาชนะที่จะปั้น
- รดน้ำให้ชุ่มแล้วนำไปห่อด้วยพลาสติกเป็นไว้เป็นเวลาอีก 2 วัน

ภาพที่ 2.2: การเตรียมดิน

2) การขึ้นรูป

เครื่องมือที่ใช้ในการขึ้นรูปมีลักษณะเป็นแป้นหมุนวงกลมซึ่งเรียกว่า “พะมอน” ช่างปั้นและลูกศิษย์จะทำงานร่วมกัน โดยช่างปั้นจะนำล่อใส่รูปทรงขึ้นเรื่อย ๆ ตามความต้องการของขนาดภาชนะ ในขณะที่ลูกศิษย์จะทำหน้าที่หมุนพะมอนตามจังหวะที่ช่างปั้นต้องการและสัมพันธ์กันในตลอดเวลาการขึ้นรูปนั้นช่างปั้นจะต้องใช้ผ้าชุบน้ำซับดินที่ขึ้นรูปตลอดเวลาเพื่อป้องกันไม่ให้ดินนั้นแห้ง

3) การตกแต่ง

ในสมัยโบราณมีรูปแบบของลวดลายเพียงลายเดี่ยวเท่านั้นเรียกว่า “ลายตะเกียง” โดยใช้ไม้ขีดลงบนภาชนะที่ปั้นในขณะที่พะมอนหมุนอยู่ แต่ในปัจจุบันมีการเพิ่มลวดลายใหม่ ๆ ตามจินตนาการของช่างปั้น ปัจจุบันสามารถแยกการทำลวดลายออกเป็น 3 แบบ คือ การขูด การฉลุ และการปั้นแปะ โดยการใช้ไม้โคลนของดินชนิดเดียวกันซึ่งเรียกว่า “ซี่หวี” เป็นตัวประสานลายที่ปั้นแปะ

ภาพที่ 2.3: การตกแต่ง

4) การผึ่ง

นำภาชนะที่ขึ้นรูปเสร็จแล้วไปผึ่งที่โรงผึ่ง ซึ่งสร้างเป็นโรงหญ้าหลังคาคลุมถึงพื้นป้องกันลม แดด ฝน พื้นเป็นทราย ใช้เวลาผึ่งตามฤดูกาล เช่นฤดูแล้ง 15-20 วัน ฤดูฝน 30 วัน เป็นต้น

ภาพที่ 2.4: การผึ่ง

5) การเผา

ในสมัยโบราณ ชาวบ้านจะขุดเตาบริเวณจอมปลวกกลีกลงไปได้ดินโดยใช้ปากปล่องจอมปลวกเป็นปล่องเตา เรียกว่า “เตาทุเรียง” แต่ในปัจจุบันนิยมใช้เตาเผาที่ทำจากอิฐดิบ แต่ยังคงสภาพลักษณะเตาเป็นแบบดั้งเดิมอยู่เพียงแต่มีข้อแตกต่างลักษณะเดียว คือเตาเผาปัจจุบันอยู่บนผิวดิน การเผาแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน โดยแบ่งตามอุณหภูมิของไฟดังนี้

- ไฟต่ำ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ลุ่ม” อุณหภูมิประมาณ 0-300 องศาเซลเซียส โดยใช้ท่อนไม้ขนาดใหญ่ 3 ท่อน เเผาหน้าปากเตาประมาณ 12 ชั่วโมง

- ไฟกลาง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “อุตุ” อุณหภูมิประมาณ 300-900 องศาเซลเซียส โดยใช้ไม้เล็ก ๆ เผาต่อบริเวณปากเตาประมาณ 6 ชั่วโมง สังเกตจะเห็นละอองขาวที่ปากปล่อง
- ไฟใหญ่ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ลงไฟ” อุณหภูมิประมาณ 900-1,300 องศาเซลเซียส โดยใช้ไม้เผาภายในเตาประมาณ 6 ชั่วโมง
- หลังจากไฟไหม้ท่อนไม้จนหมด ใช้อิฐดิบหรือดินปิดปากเตาทิ้งไว้ 48 ชั่วโมง จึงจะนำผลิตภัณฑ์ออกจากเตา

ภาพที่ 2.5: เตาเผาแบบปัจจุบัน

2.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ด่านเกวียนเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ตั้งอยู่ที่ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งห่างจากตัวเมืองนครราชสีมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 15 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 21 ตารางกิโลเมตร และมีแม่น้ำมูลทอดขนานอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านด่านเกวียน อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของเทศบาลตำบลด่านเกวียน

เนื่องจากหมู่บ้านด่านเกวียนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูล ดินที่ใช้ปั้นเป็นเครื่องปั้นดินเผาจะใช้ดินเหนียวเนื้อละเอียดสีน้ำตาลที่ขุดขึ้นมาจากริมฝั่งแม่น้ำมูล ในพื้นที่ที่ชาวบ้านเรียกว่า “อุตุ” หรือแม่น้ำด่วน ซึ่งมีลักษณะเป็นลำน้ำที่คดเคี้ยว กัดเซาะตลิ่งจนขาดและเกิดเป็นลำน้ำด่วนขึ้น ส่วนที่เป็นแนวกัดเซาะจะกลายเป็นแหล่งทับถมดิน ด้วยคุณสมบัติพิเศษของดินหมู่บ้านด่านเกวียนซึ่งมีแร่เหล็ก (Iron Oxide) หรือสนิมเหล็กผสมอยู่เป็นจำนวนมากในเนื้อดิน⁵ ทำให้ทนทานต่อการเผา ไม่บิดเบี้ยวหรือแตกหักง่าย เมื่อถูกเผาแล้วจะให้สีโดยธรรมชาติเป็นสีน้ำตาลดำ สีแดงเลือดปลาไหล หรือสีดำมัน

⁵ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครราชสีมา, ย่านการค้าพาณิชย์ เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา, (นครราชสีมา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครราชสีมา, ม.ป.ป.).

เงาอันเกิดจากแร่เหล็กหลอมละลายออกมาเคลือบผิวภาชนะในขณะที่เผา และความแข็งแกร่ง ทนทาน เมื่อเคาะจะได้ยินเสียงกังวานใสคล้ายการเคาะโลหะ ดินดังกล่าวนี้จึงมีความเหมาะสมแก่การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอย่างมาก

2.2 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

2.2.1 ความหมายโดยทั่วไปของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ข้อ 22 ได้ให้นิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายถึง สิ่งบ่งชี้ที่แสดงสินค้าตามที่มีกำหนดในดินแดนของสมาชิกหนึ่ง หรือภูมิภาค หรือท้องถิ่นใดในดินแดนนั้น ซึ่งคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นที่มีอยู่ของสินค้ามีส่วนสำคัญมาจากแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น”⁶

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ได้ให้นิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และสามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว”

กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ให้ความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือ เครื่องหมายที่ใช้กับสินค้าที่มาจากแหล่งผลิตที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งคุณภาพหรือชื่อเสียงของสินค้านั้น ๆ เป็นผลมาจากการผลิตในพื้นที่ดังกล่าว”⁷

จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ (2556) ได้ให้ความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่า “ในความหมายโดยตรงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หมายถึง ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่มีความหมายชัดเจนแสดงถึงพื้นที่แห่งหนึ่งแห่งใด ส่วนอีกนัยหนึ่ง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจเป็นสิ่งบ่งชี้ที่มีความหมายโดยอ้อม แต่สื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งได้ โดยอาจเป็นสัญลักษณ์”

ปัจฉิมา รัตนันติ (2546) ได้ให้ความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือ ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียก หรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ๆ และบ่งบอกว่าสินค้านั้นมีคุณสมบัติ ชื่อเสียงอย่างไร มาจากแหล่งไหน”

⁶ Article 22 (1) of The Geographical indications are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

⁷ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ [Online], 14 พฤษภาคม 2560. แหล่งที่มา <http://www.ipthailand.go.th/th/gi-001.html>.

จึงสรุปได้ว่า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายถึง ชื่อทางภูมิศาสตร์หรือชื่อของแหล่งภูมิศาสตร์ เช่น ชื่อตำบล อำเภอ จังหวัด และหมายความรวมถึงสัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่สามารถบ่งบอกถึงแหล่งภูมิศาสตร์ที่ใดที่หนึ่งได้โดยอ้อม เช่น คำว่ายาโม หรือรูปภาพยาโม อันแสดงถึงจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น โดยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการนำชื่อทางภูมิศาสตร์มาใช้กับสินค้า เพื่อบ่งบอกว่าสินค้านั้น มีแหล่งผลิตหรือแหล่งกำเนิดมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ใด

2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

แนวคิดและทฤษฎีของการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎีดังต่อไปนี้⁸

1) ทฤษฎีการปกป้องคุ้มครองผู้บริโภค

ทฤษฎีนี้มุ่งให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคเป็นหลัก กล่าวคือ การทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดหรือแหล่งผลิตสินค้า ย่อมถือว่าเป็นการไม่ยุติธรรมต่อผู้บริโภคซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภค จึงห้ามการกระทำใด ๆ ที่ส่งผลให้ประชาชนหรือผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดหรือแหล่งผลิตของสินค้า ดังนั้นการใช้ชื่อสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ตรงกับแหล่งกำเนิดหรือแหล่งผลิต หรือสินค้าไม่ได้จากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นย่อมถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย⁹

2) ทฤษฎีการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรม

ทฤษฎีนี้มุ่งให้ความคุ้มครองแก่ผู้ประกอบการการค้าหรือผู้ผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นหลัก กล่าวคือผู้ประกอบการการค้าจะต้องแข่งขันกันอย่างเป็นธรรม โดยห้ามไม่ให้ผู้ประกอบการค้าฉวยหรือนำเอาชื่อเสียงของคู่แข่งทางการค้าไปแอบอ้างโดยทุจริต รวมทั้งห้ามการกระทำใด ๆ ที่เป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่สุจริตหรือไม่เป็นธรรมต่อผู้ประกอบการรายอื่น และทฤษฎีนี้ได้พัฒนาเป็นกฎหมายป้องกันการลวงขาย (Passing Off) อันเป็นที่มาของกฎหมายเครื่องหมายการค้า¹⁰

2.2.3 การได้มาซึ่งการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

พ.ศ. 2546

เนื่องจากการที่สินค้าใด ๆ จะขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศไทย จะต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครอง

⁸ ธนพจน เอกโยคยะ, คำอธิบายกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2547), 20-22.

⁹ เรื่องเดียวกัน.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะ (Sui Generis) ว่าด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยตรงที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยสามารถแยกการพิจารณาออกเป็น 4 เรื่องดังต่อไปนี้

- 1) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

“แหล่งภูมิศาสตร์” หมายความว่า พื้นที่ของประเทศ เขต ภูมิภาค และท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันด้วย

“สินค้า” หมายความว่า สิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลผลิตทางการเกษตรรวมถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม”

จากนิยามค่านิยามในมาตรา 3 อาจกล่าวได้ว่า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายได้นั้น ต้องเป็นสินค้าเกษตร สินค้าหัตถกรรม หรือสินค้าอุตสาหกรรม (สินค้าเกษตรแปรรูป) และจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการดังนี้¹¹

- (1) สินค้าจะต้องมีชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ กล่าวคือ สินค้าที่จะขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายต้องมีชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใด ๆ ที่สามารถแสดงถึงแหล่งภูมิศาสตร์ โดยอาจเป็นชื่อหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เช่น ครกหินอ่างศิลา ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ มะขามหวานเพชรบูรณ์ ผ้าไหมยกดอกลำพูน เป็นต้น หรืออาจเป็นทะเล แม่น้ำ ภูเขา หรือในทำนองเดียวกันนี้ เช่น กาแฟดอยช้าง ไวน์ที่ราบสูงภูเรือ มะพร้าวเกาะพะงัน เป็นต้น

- (2) ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์นั้น จะต้องเป็นแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า เช่น ในตัวอย่างข้างต้นสินค้าครกหินอ่างศิลา คำว่า “อ่างศิลา” หมายถึงตำบลอ่างศิลา ในจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นแหล่งผลิตสินค้าครกหินอ่างศิลา หรือกาแฟดอยช้าง คำว่า “ดอยช้าง” หมายถึง หุบเขาดอยช้าง ในจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นสถานที่เพาะปลูกอันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้ากาแฟดอยช้าง เป็นต้น

¹¹ ศุภกานต์ ศรีโสภณาเจริญรัตน์, ปัญหาการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กรณีศึกษาปลาสลิดบางป่อ (การค้นคว้าอิสระ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2557), 9.

(3) สินค้าจะต้องมีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะอันเป็นผลมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ กล่าวคือ สินค้าที่จะขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายต้องมีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะ ซึ่งส่งผลให้สินค้านั้นแตกต่างจากสินค้าประเภทเดียวกันที่ผลิตขึ้นในแหล่งผลิตอื่น ๆ โดยคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านั้นเกิดจากปัจจัยแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของแหล่งผลิตหรือแหล่งกำเนิดสินค้า เช่น สภาพภูมิอากาศ สภาพดิน สภาพภูมิภาค เป็นต้น เช่น ผ้าครามธรรมชาติสกลนคร¹² ทะเบียนเลขที่ สข58100068 (สินค้าหัตถกรรม) ผ้าครามธรรมชาติสกลนคร หมายถึงผ้าฝ้ายที่ผ่านกระบวนการย้อมครามธรรมชาติ มีสีฟ้าอ่อนถึงสีน้ำเงินเข้ม เป็นมันวาว สีไม่ตก และมีกลิ่นเฉพาะตัว โดยคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านี้ เกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ สภาพภูมิอากาศที่ค่อนข้างหนาวในฤดูหนาว ร้อนอบอ้าวในฤดูร้อน และลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสกลนครเป็นที่ราบสูง ล้อมรอบด้วยภูเขาและป่าไม้มีแดดจัด จึงเหมาะแก่การเจริญเติบโตของต้นครามที่ชอบแดดจัด ได้รับความน้ำสม่ำเสมอ รวมทั้งอุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการแช่ใบครามประกอบกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาแต่โบราณของชาวสกลนครในการแช่ใบคราม การหมักน้ำย้อม รวมถึงกรรมวิธีในการย้อมผ้า หรือไข่เค็มไชยา¹³ ทะเบียนเลขที่ สข50100019 (สินค้าอุตสาหกรรมหรือเกษตรแปรรูป) ไข่เค็มไชยา หมายถึงไข่เค็มที่ผลิตจากไข่เป็ดที่ได้จากเป็ดที่เลี้ยงในพื้นที่อำเภอไชยา ซึ่งไข่เค็มไชยามีลักษณะพิเศษคือ ขนาดไข่ใบใหญ่ ไข่แดงร่วนเป็นทรายมีความมัน ไข่ขาวนุ่ม รสไม่เค็มจัด กลิ่นหอมไม่เหม็นคาว โดยคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านี้เกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ สภาพภูมิอากาศที่มีฝนตกเกือบตลอดทั้งปี และลักษณะภูมิประเทศของอำเภอไชยาเป็นที่ราบลุ่มมีลำคลองต่าง ๆ ไหลผ่าน ซึ่งเอื้ออำนวยสำหรับการทำเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการทำนาหรือเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะการเลี้ยงเป็ด ประกอบกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอำเภอไชยาในกระบวนการฟอกไข่เป็ดให้เป็นไข่เค็ม เป็นต้น

2) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่อาจขอรับความคุ้มครอง

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 5¹⁴ ได้กำหนดให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะขอรับความคุ้มครองตามกฎหมาย จะต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

¹² กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าครามธรรมชาติสกลนคร [Online], 12 กุมภาพันธ์ 2560. แหล่งที่มา http://www.ipthailand.go.th/images/781/GI_Registation_58100068_1.pdf.

¹³ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ไข่เค็มไชยา [Online], 13 กุมภาพันธ์ 2560. แหล่งที่มา <http://www.ipthailand.go.th/th/gi-011/item/19-สข-50100019-ไข่เค็มไชยา-2.html>.

¹⁴ มาตรา 5 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนสำหรับสินค้าใดต้องไม่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) เป็นชื่อสามัญของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น

(2) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือนโยบายแห่งรัฐ.

(1) เป็นชื่อสามัญของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กล่าวคือ ต้องไม่เป็นชื่อที่รู้จักกันโดยทั่วไปซึ่งประชาชนใช้เรียกสำหรับสินค้าชนิดนั้น เช่น “บรันดี” ซึ่งหมายถึงสุรากลุ่มที่ผลิตขึ้นในเมืองบรันดี ของประเทศฝรั่งเศส แต่ต่อมามีการใช้คำว่า “บรันดี” สำหรับใช้เรียกชื่อสินค้าจนทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความเข้าใจว่า บรันดีเป็นชื่อสุราชนิดหนึ่งแทนที่จะเป็นสุราจากเมืองบรันดีเท่านั้น¹⁵ เป็นต้น

(2) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือนโยบายแห่งรัฐ กล่าวคือ สินค้าที่ขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายนั้นจะต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือขัดต่อนโยบายแห่งรัฐ เช่น สินค้าที่ใช้สัญลักษณ์รูปค้อนและเคียวอันแสดงถึงสัญลักษณ์ของระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ซึ่งขัดกับระบบการปกครองของประเทศไทยที่เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือสินค้าที่ใช้สัญลักษณ์รูปดอกฝิ่นซึ่งฝิ่นถือเป็นสิ่งผิดกฎหมาย¹⁶ สัญลักษณ์ทั้งสองดังกล่าวจึงขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือนโยบายแห่งรัฐ จึงต้องห้ามมิให้นำมาขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

3) ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายนั้น จะต้องปรากฏว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย หรือเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายของประเทศไทย โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะบุคคลใดหรือหน่วยงานใดเท่านั้น ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 7¹⁷ สามารถจำแนกผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

¹⁵ ตะวัน เดชภักดิ์มณฑล, การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551), 41.

¹⁶ ภูษิษฐ์ สุวรรณ์, การคุ้มครองสินค้าที่ตกกรรมจากภูมิปัญญาชาวบ้าน: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ (การค้นคว้าอิสระ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2556), 18.

¹⁷ มาตรา 7 ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีดังนี้

(1) ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลซึ่งมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

(2) บุคคล กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการค้าเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

(3) กลุ่มผู้บริโภคหรือองค์กรผู้บริโภคสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.

(1) ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ซึ่งมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

(2) บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการเกี่ยวข้องกับสินค้าที่จะขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยบุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคลดังกล่าวจะต้องมีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้นด้วย

(3) กลุ่มผู้บริโภค หรือองค์กรผู้บริโภคสินค้าที่จะขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

4) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศ

4.1) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศที่อาจขอรับความคุ้มครองได้ กรณีที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศ จะขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศไทยนั้น ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 6¹⁸ ได้กำหนดให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศดังกล่าวจะต้องมีลักษณะ 2 ประการ ดังต่อไปนี้

(1) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของต่างประเทศ

กล่าวคือสินค้าจะต้องขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายของประเทศที่แหล่งภูมิศาสตร์นั้นตั้งอยู่ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศดังกล่าวแล้วก่อนที่จะมาขอรับความคุ้มครองในประเทศไทย เช่น บาร์บาระสโค (Barbaresco)¹⁹ ซึ่งเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเภทไวน์ที่ผลิตขึ้นในพื้นที่บาร์บาระสโค ประเทศอิตาลี โดยปรากฏว่าได้มีการขึ้นทะเบียนบาร์บาระสโค เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามกฎหมายของประเทศอิตาลี และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศอิตาลี ก่อนที่จะมาขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายไทย เป็นต้น และในกรณีที่บางประเทศไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ให้คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยตรง “จะต้องพิจารณาว่าการจดทะเบียนคุ้มครองในประเทศดังกล่าว เป็นการจดทะเบียนเพื่อคุ้มครองในลักษณะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือไม่ ถ้าใช่ก็สามารถมายื่นคำขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทยได้ถ้าได้จดทะเบียนในประเทศนั้นแล้ว”²⁰

¹⁸ มาตรา 6 สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศที่จะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ จะต้องปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศนั้น และมีการใช้สืบเนื่องตลอดมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทย.

¹⁹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง.

²⁰ ปัจฉิมมา ธนสันติ, เอกสารการบันทึกเหตุผลเรื่องระบบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย-สหภาพยุโรป, (กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2550).

(2) มีการใช้สิทธิเนื่องตลอดมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทย กล่าวคือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศที่จะขอรับความคุ้มครอง ตามกฎหมายของประเทศไทยนั้น จะต้องมีการผลิต จำหน่าย หรือมีการใช้อย่างต่อเนื่องจนถึงวันที่ มีการยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทย

4.2) คุณสมบัติของผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของ ต่างประเทศ

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 8²¹ ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต่างประเทศ ที่จะขอรับความ คุ้มครองตามกฎหมายไทย โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนจะต้องมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) เป็นผู้มิใช่สัญชาติของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญา หรือความตกลง ระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย หรือ

(2) เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาหรือมีสถานที่ประกอบธุรกิจอย่างแท้จริงในประเทศไทย หรือประเทศภาคีแห่งอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย

เช่น ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) ขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) โดยในปัจจุบันมีประเทศภาคี จำนวน 164 ประเทศ²² หากผู้ขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศมิใช่สัญชาติ หรือ ภูมิลำเนา หรือมีสถานประกอบกิจการอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งเป็นภาคีในความตกลง ดังกล่าวนี ก็จะสามารถขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นในประเทศไทยได้ เป็นต้น

²¹ มาตรา 8 ผู้ขอขึ้นทะเบียนตามมาตรา 7 ซึ่งมีได้มีสัญชาติไทยและมีความประสงค์จะขอขึ้นทะเบียน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศต้องมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ด้วย

(1) มีสัญชาติของประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่ง บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย

(2) มีภูมิลำเนาหรือสถานที่ประกอบธุรกิจอย่างแท้จริงในประเทศไทยหรือประเทศที่เป็นภาคีแห่ง อนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย.

²² World Trade Organization, **Members and observers** [Online], 20 June 2017. Available from https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm.

2.2.4 ขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เมื่อมีการขึ้นทะเบียนสินค้าใดเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 25²³ ได้กำหนดให้ผู้ผลิตสินค้าหรือผู้ประกอบการเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งอยู่ในแหล่งกำเนิดสินค้านั้น มีสิทธิใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับสินค้าของตนได้ และพระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้แบ่งการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ออกเป็น 2 ระดับ ดังต่อไปนี้

1) การคุ้มครองระดับทั่วไป

เมื่อสินค้าใด ๆ ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครอง โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 27²⁴ กำหนดห้ามมิให้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อทำให้ประชาชน หรือผู้บริโภคหลงเชื่อ ว่าสินค้าที่มาจากแหล่งผลิตอื่น ๆ เป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ตามกฎหมาย รวมถึงการกระทำใด ๆ ในลักษณะอื่นที่อาจจะก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้า หรือในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้นอันทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการค้ารายอื่น เช่น ผู้ผลิตสินค้าไข่เค็มในจังหวัดลพบุรี ใช้คำว่า “ไข่เค็มไชยา” กับสินค้าไข่เค็มของตน ย่อมทำให้ผู้บริโภคหลงเชื่อว่าไข่เค็มดังกล่าวผลิตขึ้นในอำเภอไชยาอันเป็นแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าไข่เค็มไชยาที่ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว ซึ่งทำให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายจึงเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท²⁵ เป็นต้น

²³ มาตรา 25 เมื่อมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าใดแล้ว ผู้ผลิตสินค้านั้นซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นดังกล่าว หรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้นมีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนกับสินค้าที่ระบุ ตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด.

²⁴ มาตรา 27 การกระทำดังต่อไปนี้ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบ

(1) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อแสดงหรือทำให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่มีได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

(2) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยประการใดที่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการค้ารายอื่น การกระทำดังกล่าวตามวรรคหนึ่งถ้าได้กระทำก่อนวันขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ถือว่าการกระทำโดยชอบ.

²⁵ มาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546.

2) การคุ้มครองระดับพิเศษ

การคุ้มครองในระดับพิเศษเป็นกรณีการคุ้มครองที่สูงขึ้น สำหรับสินค้าเฉพาะอย่าง โดยเมื่อมีการประกาศให้สินค้าประเภทใดเป็นสินค้าเฉพาะอย่างแล้ว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 28²⁶ กำหนดห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นทุกกรณี แม้ว่าจะไม่ได้ทำให้ประชาชน หรือผู้บริโภคสับสนหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ คุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้าก็ตาม²⁷ กล่าวคือห้ามมิให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นสินค้าเฉพาะอย่างกับสินค้าที่ไม่ได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุไว้ในคำขอขึ้นทะเบียน แม้ว่าจะได้ระบุแหล่งภูมิศาสตร์อื่นแท้จริงของสินค้านั้นไว้ด้วย รวมถึงห้ามมิให้ใช้คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำอื่นในทำนองเดียวกันประกอบกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว เช่น ผู้ผลิตสุราในประเทศไทยไม่สามารถใช้คำว่า “ตากีล่า (Tequila)” ได้เลย หากใช้คำดังกล่าวไม่ว่าจะเป็น ผลิตภัณฑ์ตากีล่า ชนิดเหมือนตากีล่า หรือประเภทเดียวกับตากีล่า แม้จะได้ระบุไว้ชัดเจนแล้วว่าเป็นสุรานั้นผลิตขึ้นในประเทศไทยก็ตาม การใช้คำเช่นว่านี้ก็มิชอบด้วยกฎหมาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200,00 บาท²⁸ เป็นต้น

ทั้งนี้ตามกฎหมายกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 กำหนดให้ ข้าว ไหม ไรน์ และสุรา เป็นสินค้าเฉพาะอย่างที่ได้ได้รับความคุ้มครองในระดับพิเศษตามมาตรา 28 นี้

²⁶ มาตรา 28 รัฐมนตรีอาจประกาศให้สินค้าประเภทใดเป็นสินค้าเฉพาะอย่างก็ได้โดยกำหนดในกฎกระทรวง

ภายใต้บังคับวรรคสี่ เมื่อประกาศให้สินค้าประเภทใดเป็นสินค้าเฉพาะอย่างตามวรรคหนึ่งการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่มีได้มีแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นการกระทำโดยมิชอบแม้ว่าผู้ได้ระบุแหล่งภูมิศาสตร์อื่นแท้จริงของสินค้านั้นไว้ด้วย หรือได้ใช้คำหรือได้กระทำการใดที่แสดงให้ทราบถึงแหล่งภูมิศาสตร์อื่นแท้จริงของสินค้านั้นก็ตาม

การแสดงให้เห็นทราบถึงแหล่งภูมิศาสตร์อื่นแท้จริงของสินค้าตามวรรคสองให้รวมถึงการใช้คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกันประกอบกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ใช้กับสินค้านั้น

การกระทำตามวรรคสองมิให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบหากผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวเป็นระยะเวลาสิบปีติดต่อกันก่อนวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๗ หรือโดยสุจริตก่อนวันดังกล่าว.

²⁷ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, **ความรู้เบื้องต้นเรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์** [Online], 20 มิถุนายน 2560. แหล่งที่มา <http://www.ipthailand.go.th/th/gi-011/item/ความรู้เบื้องต้น-เรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.html>.

²⁸ มาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546.

2.2.5 ตัวอย่างสินค้าเครื่องปั้นดินเผาที่ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด²⁹

- 1) เลขที่คำขอ 53100068 ทะเบียนเลขที่ สข55100040
- 2) วันที่ยื่นคำขอ 11 พฤษภาคม 2553 วันที่ขึ้นทะเบียน 11 พฤษภาคม 2553
- 3) ผู้ขอขึ้นทะเบียน จังหวัดนนทบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด และกลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ที่อยู่ ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี ถนนรัตนธิเบศร์ ตำบลบางกระสอ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

4) รายการสินค้า เครื่องปั้นดินเผา

5) คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า

คำนิยาม

เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด (Kohkret Pottery) หมายถึงเครื่องปั้นดินเผาแบบพื้นบ้านชนิดไม่เคลือบที่ผลิตขึ้นในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีลักษณะเฉพาะถิ่นที่โดดเด่นทั้งกระบวนการผลิตและการแกะสลักหรือฉลุลายอย่างวิจิตรบรรจง และได้รับการยกย่องให้เป็นตราประจำจังหวัดนนทบุรี คือหมอน้ำลายวิจิตร ซึ่งประกอบด้วย ตัวหม้อ ฝาหม้อและฐานรองหม้อ

ลักษณะของสินค้า

(1) ประเภทของเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด

- ประเภทเครื่องใช้ ได้แก่ โอ่ง อ่าง ครก กระปุก

- ประเภทสวยงาม ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาที่เป็นเครื่องบรรณาการ มีรูปทรง

และสลักลวดลายสวยงามประณีตวิจิตร หมอน้ำลายวิจิตร โอ่งลายวิจิตร

(2) ลักษณะทางกายภาพ

- เนื้อดินละเอียด มีความแข็งแกร่งสูง คงรูป ทนทานและมีความเหนียว

สามารถเก็บน้ำได้ดี

- มีขนาดใหญ่จนถึงขนาดเล็ก

- มีสีส้มอ่อนจนถึงสีแดงอมส้ม เมื่อเผาอุณหภูมิสูงขึ้นจะมีสีเข้มคล้ายเนื้อเหล็ก

- เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดเป็นประเภทไม่เคลือบเนื้อดิน

- ลวดลายที่ตกแต่งเครื่องปั้น จากการขีดหรือสลัก การตัดดินให้ลายเด่นชัด

การกดหรือตีให้ลายนูนหรือต่ำลง การติดหรือกระแหะ การฉลุโปร่ง

²⁹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด [Online], 22 มิถุนายน 2560. แหล่งที่มา http://www.ipthailand.go.th/images/781/id55100040_1.pdf.

- ประเภทของลายที่ตกแต่ง ได้แก่ ลายกลีบบัวหรือ “กาวสะเกาะฮ์”

ลายเครือเถา ลายดอกไม้ ลายสร้อยคอ ลายใบไม้ ลายเทพพนม ลายพวงมาลัย ลายกากบาท

กระบวนการผลิต

การเตรียมดิน

(1) การหมักดิน โดยการนำดินใหม่เททับลงบนเศษเครื่องปั้นที่เสียหาย ก่อนการเผาในบ่อหมัก สลับกับการฉีบน้ำลงไปทีละชั้น

(2) ใช้เท้าเหยียบย่ำให้ทั่ว เพื่อให้ดินเก่าและดินใหม่เข้ากัน เรียกว่า “การเชื่อมดิน” หรือการสไลด์ดินเป็นชั้นเล็ก ๆ เพื่อให้น้ำเข้าไปในดิน ทิ้งไว้ 1-2 คืน

(3) ทำการผสมดินกับทราย ในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับขนาดของ ผลิตภัณฑ์ ผสมน้ำพอประมาณ และนำใส่เครื่องโม่ดินไฟฟ้า เพื่อให้ส่วนผสมเข้ากันได้ดี

(4) รีดดินออกมาเป็นแท่งและตัดดินเป็นท่อนเล็ก ๆ ตามขนาดที่พอเหมาะกับการปั้น

การปั้น

(1) นำก้อนดินที่เตรียมไว้วางตรงใจกลางแป้นหมุน

(2) เปิดก้อนดิน โดยการใช้มือกดที่จุดศูนย์กลางของก้อนดินพร้อมกับเบะ กว้างให้ได้เส้นผ่าศูนย์กลางที่ต้องการ

(3) ทำการขึ้นรูป โดยไม้แผ่นหรือแผ่นโลหะในการประคอง เพื่อดึงความสูง ให้ได้แบบที่ต้องการ หรือขึ้นรูปแบบมอญโบราณจะใช้ผ้าดิบในการประคองเพื่อดึงความสูง

(4) จับขอบปาก โดยใช้มือกดรีดดินที่ขอบปากจากข้างบนลงข้างล่าง ซึ่งเตรียมไว้เข้ารูปที่ต้องการ

(5) ใช้ลวดตัดฐานเครื่องปั้นที่ได้ ออก ยกเครื่องปั้นออกวางบนไม้กระดาน และนำไปเก็บไว้ในที่ร่มผึ่งไว้ให้หมาดพอประมาณ

(6) นำเครื่องปั้นที่ได้ไปแกะสลัก โดยช่างที่มีความชำนาญ ด้วยเครื่องมือที่ทำจากเปลือกไม้ไผ่ เหล็ก หรือวัสดุอื่น ๆ

การตกแต่งและแกะสลักลาย

การแกะสลักลายจะทำหลังจากได้เก็บเครื่องปั้นไว้ระยะหนึ่ง เนื้อดินไม่นิ่มหรือแข็งเกินไป ขัดผิวให้มันเรียบด้วยหินขัดหรือลูกสะบ้า และเก็บไว้ในที่ร่มไม่มีลมผ่าน ใช้ใบตองคลุมไว้อีกระยะหนึ่งจนเครื่องปั้นแห้งสนิทพร้อมที่จะนำไปเผาเตาเผาได้

วิธีการตกแต่ง

(1) การสลักด้วยไม้สลัก

(2) การตกแต่งลวดลายด้วยมีดปลายแหลม ให้ลายสลักเด่นขึ้น

(3) การทำลวดลายด้วยแม่พิมพ์ไม้หนามทองกลางป่า ที่เป็นแม่พิมพ์ของลายต่าง ๆ ให้ลายนูนเด่นชัดสวยงามยิ่งขึ้น

(4) การตีลายหรือกดลายลงบนเนื้อดิน

(5) การแปะติดลายต่าง ๆ เรียกว่าการกระแหะ

(6) การตัดดินให้ลายเด่นชัดด้วยมีด โดยการฉลุโปร่งหรือไม่ฉลุโปร่ง

การเผา

การเผาเครื่องปั้นมอญเรียกว่า “จองพาว” เเผาที่อุณหภูมิประมาณ 800-1,400 องศาเซลเซียส มีการเผา 2 แบบ คือ การเผาแบบโบราณ หรือแบบใช้แก๊ส

(1) การเผาแบบโบราณ

- ใช้เตามอญ (เตาหลังเต่า) ใช้เวลาเผาประมาณ 3-15 วัน ขึ้นอยู่กับชนิดของผลิตภัณฑ์ซึ่งใช้เวลาเผาไม่เท่ากัน

- ขั้นตอนการเผา มี 3 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การใช้ไฟรม ใช้ฟืนไม้เบญจพรรณสุมไว้ด้านหน้า เริ่มจากไฟอ่อน และให้ความร้อนค่อย ๆ เพิ่มขึ้น

ขั้นที่ 2 การเร่งไฟ โดยเร่งสุมไฟ สุมฟืนทางด้านหน้าให้มากและเร็วขึ้น

ขั้นที่ 3 ค่อย ๆ เริ่มแห่ทางมะพร้าวหรือไม้ฟืน เข้าเตาไฟตามช่องไฟตั้งแต่ช่องที่ 1 ไปเรื่อย ๆ ช่องละประมาณ 1 ชั่วโมง พอถึงช่องกลางจะทำการปิดเตาด้านหน้าและแห่ช่องอื่น ๆ ตามลำดับจนปิดเตา

(2) การเผาแบบใช้เตาไฟฟ้าหรือเตาแก๊ส ใช้เวลาเผาประมาณ 24 ชั่วโมง จะใช้เผาสำหรับชิ้นงานที่ไม่ใหญ่นัก

การนำเครื่องปั้นดินเผาออกจากเตา

หลังจากปิดเตาแล้วต้องปล่อยให้เย็นประมาณ 5-7 วัน ขึ้นอยู่กับขนาดและชนิดของเตา จึงเปิดเตานำเครื่องปั้นดินเผาออกได้ การปิดเตาจะต้องค่อย ๆ เปิดทีละน้อย ๆ เพื่อมิให้อากาศเย็นจากภายนอกเข้าไปในมากเกินไป จะทำให้เครื่องปั้นแตกเสียหายได้ง่าย การนำเครื่องปั้นออกจากเผาเรียกว่า “ออกเตา” หรือ “ต่าจ๊กพาว”

การบรรจุหีบห่อ

รายละเอียดบนฉลาก ใช้ประกอบด้วยคำว่า “เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด” และ/ หรือ “Kohkret Pottery”

6) ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศ

เกาะเกร็ดเป็นเกาะขนาดใหญ่กลางแม่น้ำพระยาที่มีพื้นที่ประมาณ 2,820 ไร่ มีสถานะเป็นตำบล อยู่ในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สภาพของพื้นที่บริเวณเกาะเกร็ดมีลักษณะเป็นดินเหนียวท้องนา เหมาะสมในการใช้ทำเครื่องปั้นดินเผา เนื้อดินละเอียด มีคุณภาพดี มีความเหนียว สีของดินก่อนเผามีสีน้ำตาลอ่อนปนสีเทาอมเหลือง หลังจากเผาเนื้อดินที่ได้ส่วนใหญ่เป็นสีส้มอ่อนจนถึงสีแดงอมส้ม เนื้อดินจับกันเป็นก้อนแน่นไม่ร่วนซุย ไม่มีเศษวัชพืช ไม่มีกรวดทราย เมื่อนำเนื้อดินผสมน้ำและนวดจะมีความนุ่มและเหนียวมากเหมาะในการปั้น ในเนื้อดินจะมีธาตุเหล็กผสมอยู่เล็กน้อย เผาแล้วจึงมีสีแดง การผลิตโอ่ง อ่าง ครก จะมีความแข็งแรง ทนทาน

ประวัติความเป็นมา

จังหวัดนนทบุรีเป็นแหล่งกำเนิดและผลิตงานศิลปหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านเกาะเกร็ด ซึ่งเริ่มจากชาวมอญเมืองสะเทิมอพยพหนีภัยสงครามเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ชาวบ้านที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะเกร็ด ประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา เช่นที่เคยทำที่เมืองมอญมาก่อนแล้ว ลูกหลานจึงได้ทำเครื่องปั้นดินเผาสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ชื่อเสียงของเครื่องปั้นดินเผาในจังหวัดนนทบุรี เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปและเป็นผลิตภัณฑ์ที่นำชื่อเสียงให้กับจังหวัดนนทบุรีจนเลื่องลือไปทั่วประเทศ

เกาะเกร็ด ได้ชื่อว่าเป็นชุมชนเครื่องปั้นดินเผาชั้นเลิศมาแต่อดีตและเป็นที่ยอมรับไปทั่วงามเหมาะแก่ประโยชน์ใช้สอยทนทาน สมบูรณ์ด้วยคุณภาพ ประเภทเครื่องใช้ ได้แก่ โอ่ง อ่าง ครก รวมถึงประเภทสวยงาม ได้แก่ โอ่งลายวิจิตร หม้อน้ำที่เน้นความงามของรูปทรงและการสลักลวดลาย ที่ช่างจะไม่ทำขาย แต่ทำเพื่อ “ฝากฝีมือ” ให้นำไปถวายวัดหรือมอบไว้ให้แก่ลูกหลาน

เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดมีลักษณะเฉพาะถิ่นที่โดดเด่น ทั้งกระบวนการผลิต กรรมวิธีการปั้นขึ้นรูปและการแกะสลักลวดลาย เน้นการตกแต่งที่ไหล่ ฐาน และฝาหม้อ ด้วยวิธีการกดแม่พิมพ์ การแกะลวดลายบนหม้อน้ำ ที่มีความละเอียดงดงาม สีแดง ผิวมัน และมีความประณีตมาก จนได้รับการยกย่องให้เป็นตราประจำจังหวัดนนทบุรี คือ หม้อน้ำลายวิจิตร และจากคำขวัญของจังหวัดนนทบุรี ดังนี้ “พระตำหนักสง่างาม ลือนามสวนสมเด็จ เกาะเกร็ดแหล่งดินเผา วัดเก่านามระบือ เลื่องลือทุเรียนนนท์ งามน่ายลศูนย์ราชการ”

7) ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตของการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งแบ่งพื้นที่ออกเป็น 12 ตำบล

8) เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

(1) จัดให้มีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า ที่ประสงค์ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด

(2) ผู้ขอขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า จะต้องปฏิบัติตามคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และดำเนินการตามแผนการควบคุมตรวจสอบ ทั้งกระบวนการผลิตในระดับผู้ผลิตและระดับจังหวัด

9) การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

(1) เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด จะต้องมีการผลิตในเขตพื้นที่อำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี

(2) กระบวนการผลิตจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดรวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

ภาพที่ 2.6: เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด

ที่มา: เทศบาลนนทบุรี. (ม.ป.ป.). เครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ด. สืบค้นจาก <http://nakornnont.go.th/601-2/>.

2.3 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามเวียนตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครอง ภูมิปัญญา พ.ศ.

2.3.1 บทนำว่าด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

(1) ความหมายโดยทั่วไปของภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 2 แนวทาง ซึ่งเป็นความหมายอย่างกว้างและ
อย่างแคบ คือ

“แนวทางที่ 1 ความหมายอย่างแคบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การถ่ายทอด
ความรู้ ทักษะความชำนาญ นวัตกรรม การฝึกฝน การสอน การเรียนรู้ ซึ่งเป็นผลจากการสั่งสม
ภูมิปัญญาและการพัฒนาภายในท้องถิ่น

แนวทางที่ 2 ความหมายอย่างกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ที่เป็นพลวัตและ
ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นซึ่งเป็นผลจากการสั่งสมภูมิปัญญาที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น แต่ไม่ได้จำกัดเพียงแค่การ
ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ความชำนาญ นวัตกรรม กระบวนการ การเรียนรู้และการสอน ยังเกี่ยวข้องกับ
การจัดหมวดหมู่และขนบธรรมเนียมถ่ายทอดสู่รุ่นต่อไปโดยเล่าปากเปล่า หรือระบบถ่ายทอดความรู้
ระบบอื่น ๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังหมายความรวมถึง ภูมิปัญญาเกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพ
ขนบธรรมเนียมวิถีชีวิต และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ”³⁰

บัญชา เศรษฐศิริโรตม์ และเจษฎ์ โทณะวณิก (2548) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญา
ท้องถิ่นไว้ว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Traditional Knowledge) เป็นองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นในบริบททาง
กายภาพ และวัฒนธรรมของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบนิเวศ มีการสืบทอดและพัฒนามา
เป็นเวลานานร้อยนับพันปี และมีการปรับตัว เปลี่ยนแปลง พัฒนาไปตามบริบททางเศรษฐกิจสังคมและ
การเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อกำเนิดขึ้นจากเครือข่ายความสัมพันธ์ทาง
สังคมและมีลักษณะเป็นองค์รวมรอบด้าน โดยมีอาจแยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด”

นันทน อินทนนท์ (2546) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า “ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น (Traditional Knowledge) หมายถึง การสั่งสมองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มคน
ที่อาศัยรวมกันเป็นชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
เพื่อการผลิตอาหารและยารักษาโรค ความรู้ในลักษณะเช่นนี้ได้มีการถ่ายทอดกันมาเป็นระยะเวลาหลาย
ชั่วคน และมีการแลกเปลี่ยนความรู้จากชุมชนหนึ่งไปยังอีกชุมชนหนึ่งอยู่เสมอโดยไม่มีการหวงกันความรู้
นั้นไว้เพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์”

³⁰ วิวัฒน์ สรรพคุณ, ขอบเขตของเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองภูมิปัญญา
ท้องถิ่น (การค้นคว้าอิสระ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554), 13.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความสามารถของบุคลากรในท้องถิ่นที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนสามารถสร้างชิ้นงานหรือผลงานที่ได้ศึกษาค้นคว้าทดลองปฏิบัติแล้วเกิดเป็นที่พอใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อนำมารวมไว้ด้วยกันก็แสดงถึงความรู้ ความสามารถของภูมิปัญญาไทย ความรู้ความสามารถดังกล่าวไม่เน้นความรู้ที่เกิดจากการเล่าเรียนจากสถาบัน แต่เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน”³¹

จึงสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ การสังเกต การคิดวิเคราะห์ รวมถึงการเรียนรู้ จนเกิดเป็นทักษะความชำนาญ เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า มีการพัฒนาไปตามยุคสมัย และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เช่นว่านั้นจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

(2) ขอบเขตของภูมิปัญญาท้องถิ่น

นิกกกฎหมายในประเทศไทยได้มีการกำหนดขอบเขตของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยจำแนกออกเป็นหมวดหมู่หรือประเภทไว้ต่างกัน ดังนี้

โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญาจำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในประเทศไทยออกเป็น 3 หมวด³² คือ องค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น (Traditional Knowledge) การแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (Expression of Folklore) และทรัพยากรพันธุกรรม (Genetic Resource) ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1

ทั้งนี้ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ได้กำหนดขอบเขตของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจำแนกออกได้ เป็น 9 ประเภท คือ³³

(1) ด้านภาษาและวัฒนธรรม ได้แก่ การสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษา คือ ภาษาถิ่นหรือภาษาไทยในแต่ละภูมิภาค ภาษาโบราณ วรรณกรรมต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมท้องถิ่น นิทานพื้นบ้าน ภาษิต รวมถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูผลงานดังกล่าว

(2) ด้านเกษตรกรรม ได้แก่ ความรู้ ทักษะ เทคนิค ในด้านการเกษตร เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต รวมถึงการปรับใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการเกษตร

³¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน, (กรุงเทพฯ: ครูสภา, 2547).

³² กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย [Online], 1 กรกฎาคม 2560. แหล่งที่มา http://110.164.25.203/index.php?option=com_content&view=article&id=527:2014-04-27-14-39-00&catid=64&Itemid=371.

³³ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, กรอบความคิดการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2550 ก), 79-80.

(3) ด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ได้แก่ ความสามารถในการปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณี เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีข้าว เป็นต้น

(4) การละเล่น การแสดง ดนตรีและนันทนาการ ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ การแสดงดนตรีและนันทนาการ รวมถึงการละเล่นต่าง ๆ เช่น การละเล่นพื้นบ้าน (หมอลำ) การละเล่นของหลวง (โขนหนังใหญ่) เพลง (เพลงพื้นบ้านเพลงไทยเดิม) นาฏกรรม เป็นต้น

(5) ด้านศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ประณีตศิลป์ สถาปัตยกรรม เป็นต้น

(6) ด้านอาหารและโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ การปรุงแต่งอาหารและยาให้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกาย ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าออกจำหน่าย

(7) ด้านการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพร การนวดแผนโบราณ การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

(8) ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ ความรู้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อแปรรูปผลผลิตทางอุตสาหกรรมและหัตถกรรม เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและอันส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

(9) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์พัฒนาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำ และป่าชุมชน เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

2.3.2 แนวคิดการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวคิดในการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแบ่งออกเป็น 4 แนวคิดดังต่อไปนี้

1) แนวคิดว่าด้วยการให้ความยินยอมล่วงหน้า

การเข้าถึงหรือการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นใดไปใช้ จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถือครองหรือผู้มีสิทธิในภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเสียก่อน โดยอาจมีการตกลงกันภายใต้เงื่อนไข ข้อกำหนดหรือข้อสัญญาที่เหมาะสม ซึ่งในการตกลงยินยอมให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ถือครองภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจได้รับ

ประโยชน์จากการยินยอมเช่นนั้น และผู้ที่ได้รับความยินยอมจะต้องแจ้งผลของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้อย่างเปิดเผยต่อผู้ถือครองภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าว³⁴

2) แนวคิดว่าด้วยการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม

แนวคิดนี้มุ่งคุ้มครองแก่ผู้ถือครองหรือผู้มีสิทธิในภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ได้รับประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งจากการเข้าถึงหรือการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ประโยชน์เช่นนี้อาจเป็น เงินหรือผลประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ โดยผู้ถือครองหรือผู้มีสิทธิในภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเหมาะสม เป็นธรรมและเท่าเทียม³⁵

3) แนวคิดว่าด้วยการแข่งขันอันไม่เป็นธรรม

เป็นการห้ามมิให้กระทำการใด ๆ ในการแข่งขันทางค้าที่เป็นทางตรงกันข้ามกับแนวปฏิบัติอันเป็นธรรมในด้านอุตสาหกรรมหรือด้านพาณิชย์ และรวมถึงการกระทำที่ส่งผลให้ประชาชนเกิดความสับสนหรือหลงผิด ทั้งนี้เป็นหลักการพื้นฐานของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยมีการนำหลักการดังกล่าวมาเป็นแนวคิดพื้นฐานในการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น³⁶

4) แนวคิดว่าด้วยการให้ความเคารพต่อกฎหมาย ประเพณี และแนวปฏิบัติของท้องถิ่น

ในการเข้าถึงหรือการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความลับ อาจมีการกำหนดให้เปิดเผยภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นกับบุคคลเพียงเฉพาะกลุ่มหรืออาจเปิดเผยได้เฉพาะกับชุมชนที่ใดที่หนึ่งเท่านั้น หรือในกรณีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความศักดิ์สิทธิ์อาจกำหนดการใช้และการเข้าถึงว่าต้องปฏิบัติด้วยวิธีใดเท่านั้น ทั้งนี้หากมีกำหนดสิทธิหน้าที่หรือแนวปฏิบัติไว้ ผู้ที่เข้าถึงหรือใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นก็ต้องปฏิบัติตาม โดยแนวคิดนี้เป็นการมุ่งป้องกันการใช้โดยไม่ถูกต้องและการเปิดเผยอย่างไม่เหมาะสม³⁷

2.3.3 การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

เนื่องจากแต่เดิมประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงทำให้ประเทศที่พัฒนาแล้วเข้ามาฉกฉวยหรือแสวงหาประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของประเทศไทย โดยที่ไม่มีการขอความยินยอมหรือจ่ายค่าตอบแทนหรือแบ่งปันผลประโยชน์ใด ๆ อันทำให้เกิดความเสียหาย เช่น ในกรณีเป็ล้าน้อย

³⁴ ธเนศ พุกฤษ์สมบุรณ์, **มาตรการทางกฎหมายและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย** (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2559), 12-13.

³⁵ เรื่องเดียวกัน.

³⁶ เรื่องเดียวกัน.

³⁷ เรื่องเดียวกัน.

เปล้าน้อย ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรของประเทศไทย มีลักษณะเป็นไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นผลัดใบ ความสูงของต้นประมาณ 1-4 เมตร มักจะขึ้นอยู่ตามธรรมชาติในประเทศไทย ในสมุดช้อยโบราณ มีการกล่าวว่าเปล้าน้อยมีสรรพคุณ โดยใช้ใบในการบำรุงธาตุ ใช้ดอกแก้พยาธิ ลูกตองสุรากินขับโลหิต ระดูในเรือนไฟ เปลือกและกะพี้ช่วยย่อยอาหาร แก้เลือดร้อน แก่นขับเลือดหนองให้ตกและขับไส้เดือน รากขับผายลม ในปี พ.ศ. 2513-2517 ประเทศญี่ปุ่นได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือในโครงการศึกษาวิจัย พืชสมุนไพรแก่หน่วยงานของประเทศไทย และต่อมานักวิจัยชาวญี่ปุ่นได้ค้นพบสารสกัดจากเปล้าน้อย ที่มีความเข้มข้น สามารถรักษาแผลในกระเพาะอาหาร ถ้าใส่เล็กน้อย และยังช่วยสมานแผลในโรค กระเพาะอาหารชนิดเรื้อรังได้ และได้นำสารสกัดจากเปล้าน้อยไปจดสิทธิบัตรกับองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ในปี พ.ศ. 2526 โดยใช้ชื่อว่า “เปลาโนทอล (Plaunotol)” ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 บริษัทซังเกียวดำเนินการผลิตยารักษาโรคกระเพาะจากสารสกัดดังกล่าวออกจำหน่ายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกภายใต้ชื่อทางการค้าว่า “เคลเน็กซ์ (Kelnac)” ซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้บริโภคเป็นอย่างดีรวมถึงยังสามารถสร้างกำไรได้อย่างมากมาย³⁸

จะเห็นได้ว่าการที่นักวิจัยของประเทศญี่ปุ่นยื่นจดสิทธิบัตร เปลาโนทอล (Plaunotol) ซึ่งเป็นสารสกัดที่ได้จากเปล้าน้อยอันเป็นพืชสมุนไพรของประเทศไทยโดยไม่มีการขออนุญาต หรือความยินยอมใด ๆ ก่อนรวมทั้งไม่มีการแบ่งปันผลประโยชน์ใด ๆ แก่ประเทศไทย ย่อมเป็นการฉกฉวยหรือแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบอันทำให้ประเทศไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

จากการที่ถูกฉกฉวยหรือการแสวงหาประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยนั้น ทำให้ประเทศไทยเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงได้มีการตรากฎหมาย เฉพาะที่ให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น กล่าวคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริม ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มุ่งให้ความคุ้มครองแก่ตำรับยาและตำรา การแพทย์แผนไทย รวมถึงให้ความคุ้มครองแก่สมุนไพรไทยเท่านั้น แต่ไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ ได้ ในเวลาต่อมาจึงมีการร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครอง ภูมิปัญญา พ.ศ. ซึ่งจัดทำขึ้นโดยศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ เพื่อเสนอต่อ กรมทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีเหตุผลในการในการร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว

³⁸ วิวัฒน์ สรรพคุณ, ขอบเขตของเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น, 18.

เพื่อส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ สืบทอด และมีการนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์อย่างมีระบบ³⁹ ซึ่งร่างพระราชบัญญัตินี้สามารถให้ความคุ้มครองกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในประเทศได้อย่างครอบคลุมและหลากหลายประเภท

ดังนั้นผู้เขียนจึงขอกล่าวถึงการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. โดยสามารถแยกอธิบายออกเป็น 3 เรื่อง ได้ดังนี้

1) สิ่งที่จะได้รับความคุ้มครองตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“ภูมิปัญญา” หมายถึง องค์ความรู้ที่กำเนิดหรือมีอยู่ภายในท้องถิ่นต่าง ๆ ในราชอาณาจักรไทย ซึ่งได้รับการอนุรักษ์ พัฒนา สืบทอด เผยแพร่หรือใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิต และมีคุณค่าเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป ซึ่งได้ประกาศขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

ภูมิปัญญาตามวรรคหนึ่ง ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ เกษตรกรรม ภาษา และวรรณกรรม ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม นันทนาการ อาหารและโภชนาการ หัตถกรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการจัดระบบความสัมพันธ์ในสังคม หรือภูมิปัญญาอื่นใด ทั้งนี้ไม่รวมถึงภูมิปัญญาที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

“ชุมชนท้องถิ่น” หมายความว่า กลุ่มของประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาโดยต่อเนื่อง และได้อนุรักษ์ พัฒนา สืบทอด เผยแพร่ หรือใช้ประโยชน์ภูมิปัญญา”

จากนิยามศัพท์ในมาตรา 3 นี้อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาที่อาจได้รับความคุ้มครองจะต้องเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นโดยมีต้นกำเนิดจากท้องถิ่นใด ๆ ในประเทศไทย หรือองค์ความรู้ที่มีอยู่หรือยังคงมีการใช้อยู่ตามท้องถิ่นใด ๆ ในประเทศไทย โดยองค์ความรู้เช่นนี้จะต้องเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า และได้รับการอนุรักษ์ พัฒนา สืบทอด เผยแพร่ หรือยังคงมีการใช้ประโยชน์ในองค์ความรู้นั้นอยู่และมีการกำหนดประเภทของภูมิปัญญาที่อาจได้รับความคุ้มครอง โดยแบ่งออกเป็น 10 ประเภท คือ

- (1) ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม
- (2) ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม
- (3) ภูมิปัญญาด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

³⁹ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, โครงการยกย่องพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ., (กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2550 ข), 36.

- (4) ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม
- (5) ภูมิปัญญาด้านนันทนาการ
- (6) ภูมิปัญญาด้านอาหารและโภชนาการ
- (7) ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม
- (8) ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (9) ภูมิปัญญาด้านการจัดระบบความสัมพันธ์ในสังคม
- (10) ภูมิปัญญาอื่นใด

ทั้งนี้ในมาตรา 3 ยังกำหนดให้ภูมิปัญญาที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการนั้นแล้ว ไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามร่างพระราชบัญญัตินี้ เช่น ตำรับยา ตำราการแพทย์แผนไทย หรือสมุนไพรไทยที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 อันเป็นกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการแพทย์แผนไทย ตำรับยา ตำราการแพทย์แผนไทย หรือสมุนไพรไทยนั้น ก็จะไม่สามารถได้รับความคุ้มครองตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. นี้เป็นต้น

2) การขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

ตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. กำหนดให้การคุ้มครองภูมิปัญญากระทำโดยวิธีการขึ้นทะเบียน ซึ่งจะทำได้สามารถตรวจสอบสถานะของภูมิปัญญาได้ และมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแน่นอนชัดเจน ทั้งนี้ผู้ที่สามารถขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาได้มีดังต่อไปนี้

(1) รัฐมนตรี

ตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 14⁴⁰ กำหนดให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศขึ้นทะเบียนภูมิปัญญา โดยคำแนะนำของคณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญาที่จัดตั้งขึ้นตามร่างพระราชบัญญัตินี้ การประกาศขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาตามมาตรา 14 จะกระทำโดยให้คณะอนุกรรมการผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา เป็นผู้คัดเลือกภูมิปัญญาที่มีความสำคัญ เช่น ภูมิปัญญาที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ใน

⁴⁰ มาตรา 14 เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองภูมิปัญญา ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา มีอำนาจประกาศขึ้นทะเบียน โดยการกำหนดประเภท ชนิด ชื่อ ลักษณะและชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญาที่มีความสำคัญให้เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการคุ้มครอง

การประกาศขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง.

เชิงพาณิชย์ หรือภูมิปัญญาที่อยู่ในภาวะถูกคุมคาม เป็นต้น แล้วนำไปเสนอต่อคณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา เมื่อคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นภูมิปัญญาที่มีความสำคัญและเหมาะสมที่จะได้รับความคุ้มครอง คณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญาก็จะเสนอเรื่องไปยังรัฐมนตรีเพื่อให้มีการประกาศขึ้นทะเบียนภูมิปัญญานั้นต่อไป⁴¹

ในการประกาศขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาจะต้องมีการบรรยายถึง ประเภท ชนิด ชื่อ ลักษณะและชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญาที่ได้รับความคุ้มครองด้วย

(2) ชุมชนท้องถิ่น

ตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 15⁴² กำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญาสามารถเสนอเรื่องต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา เพื่อให้คณะอนุกรรมการพิจารณาคัดเลือกภูมิปัญญาต่อไป

3) การคุ้มครองภูมิปัญญาตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

ตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 16 กำหนดให้การนำภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนแล้ว ไปใช้ประโยชน์ในทางการค้าหรือพาณิชย์ ด้วยวิธีการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน หรือผลิตเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือให้บริการจะต้องได้รับการอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน

ในการอนุญาตให้ใช้ภูมิปัญญาตามข้างต้นนั้น จะต้องมีการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งรายได้หรือเงินที่ได้จากข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ให้ส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา เพื่อนำมาใช้จ่ายในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญาที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้⁴³ ทั้งนี้ในการอนุญาตให้ใช้ภูมิปัญญาจะต้องมีการกำหนด รายละเอียดของข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ให้มีรายการดังต่อไปนี้

- (1) วัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญา
- (2) การบรรยายลักษณะของภูมิปัญญา
- (3) ข้อมูลพันของผู้ได้รับอนุญาต
- (4) การกำหนดความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในผลงานที่ได้มาจาก

การใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาในข้อตกลง

⁴¹ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, โครงการยกย่องพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ., 49-50.

⁴² มาตรา 15 เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองภูมิปัญญา ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญามีสิทธิเสนอและเพิกถอนการขึ้นทะเบียนภูมิปัญญา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง.

⁴³ มาตรา 26 แห่งร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

(5) การกำหนดจำนวน อัตรา และระยะเวลาการแบ่งปันผลประโยชน์ตามข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ในผลงานที่ได้มาจากการใช้ภูมิปัญญาในข้อตกลง

(6) อายุของข้อตกลง

(7) การยกเลิกข้อตกลง

(8) การกำหนดวิธีการระงับข้อพิพาท

(9) รายการอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ทั้งนี้หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 16 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 400,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁴⁴ และในกรณีที่บุคคลใดกระทำการขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย ส่งออกหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าที่ทำขึ้นจากภูมิปัญญา โดยที่บุคคลนั้นรู้อยู่แล้วหรือมีเหตุอันควรรู้ว่าสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาดังกล่าวนั้น ทำขึ้นโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 16 ย่อมถือเป็นการละเมิดภูมิปัญญา⁴⁵ และต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,00 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁴⁶

ตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 17⁴⁷ เป็นการกำหนดกรณีการใช้ภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนแล้ว โดยไม่ต้องดำเนินการขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีกรณีดังต่อไปนี้

1) การใช้ภูมิปัญญา โดยสมาชิกหรือชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญา กล่าวคือชุมชนท้องถิ่น หรือบุคคลใด ๆ ในชุมชนท้องถิ่นสามารถใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาซึ่งมีแหล่งที่มาจากท้องถิ่นของตน โดยไม่ต้องขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินวิถีชีวิต ของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นที่ได้ใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาดังกล่าวโดยปกติอยู่แล้ว ในส่วนของคำว่า “สมาชิก” หมายถึงผู้ที่มีภูมิลำเนาในชุมชนที่เป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดบุคคลหรือองค์กร จากภายนอกชุมชนเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์โดยการ

⁴⁴ มาตรา 31 แห่งร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

⁴⁵ มาตรา 20 ผู้ใดรู้แล้วหรือมีเหตุอันควรรู้ว่าสินค้าจากภูมิปัญญาได้ทำขึ้นโดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 16 กระทำการขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย ส่งออกหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าจากภูมิปัญญา ให้ถือว่าเป็นการละเมิดภูมิปัญญา.

⁴⁶ มาตรา 32 แห่งร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

⁴⁷ มาตรา 17 ความในมาตรา 16 ไม่ใช่บังคับแก่กรณีดังต่อไปนี้

(1) การใช้ภูมิปัญญา โดยสมาชิกและ/ หรือชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญา

(2) การใช้ภูมิปัญญา โดยภาครัฐ หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

ทั้งนี้ให้ปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญากำหนด.

ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนท้องถิ่นเพียงระยะเวลาอันสั้นและได้รับประโยชน์จากช้อยกเว้นนี้⁴⁸

2) การใช้ภูมิปัญญา โดยภาครัฐหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

กล่าวคือเป็นกรณีที่ภาครัฐหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เป็นผู้ใช้ภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนแล้ว โดยไม่ต้องดำเนินการขออนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งการใช้เช่นว่านี้จะต้องไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าหรือการแสวงหากำไรใด ๆ

ตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 18⁴⁹ กำหนดให้การศึกษา ทดลอง หรือวิจัยภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนแล้ว จะต้องเป็นการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในทางการค้า และจะต้องปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญากำหนดไว้ หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 100,00 บาท⁵⁰ เพื่อเป็นการควบคุมการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยภูมิปัญญาให้เป็นไปอย่างเหมาะสม จึงสมควรมีปฏิบัติตามขั้นตอนดังต่อไปนี้⁵¹

1) การศึกษา ทดลอง หรือวิจัยภูมิปัญญาโดยนักวิจัยชาวต่างชาติ จะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในระเบียบสภาวิจัยแห่งชาติว่าด้วยการอนุญาตให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้ามาทำการวิจัยในประเทศไทย พ.ศ. 2550 รวมถึงต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ระเบียบ หรือกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) นักวิจัยต้องส่งแบบเสนอโครงการแก่สำนักงานคณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา ก่อนดำเนินการศึกษา เช่น ชื่อโครงการ นักวิจัย บทคัดย่อ ระยะเวลาโครงการ เป็นต้น โดยสำนักงานคณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญาดำเนินการแจ้งให้ชุมชนท้องถิ่นทราบเป็นลายลักษณ์อักษร หากชุมชนท้องถิ่นไม่คัดค้านภายในระยะเวลาที่กำหนด ก็ให้สามารถดำเนินการได้

3) นักวิจัยต้องส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ให้สำนักงานคณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา และชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญาที่นำมาศึกษา การนำส่งต้องทำภายใน 60 วัน หลังจากที่ได้ทำการศึกษาสำเร็จ

4) นักวิจัยต้องให้ความเคารพต่อชุมชนท้องถิ่นตลอดจนภูมิปัญญาที่นำมาศึกษา

⁴⁸ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, โครงการยกย่องพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ., 55.

⁴⁹ มาตรา 18 การศึกษา ทดลอง หรือวิจัยภูมิปัญญาที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในทางการค้าให้ปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญากำหนด.

⁵⁰ มาตรา 33 แห่งร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

⁵¹ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, โครงการยกย่องพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ., 55-56.

5) นักวิจัยต้องไม่ดำเนินการใด ๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อในทางลบแก่ชุมชนท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาที่ทำการศึกษ

ตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 19⁵² ยังกำหนดให้การนำชื่อภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนแล้ว ไปใช้เพื่อประโยชน์ในทางการค้าจะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อเป็นการป้องกันการนำชื่อภูมิปัญญาไปใช้ในลักษณะที่อาจทำให้เสื่อมเสียคุณค่าหรือก่อให้เกิดความสับสนได้ แต่ในการขออนุญาตใช้ชื่อภูมิปัญญาตามมาตรานี้ ไม่จำเป็นต้องทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์แต่อย่างใด เนื่องจากเป็นเพียงการใช้ชื่อเท่านั้น ไม่ใช่การนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ หากบุคคลใดนำชื่อภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนแล้วไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท⁵³

นอกจากนี้ตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 21⁵⁴ ยังกำหนดห้ามไม่ให้บุคคลกระทำการใด ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสีย เสียหาย หรือหมุดคุณค่าต่อภูมิปัญญาหรือชื่อของภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียน ตัวอย่างของการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสีย เช่น การนำตุ้พระธรรมมาเป็นตุ้ใส่รองเท้า การนำพระหัตถ์จำลองของพระพุทธรูปมาเป็นที่แขวนเสื้อผ้า หรือการนำเศียรพระพุทธรูปจำลองหรือรูปเรือสุพรรณหงส์จำลองมาใช้เป็นตราสัญลักษณ์สินค้า เป็นต้น⁵⁵ หากผู้ใดฝ่าฝืนโดยเจตนากระทำการใด ๆ ต่อภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียน อันทำให้ภูมิปัญญานั้นเกิดความเสื่อมเสียต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁵⁶ และหากเป็นกรณีเจตนากระทำการใด ๆ ซึ่งทำให้ชื่อของภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเกิดความเสื่อมเสียต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 100,000 บาท⁵⁷

⁵² มาตรา 19 การใช้ชื่อภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนตามมาตรา 14 เพื่อประโยชน์ทางการค้า ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่.

⁵³ มาตรา 34 แห่งร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

⁵⁴ มาตรา 21 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อภูมิปัญญาและหรือ ชื่อของภูมิปัญญาที่ได้รับการขึ้นทะเบียน.

⁵⁵ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, โครงการยกร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ., 57-58.

⁵⁶ มาตรา 35 แห่งร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

⁵⁷ มาตรา 36 แห่งร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

ทั้งนี้ในกรณีที่มีการละเมิดภูมิปัญญาตามมาตรา 16 มาตรา 20 หรือมาตรา 21 ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ฝ่าฝืนชดใช้ค่าเสียหายตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย รวมทั้งการสูญเสียผลประโยชน์และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับสิทธิ ค่าเสียหายให้นำส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา⁵⁸

2.4 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

2.4.1 ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ให้ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ว่า “การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมอันเป็นผลจากสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณี ปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน”⁵⁹

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ได้ให้ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ว่า “การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน หรือในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนี้เป็นสิ่งซึ่งชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความภูมิใจในตัวตนและความรู้สึกสืบเนื่องก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์”⁶⁰

มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย ได้ให้ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ว่า “วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าในฐานะที่เป็นเครื่องแสดงออกถึงรากฐานและความเป็นมาของชาติบ้านเมืองซึ่งสมควรที่จะช่วยกันดูแลรักษาไว้ เพื่อให้เป็นมรดกของคนในชาติใช้ประโยชน์และเพื่อให้คนในโลกได้ชื่นชม”⁶¹

⁵⁸ มาตรา 24 แห่งร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

⁵⁹ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, คู่มือการเสนอขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม, 2558), 3.

⁶⁰ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม [Online], 10 กรกฎาคม 2560. แหล่งที่มา <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/meaning>.

⁶¹ มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยและจัดทำกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2552), 18.

จึงสรุปได้ว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง ความรู้ทักษะ หรือสิ่งเป็นผลงานของ ความรู้หรือทักษะ ของบุคคลหรือชุมชนโดยมีการสืบสอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง และพัฒนาให้ เหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมในแต่ละยุคสมัย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทาง วัฒนธรรม และความรู้หรือทักษะนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่า

2.4.2 การคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 มี จุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในประเทศไทย ให้มีความ สืบเนื่องและยั่งยืนไปตลอด เพราะในปัจจุบันมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศไทยได้รับ ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ ทำให้เกิดการ บิดเบือน หรือความไม่เหมาะสมซึ่งอาจส่งผลให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น ต้องเสื่อมเสียหรือ สูญหายไป ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวง วัฒนธรรม

ในการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 นั้นสามารถแยกอธิบายเป็น 3 เรื่อง ได้ดังนี้

1) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่อาจได้รับความคุ้มครอง

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 มาตรา 3 ได้กำหนดนิยามของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายความว่า “ความรู้ การแสดงออก การ ประพฤติปฏิบัติ หรือทักษะ ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่ม บุคคล หรือชุมชน ยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคน อีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน”

และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 มาตรา 4⁶² ได้มีการกำหนดลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยสามารถแบ่งออกเป็น 7 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

⁶² มาตรา 4 บัญญัติว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและรักษาตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา
- (2) ศิลปะการแสดง
- (3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล
- (4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- (5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม

(1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา

วรรณกรรมพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องราวที่ได้ถ่ายทอดอยู่ในวิถีชีวิตชาวบ้าน ด้วยวิธีการบอกเล่าปากเปล่า วาดภาพ หรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร โดยวรรณกรรมพื้นบ้านแบ่งออกเป็น 7 ประเภท คือ (1.1) นิทานพื้นบ้าน เช่น นิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ นิทานประจำถิ่น นิทานมุขตลก นิทานเรื่องผี เป็นต้น (1.2) ตำนานพื้นบ้าน เช่น เรื่องเล่าที่เกี่ยวกับความเชื่อ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา เป็นต้น (1.3) บทร้องพื้นบ้าน เช่น บทกล่อมเด็ก บทเกี่ยวพาราสี คำเข็ง เป็นต้น (1.4) บทสวดหรือบทกล่าวในพิธีกรรม เช่น คำอธิษฐาน คำบูชา คำให้พร คาถา บททำขวัญ บทสวดประกอบการรักษาโรค เป็นต้น (1.5) สำนวนภาษิต เช่น โวหาร คำคม คำพังเพย คำอุปมาอุปไมย เป็นต้น (1.6) ปริศนาคำทาย เช่น คำทาย ปัญหาเขาวงกต เป็นต้น (1.7) ตำรา เช่น ตำราโรหศาสตร์ ตำรายา เป็นต้น

ภาษา หมายถึง สิ่งที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันของผู้คน ไม่ว่าจะ เป็นเสียงพูด ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ โดยสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ภาษาแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ภาษาไทย ภาษาล้าน เช่น ภาษาไทย ถิ่นกลาง ถิ่นอีสาน ถิ่นเหนือ ถิ่นใต้ เป็นต้น ภาษาชาติพันธุ์ เช่น ภาษาม้ง ภาษาลื้อ ภาษาเขมรถิ่นไทย เป็นต้น ภาษาสัญลักษณ์ เช่น ภาษาท่าทาง อักษร สัญลักษณ์อื่น ๆ⁶³

(2) ศิลปะการแสดง

เป็นการแสดงต่อหน้าผู้ชมซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อความบันเทิง อาจเป็นการแสดงตามแบบแผน หรือมีการประยุกต์เปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม เช่น ดนตรี เพลงร้อง ละคร การพาทย์ ร่ายรำ ท่าเต้น รวมถึงการแสดงออกทางร่างกายด้วยวิธีต่าง ๆ ที่สามารถสื่อถึงเรื่องราว อารมณ์ ความรู้สึก เป็นต้น⁶⁴

(3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล

เป็นการประพฤติปฏิบัติและการทำกิจกรรมในแนวทางเดียวกันของคนในชุมชนที่สืบทอดต่อกันมาอันนำไปสู่สังคมแห่งความสันติสุข แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนและชาติพันธุ์นั้น ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (3.1) มารยาท เช่น การแสดงความเคารพ การนั่ง การเดิน การแต่งกาย เป็นต้น (3.2) ประเพณี เช่น การแห่เทียนพรรษา การทอดกฐิน การเทศน์

(6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

(7) ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะเข้าลักษณะใดตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด.

⁶³ ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เรื่อง การกำหนดลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2560.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน.

งานสงกรานต์ งานลอยกระทง งานบุญบั้งไฟ การบวช การแต่งงาน พิธีบายศรีสู่ขวัญ การขึ้นบ้านใหม่ พิธีทำขวัญข้าว พิธีไหว้ครู พิธีกรรมขอฝน เป็นต้น⁶⁵

(4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

เป็นความรู้ ความเชื่อ หรือแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิต ที่เกิดจาก

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ (4.1) อาหารและโภชนาการ เช่น วิธีการปรุงอาหาร คุณค่าทางโภชนาการ เป็นต้น (4.2) การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน เช่น การตรวจวินิจฉัยโรค บำบัดรักษา การป้องกันโรค เป็นต้น (4.3) โหราศาสตร์และดาราศาสตร์ เช่น ความรู้ในการทำนายโชคชะตาโดยอาศัยตำแหน่งดาว ความรู้เกี่ยวกับทิศโดยสังเกตจากดวงดาว เป็นต้น (4.4) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ความรู้ในการจัดการระบบนิเวศ เป็นต้น (4.5) ชัยภูมิและการตั้งถิ่นฐาน เช่น ความรู้และความเชื่อในการเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัย เป็นต้น⁶⁶

(5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม

เป็นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากภูมิปัญญา ทักษะฝีมือช่าง การเลือกใช้วัสดุ

อุปกรณ์ และวิธีการสร้างสรรค์ที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งแบ่งออกเป็น 9 ประเภท คือ (5.1) ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า หมายถึง งานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากเส้นใยด้วยวิธีการทอ ถัก ปัก มัดหมี่ จก พิมพ์ลาย ย้อม เป็นต้น (5.2) เครื่องจักสาน หมายถึง งานที่สร้างสรรค์จากวัสดุติดด้วยวิธีการถัก ผูก รัต มัด ร้อย เป็นต้น (5.3) เครื่องรัก หมายถึง งานที่สร้างสรรค์จากวัสดุสำคัญด้วยวิธีการถม ทับ ปิดทองรดน้ำ ประดับมุก ประดับกระจกสี เป็นต้น (5.4) เครื่องปั้นดินเผา หมายถึง งานที่สร้างสรรค์จากดินเป็นวัสดุหลักด้วยวิธีการปั้น ผึ่ง เผา เคลือบ เป็นต้น (5.5) เครื่องโลหะ หมายถึง งานที่สร้างสรรค์จากโลหะด้วยวิธีการหลอม เผา ตี หล่อ ตัด เจียร เชื่อม เป็นต้น (5.6) เครื่องไม้ หมายถึง งานที่สร้างสรรค์จากไม้ด้วยวิธีการแปรรูป ตัด เลื่อย แกะ สลัก ขัด เป็นต้น (5.7) เครื่องหนัง หมายถึง งานที่สร้างสรรค์จากหนังด้วยวิธีการหมัก ฟอก ตากแห้ง ตัด เจาะ ฉลุ ลงสี เป็นต้น (5.8) เครื่องประดับ หมายถึง งานที่สร้างสรรค์จากวัสดุ เช่น หิน อัญมณี ด้วยวิธีการหลอม หล่อ ตึง ตี ทูบ บู สลัก ร้อย เชื่อม เป็นต้น (5.9) งานช่างฝีมือดั้งเดิมที่ไม่สามารถจัดอยู่ใน 8 ประเภทที่กล่าวมาข้างต้น เช่น งานช่างแทงหยวด เป็นต้น⁶⁷

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน.

(6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

เป็นกิจกรรมทางกายภาพ ที่มีจุดประสงค์เพื่อความสนุกสนาน ชัยชนะ หรือเพื่อป้องกัน และมีรูปแบบเฉพาะที่แตกต่างกันของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ (6.1) การเล่นพื้นบ้าน เป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานไม่มุ่งถึงชัยชนะ เช่น วีรชีวีชาวนา ภูเก็ท มอญซ่อนผ้า เป็นต้น (6.2) เกมพื้นบ้าน มีลักษณะเป็นการแข่งขัน เช่น หมากเก็บ อีตัก ปิดตาตีหม้อ เป็นต้น (6.3) กีฬาพื้นบ้าน เช่น แข่งเรือ วิ่งควาย เดินกะลา เป็นต้น (6.4) ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว เช่น มวยไทย กระบี่กระบอง เป็นต้น⁶⁸

(7) ลักษณะอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจัดอยู่ในลักษณะทั้ง 6 ข้างต้นได้ และเป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

2) การขึ้นบันชึมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ได้กำหนดการขึ้นบันชึมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ให้กระทำโดยคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นผู้คัดเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จากรายการเบื้องต้น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร หรือประจำจังหวัดจัดทำขึ้นร่วมกับชุมชนท้องถิ่น

เมื่อคัดเลือกมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีความเหมาะสมแล้วเสนอต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรม⁶⁹ เพื่อให้คณะอนุกรรมการ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านเป็นผู้ทำการกลั่นกรองพิจารณาให้ความเห็นทางวิชาการเพื่อประกอบการพิจารณาขึ้นบันชึมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม⁷⁰ โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาแต่ละลักษณะดังต่อไปนี้⁷¹

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁹ มาตรา 20 เมื่อคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครหรือคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดพิจารณาแล้วเห็นสมควรให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมรายการใดได้รับการขึ้นบันชึมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ให้เสนอมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมรายการนั้นต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณา.

⁷⁰ มาตรา 21 ในการพิจารณาขึ้นบันชึมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมรายการใดตามมาตรา 20 ให้กรมส่งเสริมวัฒนธรรมเสนอให้คณะอนุกรรมการกลั่นกรองตามมาตรา 12 พิจารณาให้ความเห็นทางวิชาการเพื่อประกอบการพิจารณาขึ้นบันชึมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมรายการนั้นของคณะกรรมการด้วย ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด.

⁷¹ ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เรื่องหลักเกณฑ์การดำเนินงานของคณะอนุกรรมการกลั่นกรอง พ.ศ. 2560.

(1) วรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา

วรรณกรรมพื้นบ้าน จะต้องสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค หรือระดับชาติ ภาษา จะต้องเป็นภาษาที่ยังมีการใช้อยู่และสะท้อนถึง อัตลักษณ์ของชุมชนหรือภูมิภาค

(2) ศิลปะการแสดง

จะต้องมีรูปแบบการแสดงหรือการนำเสนอที่ชัดเจน มีองค์ประกอบที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของศิลปะการแสดงนั้น ๆ มีคุณค่าทางสังคม จิตใจ และยังมีการปฏิบัติสืบทอด

(3) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และงานเทศกาล

จะต้องมีรูปแบบการปฏิบัติ ช่วงเวลา วิธีการ ขั้นตอนที่ชัดเจน มีการปฏิบัติหรือมีหลักฐานว่าเคยปฏิบัติในชุมชน ตลอดจนมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนจนเป็นที่ยอมรับและสืบทอดจนถึงปัจจุบัน สามารถสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ

(4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

จะต้องเป็นความรู้ วิธีการ ทักษะ ความเชื่อ แนวปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ มีลักษณะเฉพาะ มีการสืบทอดและยังปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันสะท้อนอัตลักษณ์ขอชุมชนหรือภูมิภาค

(5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม

จะต้องกำเนิดหรือถูกนำมาพัฒนาในชุมชนที่แสดงถึงทักษะ ฝีมือ ภูมิปัญญาเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นหรือชาติพันธุ์นั้น ๆ จนเป็นที่ยอมรับและมีการสืบทอดและยังคงปฏิบัติอยู่มีการพัฒนาเครื่องมืออย่างเหมาะสม เพื่อตอบสนองกระบวนการผลิตและประโยชน์ใช้สอย รวมถึงมีคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนั้น ๆ

(6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

จะต้องแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นหรือชาติพันธุ์ มีการสืบทอดและยังคงมีการเล่นหรือแข่งขันตามวาระโอกาส มีวิธีการเล่นหรือการแข่งขันที่ชัดเจน มีคุณค่าทางกาย อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณความเป็นไทย

ทั้งนี้เมื่อคณะกรรมการได้รับความเห็นทางวิชาการจากคณะอนุกรรมการแล้ว เห็นว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น สมควรได้รับการขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้

อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรมประกาศขึ้นบันชั่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่อไป⁷² เพื่อให้ได้รับการส่งเสริมและรักษารวมถึงความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้

3) การคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 มาตรา 24⁷³ ได้กำหนดให้มีการคุ้มครองแก่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้ขึ้นบันชัไว้แล้ว โดยหากปรากฏว่ามีการกระทำใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดังกล่าว คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีสิทธิเสนอให้รัฐมนตรีออกคำสั่งระงับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายเช่นนั้นได้ และในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน หรือมีการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ขึ้นบันชัไว้ กำหนดให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งระงับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นได้

2.4.3 ตัวอย่างเครื่องปั้นดินเผาที่ได้ขึ้นบันชั่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง⁷⁴

- 1) ชื่อรายการ เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง
- 2) ปีที่ขึ้นทะเบียน พ.ศ. 2552
- 3) ภูมิภาค ภาคเหนือ
- 4) สาระสำคัญโดยรวม

เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง เป็นเครื่องปั้นดินเผาชนิดเขียนสีได้เคลือบทำเป็นภาชนะเครื่องใช้แบบต่าง ๆ จาน พาน ถ้วย แจกัน โถ ตะเกียงรวมถึงชนิดที่เป็นรูปลอยตัว เช่น รูปคน รูปสัตว์ชนิดต่าง ๆ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ที่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

กระบวนการผลิต เริ่มด้วยการเตรียมดิน (ดินขาว) นวดและนำมาขึ้นรูปด้วยมือบนแป้นหมุน (ใช้มือหมุนหรือเท้าถีบ) นำไปเผาดิน จากนั้นนำมาเขียนด้วยสีได้เคลือบ ชุบเคลือบและเผาเคลือบ

⁷² มาตรา 22 เมื่อคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมรายการใดเป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และสมควรได้รับการขึ้นบันชั่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้อธิบดีประกาศกรขึ้นบันชั่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้นในราชกิจจานุเบกษา.

⁷³ มาตรา 24 เมื่อปรากฏว่ามีการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ขึ้นบันชัไว้ ให้คณะกรรมการเสนอต่อรัฐมนตรีเพื่อมีคำสั่งให้ระงับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายดังกล่าวได้ เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนหรือเป็นกรณีที่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งระงับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นได้.

⁷⁴ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, งานช่างฝีมือดั้งเดิม เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง [Online], 10 กรกฎาคม 2560. แหล่งที่มา <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/traditional-craftsmanship/241-craft/174--m-s>.

เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง เป็นเครื่องใช้สำหรับ ชนชั้นสูง การใช้เครื่องปั้นดินเผา บ่งบอกถึงรากฐานที่ยาวนานของวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงการตั้งรกรากที่มั่นคงในแหล่งนั้น ๆ จนสามารถ ตั้งแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาเพื่อใช้สอยได้ บริเวณนั้นต้องเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ คือ มีดินขาวที่มี คุณภาพดี เนื่องจากดินชนิดนี้สามารถนำมาทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีความแข็งแกร่ง สามารถทนความร้อนได้ดี จนสามารถพัฒนาให้เป็นเครื่องปั้นดินเผาคุณภาพสูง

ความพิเศษของเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง นอกเหนือจากมีเนื้อดินที่ขาวแล้ว ยังมี ลวดลายที่เกิดจากการเขียนด้วยสีใต้เคลือบเป็นสีดำซึ่งเป็นสีที่ได้จากวัตถุดิบเฉพาะในท้องถิ่นประกอบด้วย ลวดลายหลากหลาย เช่น ปลา นก ลายดอกไม้ต่างๆ มีเอกลักษณ์พิเศษ คือ มีความพลิ้วไหว ดูมีชีวิตชีวาละเอียดอ่อน ยากที่จะเลียนแบบได้ นอกจากนี้การเคลือบของเครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลงนั้น ยังมีความสวยงาม มีลักษณะพื้นผิวที่พิเศษ ไม่มันเงา แต่เรียบใส และมีความบาง

5) สาขา ช่างฝีมือดั้งเดิม ประเภท เครื่องปั้นดินเผา

ภาพที่ 2.7: เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง

ที่มา: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (ม.ป.ป. ข). งานช่างฝีมือดั้งเดิม เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง. สืบค้นจาก <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/traditional-craftsmanship/241-craft/174--m-s>.

ทั้งนี้จากการศึกษาในบทที่ 2 สามารถสรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ซึ่งเกี่ยวกับการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามถ้อยคำได้ตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1: ตารางแสดงสาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546
ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติ
ส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

<p>สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559</p>			
สาระสำคัญ	พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546	ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.	พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559
สิ่งที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง	สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ลักษณะ หรือ องค์ประกอบ	<p>1. มีชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใด ที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์</p> <p>2. ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์นั้น จะต้องเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า</p> <p>3. สินค้าจะต้องมีคุณภาพชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะ อันเป็นผลมาจากปัจจัยในแหล่งกำเนิดของสินค้า</p>	<p>1. องค์ความรู้ที่กำเนิดหรือมีอยู่ภายในท้องถิ่นต่าง ๆ</p> <p>2. ซึ่งได้รับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอด พัฒนา เผยแพร่หรือใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิต</p> <p>3. มีลักษณะเป็นภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ด้านภาษา และวรรณกรรม ด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ด้านศิลปกรรม ด้านนันทนาการ ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านหัตถกรรม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดระบบความสัมพันธ์ในสังคมหรือภูมิปัญญาอื่นใด</p>	<p>1. ความรู้ การแสดงออก การประพฤติปฏิบัติ หรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ</p> <p>2. ชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน</p> <p>3. การสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง</p> <p>4. มีลักษณะเป็นวรรณกรรม พื้นบ้านและภาษา ศิลปะการแสดง แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว รวมถึงภูมิปัญญาในลักษณะอื่น ๆ</p>

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 2.1 (ต่อ): ตารางแสดงสาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

<p>สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546</p> <p>ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.</p> <p>และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559</p>			
สาระสำคัญ	พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546	ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.	พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559
การคุ้มครอง	<p>1. ห้ามมิให้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อทำให้ประชาชนหลงเชื่อว่าเป็นสินค้ามาจากแหล่งผลิตที่ขึ้นทะเบียนไว้ตามกฎหมาย</p> <p>2. ห้ามมิให้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า</p> <p>3. ห้ามมิให้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิด ในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้า</p>	<p>1. การนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในทางการค้าจะต้องได้รับการอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน</p> <p>2. ในการอนุญาตให้ใช้ภูมิปัญญา จะต้องมีการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์</p> <p>3. การนำชื่อภูมิปัญญาไปใช้เพื่อประโยชน์ในทางการค้าจะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่</p> <p>4. ห้ามมิให้กระทำการใด ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อภูมิปัญญาหรือชื่อของภูมิปัญญา</p>	<p>1. ห้ามมิให้กระทำใด ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม</p>
รูปแบบการคุ้มครอง	ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	ขึ้นทะเบียนภูมิปัญญา	ขึ้นบันชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ผู้ที่ได้รับความคุ้มครอง	ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าประกอบกิจการอยู่ในพื้นที่อันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า	ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญา	ไม่ได้ระบุ

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 การคุ้มครองภูมิปัญญา ตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 นั้นมีสาระสำคัญที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเด็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของสิ่งที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง รูปแบบการคุ้มครอง รวมถึงการคุ้มครองตามกฎหมาย

ดังนั้นการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาदानเกวียนตามกฎหมายทั้ง 3 ฉบับนี้ ย่อมมีความแตกต่างกันในแง่มุมมองหรือประเด็นต่าง ๆ และอาจมีข้อดี หรือข้อด้อยที่แตกต่างกันไป ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวถึงการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาदानเกวียนตามกฎหมายทั้ง 3 ฉบับนี้ ในบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 3

การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามกฏหมายระหว่างประเทศ

3.1 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามกฏหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

3.1.1 อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property of 1883)

อนุสัญญากรุงปารีสถือเป็นกฏหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เก่าแก่มาฉบับหนึ่ง และยังเป็นอนุสัญญาฉบับแรกที่กล่าวถึงการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าวในวันที่ 2 พฤษภาคม 2551 โดยในอนุสัญญากรุงปารีสได้กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ดังนี้

ข้อ 1 (2)¹ ได้กำหนดคำนิยามการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม หมายความว่ารวมถึงการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาและเครื่องหมายแหล่งกำเนิด โดยในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาและเครื่องหมายแห่งกำเนิดนั้น อนุสัญญากรุงปารีสกำหนดให้นำหลักการพื้นฐานของอนุสัญญาดังกล่าวมาบังคับใช้ซึ่งประกอบด้วย 3 หลักการ คือ

1) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ตามข้อ 2 (1)² ซึ่งกำหนดให้บุคคลทุกคนที่มีสัญชาติของรัฐภาคีแห่งอนุสัญญากรุงปารีส จะได้รับการปฏิบัติและได้รับความคุ้มครองในทรัพย์สินอุตสาหกรรมจากรัฐภาคีอื่นอย่างเท่าเทียมกัน เสมอกันกับความคุ้มครองที่คนชาติของรัฐภาคีนั้นได้รับ โดยจะให้สิทธิพิเศษแก่คนชาติของตนมากกว่าคนชาติของรัฐภาคีอื่นไม่ได้ เช่น การขอรับความคุ้มครองต้องใช้มาตรฐานเดียวกัน หรือบังคับตามกฎหมายเดียวกันแก่คนชาติภายในรัฐของตน และคนชาติของรัฐภาคีอื่น ๆ เป็นต้น

¹ Article 1 (2) of The Protection of industrial property has as its object patents, utility models, industrial designs, trademarks, service marks, trade names, indications of source or appellations of origin, and the repression of unfair competition.

² Article 2 (1) of The Nationals of any country of the Union shall, as regards the protection of industrial property, enjoy in all the other countries of the Union the advantages that their respective laws now grant, or may hereafter grant, to nationals; all without prejudice to the rights specially provided for by this Convention. Consequently, they shall have the same protection as the latter, and the same legal remedy against any infringement of their rights, provided that the conditions and formalities imposed upon nationals are complied with.

³ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2556), 61.

2) หลักการให้สิทธิที่จะขอรับความคุ้มครองก่อน (Right of Priority) ตามข้อ 4 ซึ่งกำหนดให้ผู้ที่มีสิทธิขอรับความคุ้มครองในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมที่ได้ขอรับความคุ้มครองไว้ในรัฐภาคีแห่งใดแห่งหนึ่งแล้ว สามารถที่จะขอรับความคุ้มครองในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมเดียวกันนั้นในประเทศภาคีอื่น ๆ ได้อีก แต่จะต้องทำการขอรับความคุ้มครองภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้⁴

3) หลักความเป็นอิสระของสิทธิ (Independence of Right) ตามข้อ 4 bis⁵ ซึ่งกำหนดให้สิทธิต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินอุตสาหกรรมที่ออกโดยรัฐภาคีแต่ละรัฐนั้น จะมีความเป็นอิสระจากกัน ถึงแม้จะเป็นการให้ความคุ้มครองในสิ่งเดียวกันก็ตาม เพื่อเป็นการรับรองอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศ ในการพิจารณาตรวจสอบและดำเนินการออกกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมในประเทศของตน⁶

นอกจากหลักการพื้นฐานข้างต้นแล้ว อนุสัญญากรุงปารีสยังกำหนดหลักการเฉพาะสำหรับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในข้อ 10 (1)⁷ ซึ่งกำหนดให้ในกรณีการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดโดยไม่ถูกต้องกับสินค้าไม่ว่าจะเป็นการใช้ในทางตรงหรือในทางอ้อมก็ตาม ให้นำบทบัญญัติในข้อ 9

⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁵ Article 4 bis (1) of The Patents applied for in the various countries of the Union by nationals of countries of the Union shall be independent of patents obtained for the same invention in other countries, whether members of the Union or not.

(2) The foregoing provision is to be understood in an unrestricted sense, in particular, in the sense that patents applied for during the period of priority are independent, both as regards the grounds for nullity and forfeiture, and as regards their normal duration.

(3) The provision shall apply to all patents existing at the time when it comes into effect.

(4) Similarly, it shall apply, in the case of the accession of new countries, to patents in existence on either side at the time of accession.

(5) Patents obtained with the benefit of priority shall, in the various countries of the Union, have a duration equal to that which they would have, had they been applied for or granted without the benefit of priority.

⁶ จักรภฤษณ์ ควรพจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, **สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน**, 61.

⁷ Article 10 (1) of The provisions of the preceding Article shall apply in cases of direct or indirect use of a false indication of the source of the goods or the identity of the producer, manufacturer, or merchant.

มาบังคับใช้กับกรณีดังกล่าว โดยในข้อ 9⁸ ได้กำหนดให้รัฐสามารถกระทำการยึดสินค้าที่มีลักษณะการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดอย่างไม่ถูกต้อง หากมีการนำสินค้าดังกล่าวเข้ามาในดินแดนของประเทศภาคีแห่งอนุสัญญากรุงปารีส ผู้ที่มีสิทธิร้องขอให้ยึดสินค้าเช่นว่านั้น ได้แก่ พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจกระทำการได้ หรือผู้มีส่วนได้เสีย เป็นต้น

โดยผู้มีส่วนได้เสียนั้นในข้อ 10 (2)⁹ ได้กำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสียจะต้องเป็นผู้ที่ทำการผลิตหรือจำหน่ายสินค้า และจะต้องมีฐานการผลิตหรือประกอบกิจการอยู่ภายในพื้นที่หรือประเทศอันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า ซึ่งผู้มีส่วนได้เสียอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้¹⁰ เช่น หากมีผู้ประกอบการจำหน่ายไวน์ในประเทศไทย ได้นำเข้าไวน์ชื่อ “นาปา วัลเลย์ (Napa Valley)” มายังประเทศไทย โดยไวน์ที่นำเข้ามาดังกล่าวไม่ได้ผลิตขึ้นในเขตนาปา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ผลิตไวน์ที่อยู่ในเขตนาปา ผู้จำหน่ายในเขตนาปา หรือตัวแทนจำหน่ายไวน์ดังกล่าวใน

⁸ Article 9 (1) of The All goods unlawfully bearing a trademark or trade name shall be seized on importation into those countries of the Union where such mark or trade name is entitled to legal protection.

(2) Seizure shall likewise be effected in the country where the unlawful affixation occurred or in the country into which the goods were imported.

(3) Seizure shall take place at the request of the public prosecutor, or any other competent authority, or any interested party, whether a natural person or a legal entity, in conformity with the domestic legislation of each country.

(4) The authorities shall not be bound to effect seizure of goods in transit.

(5) If the legislation of a country does not permit seizure on importation, seizure shall be replaced by prohibition of importation or by seizure inside the country.

(6) If the legislation of a country permits neither seizure on importation nor prohibition of importation nor seizure inside the country, then, until such time as the legislation is modified accordingly, these measures shall be replaced by the actions and remedies available in such cases to nationals under the law of such country.

⁹ Article 10 (2) of The Any producer, manufacturer, or merchant, whether a natural person or a legal entity, engaged in the production or manufacture of or trade in such goods and established either in the locality falsely indicated as the source, or in the region where such locality is situated, or in the country falsely indicated, or in the country where the false indication of source is used, shall in any case be deemed an interested party.

¹⁰ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และบัณฑิตุร เศรษฐศิริโรตม์, *สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน*, 61-62.

ประเทศไทยที่ได้รับอนุญาตอย่างถูกต้องจากผู้ผลิต ย่อมมีสิทธิร้องขอให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในประเทศไทยกระทำการยึดสินค้าไวน์ที่ผิดกฎหมายดังกล่าวได้ เป็นต้น และอนุสัญญากรุงปารีส ข้อ 9 (5) ยังกำหนดให้รัฐภาคีสามารถห้ามการนำเข้าซึ่งสินค้าที่มีลักษณะการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดอย่างไม่ถูกต้องมายังดินแดนประเทศของตน

ทั้งนี้อนุสัญญากรุงปารีส ข้อ 10 bis¹¹ ยังได้กำหนดมาตรการป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (Unfair Competition) ซึ่งเป็นหลักการที่มีความสำคัญมาก โดยกำหนดให้รัฐภาคีแห่งอนุสัญญากรุงปารีสต้องออกกฎหมายภายในของแต่ละประเทศเพื่อป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในข้อ 10 bis ยังได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมซึ่งต้องห้ามตามกฎหมายไว้ 3 ประการดังนี้¹²

- 1) การกระทำใด ๆ ที่มีลักษณะอันก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดเกี่ยวกับสถานประกอบการสินค้าอุตสาหกรรม หรือกิจการพาณิชย์ของคู่แข่งทางการค้า
- 2) การกล่าวหาอันไม่เป็นความจริง ที่มีลักษณะเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือในทางการค้าของคู่แข่งทางการค้า
- 3) การบ่งชี้หรือการกล่าวอ้างในทางการค้า ซึ่งมีลักษณะทำให้สาธารณชนเกิดความหลงผิดในคุณลักษณะ กระบวนการผลิต ลักษณะเฉพาะ ความเหมาะสมในการใช้ หรือปริมาณของสินค้า

¹¹ Article 10 bis (1) of The countries of the Union are bound to assure to nationals of such countries effective protection against unfair competition.

(2) Any act of competition contrary to honest practices in industrial or commercial matters constitutes an act of unfair competition.

(3) The following in particular shall be prohibited:

(i) all acts of such a nature as to create confusion by any means whatever with the establishment, the goods, or the industrial or commercial activities, of a competitor;

(ii) false allegations in the course of trade of such a nature as to discredit the establishment, the goods, or the industrial or commercial activities, of a competitor;

(iii) indications or allegations the use of which in the course of trade is liable to mislead the public as to the nature, the manufacturing process, the characteristics, the suitability for their purpose, or the quantity, of the goods.

¹² ตะวัน เดชภีร์ตนมงคล, การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551), 52.

จะเห็นได้ว่าอนุสัญญากรุงปารีสนั้นได้วางหลักการ หรือข้อกำหนดเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้อย่างกว้าง ๆ ซึ่งอาจไม่เพียงพอและยังไม่มีประสิทธิภาพในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

3.1.2 ความตกลงกรุงมาดริดเพื่อการยับยั้งการใช้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดโดยไม่ถูกต้อง หรือที่เป็นการหลอกลวงกับสินค้า (Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive Indications of Source on Goods of 1891)

ความตกลงกรุงมาดริดนั้นจัดทำขึ้นภายใต้อนุสัญญากรุงปารีสและเป็นส่วนเสริมของอนุสัญญากรุงปารีส เพื่อให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีบทบัญญัติที่ว่าด้วยสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดดังนี้

ข้อ 1 (1)¹³ ซึ่งกำหนดให้รัฐภาคีแห่งความตกลงกรุงมาดริดนี้สามารถยึดสินค้าที่มีการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดอย่างไม่ถูกต้องหรือการปลอมแปลงสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิด และยังกำหนดให้สามารถยึดสินค้าที่มีการใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดในลักษณะที่สามารถทำให้ประชาชน หรือผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดได้ หากมีการนำสินค้าเช่นว่านี้เข้ามายังดินแดนของรัฐภาคีนั้น ทั้งนี้ในการยึดสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดไม่ถูกต้องคล้ายคลึงกับที่กำหนดไว้ในข้อ 9 ของอนุสัญญากรุงปารีส

ข้อ 3 bis¹⁴ กำหนดห้ามกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับสินค้าที่มีสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่ไม่ถูกต้อง ในลักษณะที่เป็นการจำหน่าย การแสดงสินค้า หรือการเสนอเพื่อจำหน่ายสินค้าเช่นว่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการห้ามไม่ให้ใช้สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่ไม่ถูกต้องกับธุรกิจการค้าทุกประเภท รวมถึงธุรกิจการบริการอีกด้วย

¹³ Article 1 (1) of The All goods bearing a false or deceptive indication by which one of the countries to which this Agreement applies, or a place situated therein, is directly or indirectly indicated as being the country or place of origin shall be seized on importation into any of the said countries.

¹⁴ Article 3 bis of The countries to which this Agreement applies also undertake to prohibit the use, in connection with the sale or display or offering for sale of any goods, of all indications in the nature of publicity capable of deceiving the public as to the source of the goods, and appearing on signs, advertisements, invoices, wine lists, business letters or papers, or any other commercial communication.

3.1.3 ความตกลงกรุงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration of 1958)

ความตกลงกรุงลิสบอนจัดทำขึ้นภายใต้อนุสัญญากรุงปารีส และเป็นส่วนเสริมของอนุสัญญากรุงปารีส เพื่อให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่นเดียวกับความตกลงกรุงมาดริด โดยบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดดังนี้

ข้อ 2 (1)¹⁵ ได้กำหนดคำนิยามให้ “เครื่องหมายแหล่งกำเนิด หมายถึง ชื่อทางภูมิศาสตร์ของประเทศ แคว้น หรือสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะที่มีลักษณะอันแสดงได้ว่าผลิตภัณฑ์มีแหล่งกำเนิดจากพื้นที่ดังกล่าว มีคุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ดังกล่าว ทั้งนี้รวมถึงองค์ประกอบทางด้านธรรมชาติ หรือองค์ประกอบจากมนุษย์ หรือทั้งสองประการ” จากข้อ 2 (1) นั้นอาจกล่าวได้ว่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิดมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ¹⁶

- 1) มีลักษณะเป็นชื่อทางภูมิศาสตร์ของประเทศ แคว้น หรือสถานที่ใด ๆ
- 2) แสดงถึงประเทศ แคว้น หรือสถานที่ใด ๆ อันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า
- 3) คุณภาพ คุณลักษณะเฉพาะของสินค้า มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของแหล่งกำเนิด

ข้อ 1 (2)¹⁷ กำหนดให้การคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดในประเทศภาคีแห่งความตกลงกรุงลิสบอนนั้นจะต้องปรากฏว่าเครื่องหมายแหล่งกำเนิดดังกล่าวจะต้องได้รับความคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดเสียก่อน โดยอาจเป็นความคุ้มครองตามกฎหมาย ตามคำพิพากษา หรือ

¹⁵ Article 2 (1) In this Agreement, "appellation of origin" means the geographical denomination of a country, region, or locality, which serves to designate a product originating therein, the quality or characteristics of which are due exclusively or essentially to the geographical environment, including natural and human factors.

¹⁶ ตะวัน เดชภริตตมมงคล, การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป, 73.

¹⁷ Article 1 (2) of The They undertake to protect on their territories, in accordance with the terms of this Agreement, the appellations of origin of products of the other countries of the Special Union, recognized and protected as such in the country of origin and registered at the International Bureau of Intellectual Property (hereinafter designated as "the International Bureau" or "the Bureau") referred to in the Convention establishing the World Intellectual Property Organization (hereinafter designated as "the Organization").

ตามคำวินิจฉัยของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ และเครื่องหมายแหล่งกำเนิดดังกล่าวจะต้องจดทะเบียนไว้กับสำนักงานระหว่างประเทศขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกเสียก่อน ที่จะได้รับ ความคุ้มครองในประเทศภาคีอื่น ๆ¹⁸ ทั้งนี้เครื่องหมายแหล่งกำเนิดที่ได้จดทะเบียนไว้จะไม่ตกเป็นชื่อสามัญหากประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดยังคงให้ความคุ้มครองอยู่

3.1.4 ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPs)

ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าหรือความตกลงทริปส์ ถือเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญมาก โดยความตกลงทริปส์เป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์รวมถึงทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ โดยในข้อ 2 (1)¹⁹ กำหนดให้นำหลักการต่าง ๆ ในอนุสัญญากรุงปารีส มาบังคับใช้กับรัฐภาคีแห่งความตกลงทริปส์ และความตกลงดังกล่าวยังได้กำหนดหลักการพื้นฐานขึ้นอีก 2 ประการ คือ

1) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) ตามข้อ 3 (1)²⁰ ซึ่งเป็นหลักการเดียวกับที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงปารีส มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันการเลือกปฏิบัติ โดยกำหนดให้รัฐภาคีในความตกลงทริปส์ต้องปฏิบัติต่อคนชาติของรัฐภาคีอื่น ๆ ไม่ด้อยไปกว่าที่ปฏิบัติต่อคนชาติในรัฐของตน สำหรับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

¹⁸ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และบัณฑิต ศรีษะสุศรีโรตม์, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน, 66.

¹⁹ Article 2 (1) In respect of Parts II, III and IV of this Agreement, Members shall comply with Articles 1 through 12, and Article 19, of the Paris Convention (1967).

²⁰ Article 3 (1) of The Each Member shall accord to the nationals of other Members treatment no less favourable than that it accords to its own nationals with regard to the protection of intellectual property, subject to the exceptions already provided in, respectively, the Paris Convention (1967), the Berne Convention (1971), the Rome Convention or the Treaty on Intellectual Property in Respect of Integrated Circuits. In respect of performers, producers of phonograms and broadcasting organizations, this obligation only applies in respect of the rights provided under this Agreement. Any Member availing itself of the possibilities provided in Article 6 of the Berne Convention (1971) or paragraph 1(b) of Article 16 of the Rome Convention shall make a notification as foreseen in those provisions to the Council for TRIPs.

2) หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-Favoured-Nation Treatment) ตามข้อ 4²¹ ซึ่งกำหนดให้รัฐภาคีแห่งความตกลงทริปส์จะต้องปฏิบัติต่อรัฐใดรัฐหนึ่ง ให้เสมอภาคหรือไม่ด้อยไปกว่าที่ปฏิบัติต่อรัฐอื่น ๆ อาจกล่าวได้ว่ารัฐภาคีแห่งความตกลงทริปส์จะต้องให้บรรดาความได้เปรียบ ความอนุเคราะห์ เอกสิทธิ ความคุ้มกันใด ๆ หรือสิทธิต่างๆ แก่ชาติของรัฐอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน แม้ว่าจะไม่ใช่รัฐภาคีในความตกลงดังกล่าวก็ตาม

นอกจากหลักการพื้นฐานแล้ว ความตกลงทริปส์ยังกำหนดหลักการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ในข้อ 22 ถึงข้อ 24 โดยในข้อ 23 เป็นเรื่องที่ว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเภทสินค้าไวน์และสุราโดยเฉพาะ ซึ่งผู้เขียนจะไม่ขอกล่าวถึง จึงสามารถแบ่งอธิบายได้ดังนี้

1) คำนียามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

คำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้กำหนดไว้ในข้อ 22 (1)²² ซึ่งกำหนดว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายถึง สิ่งบ่งชี้ที่แสดงสินค้าตามที่กำเนิดในดินแดนของสมาชิกหนึ่ง หรือภูมิภาค หรือท้องถิ่นใดในดินแดนนั้น ซึ่งคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นที่มีอยู่ของสินค้านั้นมีความสำคัญมาจากแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น” จะเห็นได้ว่าความตกลงทริปส์ให้คำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครอง โดยจะต้องเป็นสินค้าที่ใช้ชื่อหรือสิ่งใด ๆ ที่สามารถแสดงถึงแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า และสินค้านั้นมีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะ ซึ่งเป็นผลจากความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ และสินค้านั้นได้ผลิตขึ้นในแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นดินแดนในประเทศสมาชิกของความตกลงดังกล่าว

2) การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าทั่วไป

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าทั่วไปนั้น กำหนดไว้ความตกลงทริปส์ข้อ 22 สามารถอธิบายได้ 3 ประการ คือ²³

²¹ Article 4 With regard to the protection of intellectual property, any advantage, favour, privilege or immunity granted by a Member to the nationals of any other country shall be accorded immediately and unconditionally to the nationals of all other Members. Exempted from this obligation are any advantage, favour, privilege or immunity accorded by a Member.

²² Article 22 (1) of The Geographical indications are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

²³ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน, 67-70.

2.1) การป้องกันการใช้อันเป็นเท็จหรือก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด

ความตกลงทริปส์ข้อ 22 (2) (a)²⁴ ได้กำหนดห้ามมิให้แสดง หรือนำเสนอ แหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้าอันเป็นเท็จ เนื่องจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความสำคัญกับ สินค้ามากซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถบ่งบอกถึงคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะของสินค้า อันส่งผลต่อการ ตัดสินใจเลือกซื้อของผู้บริโภค และความตกลงดังกล่าวยังกำหนดห้ามมิให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใน ลักษณะที่ก่อให้เกิดประชาชน หรือผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิด

และความตกลงทริปส์ข้อ 22 (3)²⁵ ได้กำหนดให้รัฐภาคีแห่งความตกลง ทริปส์ปฏิเสธการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าซึ่งมีหรือประกอบด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดย สินค้าดังกล่าวไม่ได้มีแหล่งกำเนิดตามที่ระบุไว้สำหรับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น โดยการใช้เครื่องหมาย การค้าเช่นนี้อาจทำให้ประชาชน หรือผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของ สินค้าได้

2.2) การป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม

ความตกลงทริปส์ข้อ 22 (2) (b)²⁶ ได้กำหนดห้ามการกระทำใด ๆ ที่มี ลักษณะเป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม โดยลักษณะของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมนั้นถูกกำหนดไว้ใน อนุสัญญากรุงปารีส กล่าวคือข้อ 22 (2) (b) นั้นเป็นการกำหนดให้นำหลักการว่าด้วยการแข่งขันที่ไม่ เป็นธรรม (Unfair Competition) ตามอนุสัญญากรุงปารีสมาบังคับใช้กับรัฐภาคีแห่งความตกลง ทริปส์ด้วย

²⁴ Article 22 (2) In respect of geographical indications, Members shall provide the legal means for interested parties to prevent:

(a) the use of any means in the designation or presentation of a good that indicates or suggests that the good in question originates in a geographical area other than the true place of origin in a manner which misleads the public as to the geographical origin of the good.

²⁵ Article 22 (3) A Member shall, ex officio if its legislation so permits or at the request of an interested party, refuse or invalidate the registration of a trademark which contains or consists of a geographical indication with respect to goods not originating in the territory indicated, if use of the indication in the trademark for such goods in that Member is of such a nature as to mislead the public as to the true place of origin.

²⁶ Article 22 (2) (b) Any use which constitutes an act of unfair competition within the meaning of Article 10bis of the Paris Convention (1967).

2.3) การป้องกันการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นความจริงแต่ก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด

ความตกลงทริปส์ข้อ 22 (4)²⁷ กำหนดห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แม้จะแสดงถึงแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้า แต่เป็นการใช้ในลักษณะที่อาจทำให้ประชาชนหรือผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในอีกพื้นที่หนึ่ง เนื่องจากมีดินแดน ภูมิภาค หรือเมืองในหลาย ๆ พื้นที่ทั่วโลก ที่มีชื่อเรียกเป็นชื่อเดียวกัน เช่น คำว่า “เคมบริดจ์ (Cambridge)” ที่เป็นชื่อของเมืองในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา หรือคำว่า “เพิร์ธ (Perth)” เป็นชื่อเมืองในสกอตแลนด์และในออสเตรเลีย เป็นต้น ทั้งนี้หากสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เมืองเพิร์ธของสกอตแลนด์ ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแล้ว ห้ามใช้คำว่า “เพิร์ธ (Perth)” กับสินค้าที่ผลิตขึ้นในเมืองเพิร์ธของประเทศออสเตรเลีย ซึ่งหากมีการใช้คำดังกล่าวอาจทำให้ประชาชน หรือผู้บริโภคเข้าใจผิดได้ว่าเป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นในเมืองเพิร์ธของสกอตแลนด์

3) ข้อยกเว้นการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ความตกลงทริปส์ได้กำหนดข้อยกเว้นของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าทั่วไปไว้ในข้อ 24 (5) ถึง (9) สามารถอธิบายได้ 4 ประการ คือ²⁸

3.1) เครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนโดยสุจริต

ความตกลงทริปส์ ข้อ 24 (5)²⁹ กำหนดให้สามารถจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าด้วยชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ในกรณีที่มีการขอ หรือจดทะเบียน หรือมีการใช้โดยสุจริตซึ่ง

²⁷ Article 22 (4) of The Protection under paragraphs 1, 2 and 3 shall be applicable against a geographical indication which, although literally true as to the territory, region or locality in which the goods originate, falsely represents to the public that the goods originate in another territory.

²⁸ จักรกฤษณ์ ควรวพจน์ และบัณฑิต ศรีเศรษฐศิริโรตม์, *สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน*, 76-80.

²⁹ Article 24 (5) Where a trademark has been applied for or registered in good faith, or where rights to a trademark have been acquired through use in good faith either:

(a) before the date of application of these provisions in that Member as defined in Part VI; or

(b) before the geographical indication is protected in its country of origin; measures adopted to implement this Section shall not prejudice eligibility for or the validity of the registration of a trademark, or the right to use a trademark, on the basis that such a trademark is identical with, or similar to, a geographical indication.

เครื่องหมายการค้าชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ได้กระทำมาก่อนที่ความตกลงทริปส์จะมีผลบังคับใช้ หรือในกรณีที่มีการขอหรือจดทะเบียนหรือมีการใช้โดยสุจริต ซึ่งเครื่องหมายการค้าชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้กระทำอยู่ก่อนที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศอันเป็นแหล่งกำเนิด โดยบทบัญญัติในข้อ 24 (5) เป็นกรณียกเว้นของบทบัญญัติข้อ 22 (3)

3.2) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นชื่อสามัญ

ความตกลงทริปส์ข้อ 24 (6)³⁰ กำหนดอนุญาตให้ในกรณีที่มีการใช้ชื่อ หรือชื่อความใด ๆ อันมีลักษณะเหมือน หรือพ้องกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอื่น ๆ ที่เป็นภาคีในความตกลงทริปส์ หากโดยจารีตประเพณีของประเทศที่มีการใช้ชื่อ หรือชื่อความเช่นนั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าชื่อหรือชื่อความนั้นเป็นชื่อสามัญของสินค้า หรืออาจกล่าวได้ว่าหากชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศใดถือว่าเป็นชื่อสามัญของสินค้า ประเทศดังกล่าวก็มีสิทธิใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันเป็นชื่อสามัญนั้นกับสินค้าของตนได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศอื่น ๆ หรือไม่ เพื่อเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของสาธารณชนไม่ให้ถูกลิดรอนสิทธิในการใช้ชื่อสามัญของสินค้า

3.3) การใช้ชื่อบุคคล

ความตกลงทริปส์ข้อ 24 (8)³¹ กำหนดให้บุคคลสามารถใช้ชื่อตนในทางการค้าได้ แม้ว่าชื่อนั้นจะพ้องกับชื่อของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ตาม รวมถึงการใช้ชื่อของบรรพบุรุษในทางการค้าด้วย ทั้งนี้การใช้ของตน หรือชื่อบรรพบุรุษนั้น ต้องมีลักษณะที่ไม่ทำให้ประชาชนหรือผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิด

³⁰ Article 24 (6) of The Nothing in this Section shall require a Member to apply its provisions in respect of a geographical indication of any other Member with respect to goods or services for which the relevant indication is identical with the term customary in common language as the common name for such goods or services in the territory of that Member. Nothing in this Section shall require a Member to apply its provisions in respect of a geographical indication of any other Member with respect to products of the vine for which the relevant indication is identical with the customary name of a grape variety existing in the territory of that Member as of the date of entry into force of the WTO Agreement.

³¹ Article 24 (8) of The provisions of this Section shall in no way prejudice the right of any person to use, in the course of trade, that person's name or the name of that person's predecessor in business, except where such name is used in such a manner as to mislead the public.

3.4) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด

ความตกลงทริปส์ข้อ 24 (9)³² กำหนดให้รัฐภาคีแห่งความตกลงทริปส์ไม่มีพันธกรณีต้องให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะ เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ความคุ้มครองในประเทศแหล่งกำเนิดได้สิ้นสุดลงแล้ว หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นไม่มีการใช้แล้วในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด เช่น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ใดกลายเป็นชื่อสามัญของสินค้าในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น อันทำให้สิ้นสุดความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศดังกล่าว กรณีเช่นนี้ทำให้ประเทศอื่น ๆ ที่เป็นภาคีแห่งความตกลงทริปส์ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า หรือความตกลงทริปส์นั้น เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ขอบเขตไว้อย่างกว้าง เนื่องจากเป็นเพียงมาตรฐานขั้นต่ำที่ประเทศภาคีแห่งความตกลงนี้จะต้องให้ความคุ้มครองโดยใน ส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในความตกลงดังกล่าวให้เป็นเรื่องภายในของแต่ละประเทศที่จะบัญญัติหลักเกณฑ์ขึ้นเองตามความเหมาะสมของประเทศนั้น ๆ

3.2 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามกฏหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2.1 คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources Traditional Knowledge and Folklore: IGC)

เนื่องจากองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization) หรือ WIPO ได้จัดตั้งคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือ IGC ขึ้นในปี ค.ศ. 2000 เพื่อเป็นเวทีการเจรจาระหว่างประเทศในการพิจารณาประเด็นต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างเป็นธรรมและเหมาะสม ซึ่งมีการประชุม IGC ครั้งแรกเมื่อวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 2001 ณ กรุงเจนีวา

³² Article 24 (9) There shall be no obligation under this Agreement to protect geographical indications which are not or cease to be protected in their country of origin, or which have fallen into disuse in that country.

ประเทศสวีเดนแลนด์ จนถึงในปัจจุบันมีการประชุม IGC ทั้งสิ้น 33 ครั้ง และคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพยากรพันธุชีววิทยา ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้แบ่งการคุ้มครองออกเป็น 3 ประเภท คือ³³

- 1) การคุ้มครองด้านทรัพยากรพันธุกรรม (Genetic Resources: GRs)
- 2) การคุ้มครองด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (Traditional Knowledge: TK)
- 3) การคุ้มครองด้านการแสดงออกทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน (Traditional Culture Expression: TCEs) (หรือ Expression of Folklore)

และในการประชุมคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพยากรพันธุชีววิทยา ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีการเจรจากันซึ่งยังไม่เป็นข้อยุติในประเด็นที่เกี่ยวกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังต่อไปนี้³⁴

- 1) วัตถุประสงค์เชิงนโยบาย
มีการเจรจาเกี่ยวกับการป้องกันการยกยอกใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ป้องกันการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เปลี่ยนไปจากดั้งเดิม ส่งเสริมให้มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม โดยมีการขออนุญาตใช้สิทธิ์ กำหนดการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเหมาะสม ส่งเสริมการสร้างสรรค์ หรือการประดิษฐ์ที่ต่อยอดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) สาระสำคัญของการคุ้มครอง
มีการเจรจาเกี่ยวกับการกำหนดคุณลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะได้รับความคุ้มครองภายใต้สนธิสัญญา เช่น ต้องเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีอายุอย่างต่ำ 50 ปี เป็นต้น
- 3) การเปิดเผยแหล่งที่มา
มีการเจรจาเกี่ยวกับข้อกำหนดให้มีการเปิดเผยแหล่งที่มา ในกรณีที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้แล้วมีการนำไปจดสิทธิบัตร หรือทรัพยากรพันธุชีววิทยาประเภทอื่น ๆ และสาระสำคัญหรือเนื้อหาในสิ่งที่ต้องเปิดเผย รวมถึงข้อยกเว้นการเปิดเผยในกรณีต่าง ๆ

³³ อูร์วี เ गरู้ง เรือง, บทบาทกรรมทรัพยากรพันธุชีววิทยาในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), 18-19.

³⁴ ปวีร์ศร เลิศธรรมเทวี, รายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ กรอบการเจรจากฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องทรัพยากรพันธุชีววิทยาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม และผลกระทบต่อไทย, (กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข, 2560), 51-62.

4) การจัดทำฐานข้อมูล

มีการเสนอให้จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในการเจรจานั้นต่างได้รับความเห็นชอบจากประเทศที่เข้าร่วมในการประชุมว่าควรมีการกำหนดให้จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละประเทศ

5) ผู้ได้รับผลประโยชน์จากการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในการเจรจามีการเสนอให้ชุมชนท้องถิ่นและประเทศควรเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน หรือของประเทศนั้น ๆ

6) ขอบเขตของการคุ้มครอง

มีการเจรจาเกี่ยวกับการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว หรือสิทธิร่วมกันของผู้ได้รับผลประโยชน์ ในการอนุญาต หรือปฏิเสธการเข้าถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้มาตรการกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ

แม้ว่าการประชุมคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จนถึงปัจจุบันจะมีการประชุมเพื่อเจรจากันถึง 33 ครั้งแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปเพื่อจัดทำความตกลงระหว่างประเทศได้ เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ที่เข้าร่วมในการเจรจา IGC ล้วนแต่มีแนวคิดและผลประโยชน์ที่แตกต่างกันอย่างมาก จึงยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้

ทั้งนี้คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้จัดทำร่างบทบัญญัติขึ้นมา 2 ฉบับ คือ ร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยผู้เขียนจะกล่าวถึงเพียงร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่านั้น

3.2.2 ร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น (The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2)

เนื่องจากการประชุมคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ครั้งที่ 25 ได้มีการจัดทำร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น (The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2) หรือ TKDA ขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) คำนิยามของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อ 1.1³⁵ กำหนดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ทักษะ นวัตกรรม การปฏิบัติ คำสอนและการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น ที่มีการพัฒนาและสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งอาจอยู่รูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการบอกต่อกันด้วยวาจา โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นอาจเป็นความรู้ในสาขาต่าง ๆ เช่น ด้านการเกษตร สิ่งแวดล้อม สุขภาพและความรู้เกี่ยวกับการแพทย์แผนโบราณ ความหลากหลายทางชีวภาพ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรพันธุกรรม รวมถึงความรู้ในด้านสถาปัตยกรรมและเทคโนโลยีอีกด้วย

ข้อ 1.3³⁶ กำหนดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะได้รับความคุ้มครองนั้น ต้องมีการใช้หรือสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 50 ปี โดยประเทศภาคีอาจกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องอายุของภูมิปัญญาท้องถิ่นตามที่เหมาะสม แต่ต้องไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ในข้อนี้

2) ผู้ได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อ 2.1³⁷ ได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ชุมชนพื้นบ้านหรือชุมชนท้องถิ่น ในกรณีของภูมิปัญญาที่เป็นความลับผู้ได้รับประโยชน์ ได้แก่ บุคคลผู้ถือครอง รักษา หรือใช้งานภูมิปัญญานั้น และข้อ 2.2³⁸ กำหนดให้กรณีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่สามารถระบุได้ว่าชุมชนท้องถิ่นใดเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น ประเทศภาคีมีอำนาจที่จะกำหนดให้ผู้ใดเป็นผู้รับประโยชน์ก็ได้

3) ขอบเขตของการคุ้มครอง

ข้อ 3³⁹ กำหนดให้การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้เพื่อหาประโยชน์นั้น จะต้องมีการขออนุญาตหรือได้รับยินยอมจากผู้ได้รับประโยชน์เสียก่อน และการอนุญาตหรือการยินยอมให้ใช้

³⁵ Article 1.1 For the purposes of this instrument, “traditional knowledge” [refers to]/ [includes]/ [means] know-how, skills, innovations, practices, teachings and learnings of [indigenous [peoples] and [local communities]]/ [or a state or states] that are dynamic and evolving, and that are intergenerational/ and that are passed on from generation to generation, and which may subsist in codified, oral or other forms.

³⁶ Article 1.3 of The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2.

³⁷ Article 2.1 of The Beneficiaries of protection are indigenous [peoples] and local communities [and nations] [who hold, maintain, use and/[or] develop] the [secret] [protected] traditional knowledge as defined in Article 1/1.3, [or any other national entity defined by national law].

³⁸ Article 2.2 of The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2.

³⁹ Article 3 of The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2.

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นว่านั้น จะต้องมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมให้แก่ผู้ได้รับผลประโยชน์อีกด้วย

และยังกำหนดให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตหรือความยินยอมในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะต้องรับรู้ถึงแหล่งที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นและรับรู้ถึงตัวผู้ได้รับผลประโยชน์ รวมถึงต้องเคารพต่อแนวทางปฏิบัติที่กำหนดไว้สำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้หากมีการฝ่าฝืน ผู้ได้รับประโยชน์สามารถดำเนินการกฎหมายได้

4) บทลงโทษและการเยียวยา

ข้อ 4⁴⁰ ได้กำหนดให้ประเทศภาคี จะต้องจัดทำมาตรการทางกฎหมายในการลงโทษผู้ที่กระทำละเมิดต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไม่เหมาะสม โดยมาตรการดังกล่าวจะต้องเหมาะสมและเพียงพอที่จะป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดได้ ซึ่งมาตรการเช่นนี้อาจเป็นมาตรการในทางอาญา หรือในทางแพ่งก็ตาม และกำหนดให้ต้องมีการมาตรการทางกฎหมายเพื่อเยียวยาต่อผู้ได้รับประโยชน์อีกด้วย

5) การบริหารจัดการสิทธิ

ข้อ 5⁴¹ กำหนดให้ประเทศภาคีจะต้องจัดตั้งหน่วยงาน เพื่อบริหารจัดการสิทธิของผู้ถือครองหรือผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีหน้าที่ดังนี้

- 5.1) เผยแพร่ข้อมูล ส่งเสริม และให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5.2) ดำเนินการ และตรวจสอบการให้ความยินยอม
- 5.3) ให้คำแนะนำแก่ผู้ถือครอง หรือเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน
- 5.4) การใช้กฎและระเบียบตามกฎหมายว่าด้วยเรื่องความยินยอม
- 5.5) การใช้กฎและระเบียบตามกฎหมายว่าด้วยการแบ่งปันผลประโยชน์
อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม
- 5.6) ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถือครอง หรือเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการบังคับใช้ตามสิทธิของตนที่มีในภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5.7) พิจารณาว่าการกระทำใด ถือเป็น การละเมิดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมอันเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

⁴⁰ Article 4 of The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2.

⁴¹ Article 5 of The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2.

6) ข้อยกเว้น

ข้อ 6⁴² ได้มีการกำหนดให้ประเทศภาคี จะต้องจัดทำมาตรการที่เป็นข้อยกเว้นตามเหมาะสม สำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยไม่ต้องได้รับอนุญาต หรือไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ได้รับประโยชน์เสียก่อน โดยมีแนวทางดังนี้

6.1) การสอน การเรียนรู้ การวิจัยที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการหากำไร หรือในทางพาณิชย์

6.2) การนำเสนอ หรือการจัดแสดงในหอสมุด พิพิธภัณฑ์ หรือสถานที่อื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.3) ในภาวะฉุกเฉิน หรือมีความจำเป็นเร่งด่วน ประเทศภาคีสามารถอนุญาตให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ โดยมีการขจัดเซชอย่างเหมาะสมให้แก่ผู้ได้รับประโยชน์

ทั้งนี้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยไม่ต้องได้รับอนุญาต หรือความยินยอมตามกรณีข้างต้นนั้น ผู้ใช้จะต้องรับรู้ถึงตัวผู้ได้รับประโยชน์ ไม่ทำให้เกิดความเสียหายอย่างใด ๆ แก่ผู้รับประโยชน์ สอดคล้องกับแนวปฏิบัติและไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์ตามปกติอันเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้รับประโยชน์ รวมถึงจะต้องไม่ทำให้สิทธิต่าง ๆ ที่ผู้รับประโยชน์พึงมีตามกฎหมายต้องเสียไป

7) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ

ข้อ 11⁴³ กำหนดให้บรรดาสหประชาชาติต่าง ๆ ที่ผู้รับประโยชน์จะพึงได้ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ นั้น ประเทศภาคีจะต้องให้สิทธิเหล่านั้นแก่ผู้รับประโยชน์ ไม่ว่าจะส่วนบุคคลใด รวมถึงต้องให้บรรดาสหประชาชาตินี้กับผู้รับประโยชน์ที่เป็นคนสัญชาติของประเทศอื่นโดยเท่าเทียมกัน กล่าวคือให้นำหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติมาใช้ในการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นฉบับนี้ ยังไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย เนื่องจากในปัจจุบันการประชุมคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือ IGC ยังคงมีการเจรจา เสนอ เปลี่ยนแปลง แก้ไขรายละเอียดและข้อกำหนดต่าง ๆ ในร่างบทบัญญัติฉบับนี้ แม้ว่าร่างบทบัญญัติดังกล่าวจะยังไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย แต่ประเทศภาคีบางประเทศก็ได้นำข้อกำหนดต่าง ๆ ในร่างบทบัญญัตินี้ หรือหลักเกณฑ์จากการเจรจา IGC ไปเป็นแนวทางในการออกกฎหมายภายในเพื่อคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเทศของตนเช่น กฎหมายเลขที่ 27811 (Law No. 27811) ของประเทศเปรู

⁴² Article 6 of The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2.

⁴³ Article 11 of The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2.

เนื่องจากในปี ค.ศ. 2002 ประเทศเปรูได้ตรากฎหมายขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ กฎหมายเลขที่ 27811 (Law No. 27811) ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีการเคารพ คุ้มครอง พัฒนา และนำไปใช้อย่างแพร่หลายซึ่งภูมิปัญญา ส่งเสริมให้มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ภูมิปัญญาอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม ส่งเสริมให้มีการใช้ภูมิปัญญาเพื่อประโยชน์ของชนพื้นเมือง เพื่อรับประกันว่าการใช้ภูมิปัญญาจะต้องได้รับความยินยอมล่วงหน้าก่อนส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของชนพื้นเมือง⁴⁴ ซึ่งสามารถอธิบายกฎหมายเลขที่ 27811 ได้ดังนี้⁴⁵

1) สิ่งที่ได้รับคุ้มครอง

กฎหมายเลขที่ 27811 ให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาที่สะสมมา ซึ่งหมายถึงภูมิปัญญาที่ได้รับการสะสม พัฒนา และรักษามาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน มีการถ่ายทอดภูมิปัญญานั้น เป็นภูมิปัญญาที่ชนพื้นเมืองมีส่วนสร้างขึ้น ซึ่งรวมถึงความหลากหลายทางชีวภาพด้วย⁴⁶

2) การคุ้มครองภูมิปัญญา

กฎหมายเลขที่ 27811 กำหนดให้สิทธิในภูมิปัญญาเป็นของชุมชนหรือชนพื้นเมืองที่ครอบครองหรือถือครองภูมิปัญญานั้น โดยไม่ใช่สิทธิของเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น และกฎหมายฉบับนี้กำหนดเงื่อนไขการเข้าถึงและการใช้ภูมิปัญญาซึ่งจะต้องได้รับความยินยอมล่วงหน้า สามารถแยกเป็น 2 กรณี คือ

2.1) การเข้าถึงภูมิปัญญาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์ใช้ทางวิทยาศาสตร์ การค้าและอุตสาหกรรม จะต้องขอรับความยินยอมล่วงหน้าจากองค์กรซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนซึ่งองค์กรจะพิจารณาให้ความยินยอมจากวัตถุประสงค์ของการเข้าถึงภูมิปัญญา ผลประโยชน์ของชุมชน โดยอาจมีการแจ้งให้ชุมชนท้องถิ่นทราบและมีส่วนตัดสินใจร่วมกัน⁴⁷

2.2) การเข้าถึงภูมิปัญญาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้งานในเชิงพาณิชย์หรือการใช้งานในเชิงอุตสาหกรรม นอกจากจะต้องขอรับความยินยอมล่วงหน้าจากองค์กรซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนที่ถือครองภูมิปัญญาแล้ว กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการลงนามในสัญญาอนุญาตให้เข้าถึงหรือใช้ภูมิปัญญาอีกด้วย⁴⁸

⁴⁴ Article 5 of The Law No. 27811.

⁴⁵ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, **กรอบความคิดการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย**, (กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2550 ก), 122-126.

⁴⁶ Article 2 of The Law No. 27811.

⁴⁷ Article 6 of The Law No. 27811.

⁴⁸ Article 7 of The Law No. 27811.

สัญญาอนุญาตดังกล่าวจะต้องทำเป็นหนังสือ⁴⁹ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่⁵⁰ โดยสัญญาจะต้องมีการระบุถึงตัวคู่สัญญา ค่าตอบแทนจากการเข้าถึง หรือการใช้ภูมิปัญญา การแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้ภูมิปัญญา วิธีการเข้าถึงและวิธีการใช้ภูมิปัญญา รวมถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าถึง หรือการใช้ภูมิปัญญา และผู้ได้รับอนุญาตจะต้องแจ้งความคืบหน้าของการวิจัย การพัฒนาภูมิปัญญาเพื่อใช้ในทางอุตสาหกรรม หรือเชิงพาณิชย์ให้ผู้อนุญาตทราบ⁵¹

นอกจากนี้กฎหมายเลขที่ 27811 ยังกำหนดห้ามมิให้นำภูมิปัญญาไปเปิดเผย โดยไม่ได้รับความยินยอมจากชุมชนหรือชนพื้นเมืองก่อน⁵² ทั้งนี้หากมีบุคคลใดกระทำการฝ่าฝืนต่อข้อกำหนดต่าง ๆ ในกฎหมายฉบับนี้ให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ละเมิด

3) การแบ่งปันผลประโยชน์

ในเรื่องของการแบ่งปันประโยชน์อันเกิดจากการเข้าถึงและการใช้ภูมิปัญญานั้น กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้ชุมชน หรือชนพื้นเมืองผู้ถือครองภูมิปัญญาที่มีสิทธิได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์ โดยอาจเป็นค่าตอบแทนจากการเข้าถึง หรือใช้ภูมิปัญญา และส่วนแบ่งจากยอดขายเมื่อมีการนำสินค้าที่พัฒนาจากภูมิปัญญาออกจำหน่ายสู่ตลาด ทั้งนี้การแบ่งปันผลประโยชน์จะกระทำโดยผ่านองค์กร ซึ่งองค์กรจะหักเงินไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 แล้วนำเข้ากองทุนเพื่อพัฒนาชุมชนพื้นเมืองอื่น ๆ ต่อไป⁵³

4) องค์กรซึ่งเป็นตัวแทนชุมชน

กฎหมายเลขที่ 27811 ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรตัวแทนชุมชน หรือชนพื้นเมืองขึ้น เพื่อดูแล บริหาร จัดการ และบังคับสิทธิให้แก่ชุมชนหรือชนพื้นเมือง⁵⁴ โดยองค์กรดังกล่าวมีหน้าที่ ดังนี้

- 4.1) ให้ความยินยอมล่วงหน้าในการเข้าถึงและการใช้ภูมิปัญญา
- 4.2) จัดทำสัญญาอนุญาตให้เข้าถึงและใช้ภูมิปัญญา
- 4.3) ยื่นจดทะเบียนภูมิปัญญาที่ชุมชนหรือชนพื้นเมืองครอบครอง
- 4.4) ดูแลกองทุน
- 4.5) ฟ้องคดีเมื่อมีการละเมิดภูมิปัญญา

⁴⁹ Article 26 of The Law No. 27811.

⁵⁰ Article 25 of The Law No. 27811.

⁵¹ Article 27 of The Law No. 27811.

⁵² Article 42 of The Law No. 27811.

⁵³ Article 8 of The Law No. 27811.

⁵⁴ Article 14 of The Law No. 27811.

3.3 การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามกฏหมายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

3.3.1 อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage)

อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้รับการรับรองในปี ค.ศ. 2003 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) โดยอนุสัญญาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพื่อประกันถึงความเคารพและตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งสามารถอธิบายอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ดังต่อไปนี้

1) คำนิยามของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ในข้อ 2 ของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้กำหนดให้ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หมายถึง การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุสิ่งประดิษฐ์ และวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นจะต้องมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง มีการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ธรรมชาติและประวัติศาสตร์ ก่อให้เกิดความมีอัตลักษณ์ ส่งผลให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

มีการกำหนดถึงลักษณะของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ไว้ในข้อ 2 (2)⁵⁵ โดยแบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ คือ

- (1) ประเพณีและการแสดงออกของมุขปาฐะ รวมถึงภาษา เช่น การสวดมนต์ นิยาย ตำนาน สุภาษิต เป็นต้น
- (2) ศิลปะการแสดง เช่น ดนตรี การเต้นรำ การแสดงละคร เป็นต้น
- (3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ
- (4) ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

⁵⁵ Article 2 (2) The “intangible cultural heritage”, as defined in paragraph 1 above, is manifested inter alia in the following domains:

- (a) oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage;
- (b) performing arts;
- (c) social practices, rituals and festive events;
- (d) knowledge and practices concerning nature and the universe;
- (e) traditional craftsmanship.

(5) ฝีมือช่างแนวประเพณีนิยม ได้แก่ ทักษะที่แสดงออกมาในงานหัตถกรรม อาจเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ เสื้อผ้า หรือสิ่งของอื่น ๆ ที่ใช้ในพิธีกรรมหรือในชีวิตประจำวัน และในข้อ 2 (3)⁵⁶ กำหนดให้การสงวนรักษา หมายถึง มาตรการเพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ดำรงอยู่ต่อไป ซึ่งรวมถึงการจำแนก การบันทึกหลักฐาน การวิจัย อนุรักษ์ คุ้มครอง ส่งเสริม เชิดชู การถ่ายทอด รวมทั้งการฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในด้านต่าง ๆ

2) การคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ข้อ 11⁵⁷ ของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องดำเนินการออกมาตรการเพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งมีอยู่ในประเทศของตน โดยรัฐดำเนินการร่วมกับชุมชนในการจำแนกประเภท และให้คำนิยาม รวมทั้งกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

และในข้อ 12 (1)⁵⁸ กำหนดให้รัฐภาคีต้องดำเนินการจัดทำทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งมีอยู่ในประเทศของตน และปรับปรุงข้อมูลทางทะเบียนอยู่เสมอ อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ข้อ 13⁵⁹ ยังได้ กำหนดให้รัฐภาคีต้องมีมาตรการเสริม เพื่อสงวนรักษา พัฒนา และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ดังนี้

(1) กำหนดใช้นโยบายทั่วไปที่มุ่งส่งเสริมบทบาทของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และกำหนดเรื่องการสงวนรักษาไว้ในแผนงานของโครงการ

⁵⁶ Article 2 (3) of The “Safeguarding” means measures aimed at ensuring the viability of the intangible cultural heritage, including the identification, documentation, research, preservation, protection, promotion, enhancement, transmission, particularly through formal and non-formal education, as well as the revitalization of the various aspects of such heritage.

⁵⁷ Article 11 of The Each State Party shall:

(a) take the necessary measures to ensure the safeguarding of the intangible cultural heritage present in its territory;

(b) among the safeguarding measures referred to in Article 2, paragraph 3, identify and define the various elements of the intangible cultural heritage present in its territory, with the participation of communities, groups and relevant non-governmental organizations.

⁵⁸ Article 12 (1) To ensure identification with a view to safeguarding, each State Party shall draw up, in a manner geared to its own situation, one or more inventories of the intangible cultural heritage present in its territory. These inventories shall be regularly updated.

⁵⁹ Article 13 of The Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage.

(2) มอบหมายหรือจัดตั้งองค์กร เพื่อทำหน้าที่สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

(3) สนับสนุนให้มีการวิจัย หรือศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคนิค และ ศิลปะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดยมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ซึ่งอยู่ในอันตราย

(4) มีมาตรการที่เหมาะสมต่อการสนับสนุนสถาบันต่าง ๆ ในการจัดอบรม ด้านการจัดการ การถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และการแสดงผลงาน มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และมีมาตรการควบคุมการเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้อง ไม่ได้ โดยจะต้องให้ความเคารพแก่มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อีกด้วย

นอกจากนี้ยังกำหนดให้รัฐภาคีดำเนินการส่งเสริมและสร้างความรับรู้ ความเคารพ ต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษาเพื่อปลูกฝังความ รู้และให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนทั่วไป ด้านการศึกษาและฝึกอบรมเฉพาะภายในชุมชนและกลุ่ม ชนที่เกี่ยวข้อง จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามารถในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้อง ไม่ได้ รวมถึงรัฐต้องแจ้งข่าวสารแก่ประชาชนถึงอันตรายที่กำลังคุกคามต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่จับ ต้องไม่ได้รวมถึงแจ้งข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินการ

ในข้อ 15⁶⁰ กำหนดให้รัฐต้องพยายามดำเนินการให้ชุมชนซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ รักษา หรือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นตามอนุสัญญานี้ เพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ได้อย่างมากที่สุด รวมทั้งมีส่วนในการจัดการมรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อีกด้วย

จากการศึกษาในบทที่ 3 สามารถสรุปสาระสำคัญของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทาง ปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้าร่างบพัญญูตีว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุสัญญาว่าด้วยการ สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตาม เถวียนตามตารางดังต่อไปนี้

⁶⁰ Article 15 Within the framework of its safeguarding activities of the intangible cultural heritage, each State Party shall endeavour to ensure the widest possible participation of communities, groups and, where appropriate, individuals that create, maintain and transmit such heritage, and to involve them actively in its management.

ตารางที่ 3.1: ตารางแสดงสาระสำคัญของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า
การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่องค์การการค้าโลกและอนุสัญญาว่าด้วยการ
สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

สาระสำคัญของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า ร่างบัพัญญูติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุสัญญาว่าด้วย การสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้			
สาระสำคัญ	ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า	ร่างบัพัญญูติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น	อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
สิ่งที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง	สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
ลักษณะหรือองค์ประกอบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. สิ่งที่สามารถแสดงถึงแหล่งภูมิศาสตร์ 2. แหล่งภูมิศาสตร์นั้นจะต้องเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า 3. คุณภาพ ชื่อเสียง หรือลักษณะอื่น ๆ ของสินค้าเป็นผลมาจากแหล่งกำเนิด 4. จะต้องเป็นสินค้าที่กำเนิดในประเทศภาคีแห่งความตกลงนี้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นองค์ความรู้ ทักษะ นวัตกรรม การปฏิบัติ คำสอน และการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น 2. มีการพัฒนาและสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น 5. มีลักษณะเป็นองค์ความรู้ด้านการเกษตร สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และความรู้เกี่ยวกับการแพทย์แผนโบราณ ความหลากหลายทางชีวภาพ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรพันธุกรรม รวมถึงความรู้ในด้านสถาปัตยกรรมและเทคโนโลยี 4. มีการใช้หรือสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 50 ปี 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุสิ่งประดิษฐ์ และวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน 2. มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่น 3. มีลักษณะเป็นประเพณี และการแสดงออกของมุขปาฐะ ศิลปะการแสดง แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ฝีมือช่างแนวประเพณีนิยม

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ): ตารางแสดงสาระสำคัญของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า
 กับการค้าร่างบพัญญูตีว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุสัญญาว่า
 ด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

สาระสำคัญของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า ร่างบพัญญูตีว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุสัญญาว่าด้วย การสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้			
สาระสำคัญ	ความตกลงว่าด้วยสิทธิใน ทรัพย์สินทางปัญญาที่ เกี่ยวข้องกับการค้า	ร่างบพัญญูตีว่าด้วยการ คุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น	อนุสัญญาว่าด้วยการสงวน รักษามรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้
การคุ้มครอง	1. ห้ามมิให้แสดง หรือนำเสนอแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้าอันเป็นที่จ 2. ห้ามมิให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่ก่อให้เกิดความสับสนหลงผิด 3. ห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แม้จะแสดงถึงแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้า แต่เป็นการใช้ในลักษณะที่อาจทำให้ประชาชน หรือผู้บริโภคเกิดความสับสนหลง 4. ป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม	1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้เพื่อหาประโยชน์ จะต้องมีการขออนุญาต หรือได้รับยินยอมจากผู้ได้รับประโยชน์เสียก่อน 2. การอนุญาตให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะต้องมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และเท่าเทียมให้แก่ผู้ได้รับผลประโยชน์ 3. ผู้ที่ได้รับอนุญาต จะต้องรับรู้ถึงแหล่งที่มาและตัวผู้ได้รับผลประโยชน์ รวมถึงต้องเคารพต่อแนวทางปฏิบัติที่กำหนดไว้สำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. กำหนดให้รัฐภาคี ออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ อันมีอยู่ในประเทศของตน
รูปแบบการคุ้มครอง	การจดทะเบียนหรือการขึ้นทะเบียน	ไม่ได้กำหนดรูปแบบ	การขึ้นทะเบียน

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ): ตารางแสดงสาระสำคัญของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า
กับการค้าร่างบพบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุสัญญาว่า
ด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

สาระสำคัญของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า ร่างบพบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุสัญญาว่าด้วย การสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้			
สาระสำคัญ	ความตกลงว่าด้วยสิทธิใน ทรัพย์สินทางปัญญาที่ เกี่ยวข้องกับการค้า	ร่างบพบัญญัติว่าด้วยการ คุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น	อนุสัญญาว่าด้วยการสงวน รักษามรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้
ผู้ที่ได้รับความ คุ้มครอง	ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้า ซึ่งมีฐานการผลิต หรือประกอบ กิจการอยู่ในพื้นที่อันเป็น แหล่งกำเนิดของสินค้า	ชุมชนท้องถิ่น หรือตัวบุคคล ซึ่งเป็นเจ้าของ หรือถือครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น (เป็นผู้รับประโยชน์)	ชุมชน หรือบุคคล ซึ่งสร้างสรรค์ รักษา หรือถ่ายทอด มรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามร่างบพบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น (The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2) และการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage) นั้นมีสาระสำคัญที่แตกต่างกันในประเด็นต่าง ๆ

โดยสาระสำคัญของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามความตกลงทริปส์เป็นการมุ่งป้องกันการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ถูกต้องในลักษณะต่าง ๆ การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นตามร่างบพบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มุ่งให้ความคุ้มครองโดยกำหนดให้มีการขออนุญาตก่อนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ และจะต้องมีการทำข้อตกลงการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเหมาะสม ในการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ นั้น เป็นการมุ่งให้รัฐภาคีกำหนดมาตรการที่เหมาะสมเพื่อสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมในประเทศของตน

ทั้งนี้กฎหมายทั้ง 3 ฉบับ ดังกล่าว เป็นเพียงหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ และเป็นหลักการพื้นฐานเพื่อให้ประเทศภาคีนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกกฎหมายภายในต่อไป

บทที่ 4

วิเคราะห์ความคาบเกี่ยวการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาต้านเกวียน

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศ

4.1.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 กับความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights)

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อบรรเทาการตามความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า หรือความตกลงทริพส์ บทบัญญัติต่าง ๆ ในพระราชบัญญัตินี้จึงมีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ตามมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในความตกลงทริพส์ ดังต่อไปนี้

1) จากคำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในมาตรา 3 ที่กำหนดถึงองค์ประกอบหรือลักษณะของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่สามารถขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายได้ จะต้องเป็นสินค้าที่ใช้ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียก หรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า โดยสินค้านั้นจะต้องมีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะอันเป็นผลมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ สอดคล้องกับความตกลงทริพส์ ข้อ 22 (1) ซึ่งกำหนดว่า “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายถึงสิ่งบ่งชี้ที่แสดงสินค้าตามที่มีกำเนิดในดินแดนของสมาชิกหนึ่ง หรือภูมิภาค หรือท้องถิ่นใดในดินแดนนั้น ซึ่งคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นที่มีอยู่ของสินค้านั้นมีความสำคัญมาจากแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น” ซึ่งกฎหมายทั้งสองกำหนดให้สินค้าจะต้องมีชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่สามารถแสดง หรือบ่งบอกถึงแหล่งภูมิศาสตร์แหล่งใดแห่งหนึ่งได้ ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม ซึ่งแหล่งภูมิศาสตร์ที่แสดงถึงนั้นจะต้องเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า และชื่อเสียง คุณภาพ หรือลักษณะของสินค้าที่ทำให้เกิดความพิเศษแตกต่างนั้น จะต้องเป็นผลจากปัจจัยต่าง ๆ ในแหล่งภูมิศาสตร์ที่สินค้านั้นกำเนิด

และการกำหนดลักษณะต้องห้ามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่อาจนำมาขอขึ้นทะเบียน ตามมาตรา 5 กำหนดให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะต้องห้าม กล่าวคือ เป็นชื่อสามัญของสินค้า หรือเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือนโยบายแห่งรัฐ สอดคล้องกับความตกลงทริพส์ ข้อ 24 (6) ซึ่งกำหนดให้สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นชื่อสามัญของสินค้าไม่อาจขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายได้

2) ขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 27 (1) ซึ่งกำหนดห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อแสดง หรือทำให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์อื่น ๆ เป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ สอดคล้องกับความตกลงทริพส์ ข้อ 22 (2) (a)

ที่ได้กำหนดห้ามมิให้แสดง หรือนำเสนอแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้าอันเป็นที่จก ฎหมายทั้งสองมุ่งให้ความคุ้มครอง โดยห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่กำเนิดขึ้นในแหล่งผลิตอื่น ๆ ซึ่งไม่ตรงกับแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

และในมาตรา 27 (2) กำหนดห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า และในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น ซึ่งสอดคล้องกับความตกลงทริปส์ ข้อ 22 (2) b ซึ่งกำหนดห้ามการกระทำใด ๆ ที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม และข้อ 22 (4) ของความตกลงดังกล่าวกำหนดห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่แม้จะแสดงถึงแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้า แต่เป็นการใช้ในลักษณะที่อาจทำให้ประชาชน หรือผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดในอีกพื้นที่หนึ่ง ฎหมายทั้งสองกำหนดให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่อาจทำให้ประชาชน หรือผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้า แม้ว่าจะเป็นการแสดงถึงแหล่งกำเนิดอันแท้จริงของสินค้าก็ตาม เช่นในกรณีที่แหล่งภูมิศาสตร์เป็นชื่อเดียวกัน รวมถึงกำหนดห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่อาจทำให้ประชาชน หรือผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดในชื่อเสียง คุณภาพ หรือลักษณะใด ๆ ของสินค้าซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการรายอื่น อันถือเป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในทางการค้า

3) ในกรณีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศที่จะขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทยตามมาตรา 6 กำหนดให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของต่างประเทศจะต้องปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศนั้น และมีการใช้สืบเนื่องตลอดมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนในประเทศไทย สอดคล้องกับความตกลงทริปส์ ข้อ 24 (9) ซึ่งกำหนดให้ประเทศภาคีไม่จำเป็นต้องให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิด หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ความคุ้มครองในประเทศแหล่งกำเนิดได้สิ้นสุดลงแล้ว สำหรับเรื่องการได้รับความคุ้มครองในประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดนั้น อาจเป็นการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะ หรือกฎหมายอื่น ๆ ที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

4.1.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. กับร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น (The Protection of Traditional Knowledge: Draft Articles Rev.2)

เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ที่จัดทำขึ้นโดยศูนย์พันธุวิศวกรรม และเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ เพื่อเสนอต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครอง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (TKDA) ที่จัดทำขึ้นจากการประชุมคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (IGC) จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ต่าง ๆ มีความสอดคล้องกัน ดังต่อไปนี้

1) จากคำนิยามของภูมิปัญญาในมาตรา 3 ที่กำหนดถึงลักษณะ หรือองค์ประกอบของภูมิปัญญาที่สามารถได้รับความคุ้มครอง จะต้องเป็นองค์ความรู้ที่กำเนิด หรือมีอยู่ภายในท้องถิ่นต่าง ๆ ในราชอาณาจักรไทย ซึ่งได้รับการอนุรักษ์ พัฒนา สืบทอด พัฒนา เผยแพร่ หรือใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิต และมีคุณค่าเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป ซึ่งได้ประกาศขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ มีความสอดคล้องกับข้อ 1.1 ในร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น (TKDA) ซึ่งกำหนดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับความคุ้มครอง จะต้องเป็นองค์ความรู้ ทักษะ นวัตกรรม การปฏิบัติ คำสอน และการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น ที่มีการพัฒนาและสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการบอกต่อกันด้วยวาจา โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นอาจเป็นความรู้ในสาขาต่าง ๆ กฎหมายทั้งสองให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีลักษณะ เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า และเกิดขึ้นหรือมีอยู่ในชุมชนต่าง ๆ โดยมีการพัฒนาสืบทอดองค์ความรู้เช่นว่านั้น จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง อาจมีการบันทึกหรือบอกต่อกันจากปากต่อปากซึ่งองค์ความรู้นั้น

ทั้งนี้ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ได้จำแนกประเภทของภูมิปัญญาออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ เกษตรกรรม ภาษาและวรรณกรรม ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม นันทนาการ อาหารและโภชนาการ หัตถกรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการจัดระบบความสัมพันธ์ในสังคม หรือภูมิปัญญาอื่นใด ซึ่งสอดคล้องกับการจำแนกประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นตามร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น

นอกจากนี้ในร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นข้อ 1.3 กำหนดให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะได้รับความคุ้มครองนั้น จะต้องมีการใช้ หรือสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 50 ปี โดยในเรื่องของอายุภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ไม่ได้กำหนดถึงหลักเกณฑ์ดังกล่าว จึงทำให้สามารถให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาทั้งหลายที่มีอยู่ในประเทศได้

2) ขอบเขตการคุ้มครองภูมิปัญญาตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 16 กำหนดให้การนำภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนแล้ว ไปใช้ประโยชน์ในทางการค้าหรือพาณิชย์ ด้วยวิธีการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน หรือผลิตเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือให้บริการ จะต้องได้รับการอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน และในการอนุญาตให้ใช้ภูมิปัญญาเช่นนี้จะต้องมีการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อ 3 ของร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่กำหนดให้การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้เพื่อหาประโยชน์จะต้องมีการขออนุญาต หรือได้รับยินยอมจากผู้ได้รับประโยชน์เสียก่อน โดยการ

อนุญาต หรือการยินยอมให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นว่านี้ จะต้องมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมให้แก่ผู้ได้รับผลประโยชน์อีกด้วย

นอกจากนี้ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 19 ยังกำหนดให้การนำชื่อภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนแล้ว ไปใช้เพื่อประโยชน์ในทางการค้าจะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และในมาตรา 20 กำหนดให้บุคคลใดรู้ หรือมีเหตุอันควรรู้ว่าสินค้าจากภูมิปัญญาได้ทำขึ้นโดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 16 กระทำการขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย ส่งออก หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าจากภูมิปัญญาให้ถือว่าเป็นการกระทำความผิด รวมถึงในมาตรา 21 ยังกำหนดห้ามไม่ให้บุคคลกระทำการใด ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ภูมิปัญญาหรือชื่อของภูมิปัญญาที่ได้รับการขึ้นทะเบียน

3) ข้อยกเว้นสำหรับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้โดยไม่ต้องดำเนินการขออนุญาต ตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 17 กำหนดให้ การนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์โดยสมาชิก หรือชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญา หรือโดยภาครัฐหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร และตามมาตรา 18 กำหนดให้การศึกษา ทดลอง หรือวิจัยที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในทางการค้า สามารถนำภูมิปัญญาไปใช้โดยไม่ต้องขออนุญาต ซึ่งสอดคล้องกับร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นข้อ 6 กำหนดให้ประเทศภาคีจัดทำมาตรการที่เป็นข้อยกเว้นตามเหมาะสม สำหรับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยไม่ต้องได้รับอนุญาต หรือไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ได้รับประโยชน์เสียก่อน

4) ผู้รับประโยชน์ตามร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นข้อ 2.1 กำหนดให้มีสิทธิได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ชุมชนพื้นบ้านหรือชุมชนท้องถิ่น โดยร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 16 กำหนดให้เงินที่ได้รับจากการแบ่งปันผลประโยชน์ให้ส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา และมาตรา 26 กำหนดเงินกองทุน จะต้องนำมาใช้จ่ายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจใด ๆ ของชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญา ถือว่าเป็นการนำผลประโยชน์สู่ชุมชน

4.1.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 กับอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage)

เนื่องจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่ออนุวัติการตามอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยประเทศไทยเลือกใช้คำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” แทนคำว่า “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” ซึ่งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จึงมีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ดังต่อไปนี้

1) จากคำนิยามของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สามารถได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 3 กำหนดให้ต้องเป็น ความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติ หรือทักษะ ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชน ยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน

ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามข้อ 2 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กำหนดให้ความคุ้มครองแก่การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุสิ่งประดิษฐ์ และวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นจะต้องมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง มีการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ธรรมชาติและประวัติศาสตร์ ก่อให้เกิดความมีอัตลักษณ์ ส่งผลให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2) ประเภท หรือลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 7 ลักษณะ คือ (1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา (2) ศิลปะการแสดง (3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล (4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม (6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว (7) ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ซึ่งสอดคล้องกับการจำแนกลักษณะของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามข้อ 2 (2) แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ คือ (1) ประเพณีและการแสดงออกของมุขปาฐะ (2) ศิลปะการแสดง (3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ (4) ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล (5) ฝีมือช่างแนวประเพณีนิยม

3) การคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามมาตรา 24 ได้กำหนดการคุ้มครองให้แก่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้ขึ้นบัญชีไว้แล้ว โดยหากปรากฏว่ามีการกระทำใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดังกล่าว คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีสิทธิเสนอให้รัฐมนตรีออกคำสั่งระงับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายเช่นนั้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อ 11 ของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องดำเนินการออกมาตรการเพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ซึ่งมีอยู่ในประเทศของตน

จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ต่างมีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า ร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น และ

อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แล้วตามลำดับ ดังนั้นในการพิจารณาการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายไทยทั้ง 3 ฉบับข้างต้นนั้น ย่อมถือได้ว่าเป็นการพิจารณาตามหลักเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานสากลแล้ว

4.2 วิเคราะห์การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามกฎหมายไทย

4.2.1 วิเคราะห์การขอรับความคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

จากการศึกษาการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 พบว่าสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนสามารถขอรับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ เนื่องจากเมื่อนำข้อมูลของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนมาพิจารณาตามองค์ประกอบของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่กำหนดไว้ในคำนิยามตามมาตรา 3 ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) สินค้าจะต้องมีชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ การขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยชื่อ “เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน” ซึ่งคำว่า “ด่านเกวียน” เป็นชื่อที่แสดงถึงแหล่งภูมิศาสตร์โดยตรง สามารถบ่งบอกถึงหมู่บ้านด่านเกวียน ที่ตั้งอยู่ในตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

2) ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียก หรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ จะต้องเป็นแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า

เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน เป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นในพื้นที่หมู่บ้านด่านเกวียน ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนทำขึ้นในหมู่บ้านด่านเกวียนนี้ รวมทั้งดินที่นำมาใช้ในการปั้นก็เป็นดินที่ได้จากในพื้นที่หมู่บ้านด่านเกวียนเช่นกัน หมู่บ้านด่านเกวียนจึงเป็นแหล่งกำเนิดหรือแหล่งผลิตของสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

3) สินค้าจะต้องมีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะอันเป็นผลมาจากแหล่งภูมิศาสตร์

เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนั้น มีความแข็งแรง ทนทาน อุ้มน้ำได้ดี เมื่อเคาะจะได้ยินเสียงกังวานใสคล้ายการเคาะโลหะ และมีสีแดงเลือดปลาไหล สีส้มฤทธิ์ หรือสีน้ำตาลดำมันเงา อันถือเป็นคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน โดยคุณลักษณะเฉพาะเช่นนี้เป็นผลมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ กล่าวคือเกิดจากภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของผู้คนในหมู่บ้านด่านเกวียน ประกอบปัจจัยทางภูมิศาสตร์กล่าวคือ ดินที่ใช้ในการปั้น จะใช้ดินที่ขุดขึ้นมาจากริมฝั่งแม่น้ำมูลภายในบริเวณหมู่บ้านด่านเกวียน โดยดินดังกล่าวจะมีคุณสมบัติพิเศษคือมีแร่เหล็ก

(Iron Oxide) หรือสนิมเหล็กผสมอยู่เป็นจำนวนมากในเนื้อดิน ทำให้ทนทานต่อการเผา ไม่บิดเบี้ยวหรือแตกหักง่าย เมื่อถูกเผาแล้วจะให้สีโดยธรรมชาติเป็นสีน้ำตาลดำ สีแดงเลือดปลาไหล หรือสีดำมันเงาอันเกิดจากรังเหล็กหลอมละลายออกมาเคลือบผิวภาชนะในขณะที่เผา

โดยสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนั้นมีลักษณะตามองค์ประกอบครบทั้ง 3 ประการที่กฎหมายกำหนดไว้ และเมื่อพิจารณาตามมาตรา 5 สินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนก็ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายอย่างใด ๆ กล่าวคือ ไม่เป็นชื่อสามัญและไม่เป็นสิ่งที่มีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือนโยบายแห่งรัฐแต่อย่างใด

และในการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 7 กำหนดให้ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนจะต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย หรือเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย ซึ่งผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนั้นอาจเป็นบุคคลใด ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) เทศบาลตำบลด่านเกวียน หรือหน่วยงานอื่นที่มีเขตรับผิดชอบหมู่บ้านด่านเกวียน
- 2) ผู้ผลิตสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนที่อาศัยอยู่ภายในหมู่บ้านด่านเกวียน
- 3) กลุ่มผู้บริโภคสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

4.2.2 วิเคราะห์การขอรับความคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามร่าง

พระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. จัดทำขึ้นโดยศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ เพื่อเสนอต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. พบว่าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนสามารถขอรับความคุ้มครองตามร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ โดยเมื่อพิจารณาตามลักษณะหรือองค์ประกอบที่กำหนดไว้ในคำนิยามของภูมิปัญญาตามมาตรา 3 แห่งร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) เป็นองค์ความรู้ที่กำเนิด หรือมีอยู่ภายในท้องถิ่นต่าง ๆ ในราชอาณาจักรไทย เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนมีลักษณะเป็นสินค้าภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้านของชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียน กล่าวคือ ขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ล้วนแต่เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า ซึ่งองค์ความรู้มีเข่นว่ามีขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณในหมู่บ้านด่านเกวียน ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

2) ได้รับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอด พัฒนา เผยแพร่หรือใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิต และมีคุณค่าเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป

องค์ความรู้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน แม้จะมีขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณ แต่ชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียนก็ได้พัฒนาสืบทอดองค์ความรู้เช่นว่านี้ จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังคงมีการใช้องค์ความรู้ดังกล่าวกันอยู่อย่างแพร่หลายในหมู่บ้านดวนเกวียน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและชุมชนหมู่บ้านเกวียน ได้ตระหนักถึงความสำคัญขององค์ความรู้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนี้ จึงให้มีการอนุรักษ์และให้การส่งเสริมองค์ความรู้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนอีกด้วย

3) เป็นภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ภาษาและวรรณกรรม ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม นันทนาการ อาหารและโภชนาการ หัตถกรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการจัดระบบความสัมพันธ์ในสังคม หรือภูมิปัญญาอื่นใด

องค์ความรู้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนั้น มีลักษณะเป็นภูมิปัญญาในด้านหัตถกรรม

โดยเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนมีลักษณะตามองค์ประกอบของภูมิปัญญาที่สามารถได้รับความคุ้มครองตามร่างพระราชบัญญัตินี้ และเมื่อพิจารณาตามมาตรา 14 ในส่วนของการขึ้นทะเบียนภูมิปัญญาสำหรับเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน สามารถกระทำได้ โดยคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา เสนอเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนต่อคณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา เพื่อให้ให้รัฐมนตรีประกาศขึ้นทะเบียนเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับความคุ้มครองตามร่างพระราชบัญญัตินี้ หรือโดยชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียนซึ่งชุมชนท้องถิ่นอันเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญาเป็นผู้เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกต่อไปตามมาตรา 15

แต่ทั้งนี้ร่างบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถได้รับความคุ้มครอง โดยกำหนดไว้ในข้อ 1.3 ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะได้รับความคุ้มครองนั้น ต้องมีการใช้หรือสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 50 ปี ซึ่งหลักเกณฑ์เช่นว่านี้ไม่มีกำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. หากนำข้อมูลเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนมาพิจารณาตามหลักเกณฑ์อายุดังกล่าว เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนก็สามารถได้รับความคุ้มครอง เนื่องจากภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนี้ มีขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณและมีการสืบทอดกันมากกว่า 50 ปี อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์เรื่องอายุของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นยังอยู่ในระหว่างการเจรจาของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา พหุภาคี พันธบัตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (IGC) ให้มีการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ต้องกำหนดถึงอายุดังกล่าว ซึ่งจะเป็นผลดีกับประเทศกำลังพัฒนาที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่อย่างมากมาย เช่นประเทศไทย เป็นต้น

4.2.3 วิเคราะห์การขอรับความคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

จากการศึกษาการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 พบว่า เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนสามารถได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยเมื่อพิจารณาตามลักษณะหรือองค์ประกอบ ตามคำนิยามของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่กำหนดไว้ใน มาตรา 3 สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) เป็นความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติ หรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ

เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนเป็นงานหัตถกรรมที่ใช้ดินเป็นวัตถุดิบหลักในการสร้างสรรค์ และมีวิธีการผลิตที่เป็นภูมิปัญญาหรือความรู้ของชาวด่านเกวียนโดยเฉพาะ ด้วยคุณภาพรูปลักษณะ และความสวยงามของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนี้ สามารถแสดงให้เห็นถึงทักษะฝีมือของชาวด่านเกวียนในการสร้างสรรค์เครื่องปั้นดินเผาอันถือว่าเป็นวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียน รวมถึงสะท้อนให้เห็นคุณค่าในทางศิลปะของงานหัตถกรรมอีกด้วย

2) โดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน การผลิต หรือการสร้างสรรค์เครื่องปั้นดินเผา ตามแบบวิธีหรือทักษะของชุมชนหมู่บ้านเกวียนนั้นได้รับการยอมรับรวมทั้งผู้คนในหมู่บ้านด่านเกวียนต่างรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยร่วมกันอนุรักษ์และส่งเสริม ตลอดจนเผยแพร่ความรู้หรือทักษะดังกล่าว

3) มีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน

ในปัจจุบันชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียนยังคงมีการสืบทอดวิธีการผลิตหรือสร้างสรรค์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน โดยอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมผสมผสานกับการพัฒนาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนี้ได้รับความนิยมนอกจากผู้บริโภคจำนวนมากทำให้ผู้ผลิตสามารถสร้างรายได้อันถือเป็นคุณค่าในทางเศรษฐกิจ

โดยเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนมีลักษณะตามองค์ประกอบของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และเมื่อพิจารณาตามตรา 4 ซึ่งกำหนดประเภทของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนจึงมีลักษณะเป็นงานช่างฝีมือดั้งเดิม ประเภทเครื่องปั้นดินเผา

การขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสำหรับเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน เพื่อรับการคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ สามารถกระทำได้โดยคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เป็นผู้คัดเลือกและเสนอเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรม เพื่อให้คณะอนุกรรมการซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านเป็นผู้ทำการ

กลั่นกรองพิจารณาให้ความเห็นทางวิชาการ จากนั้นคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะเสนอต่ออธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ให้ประกาศขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแก่เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนต่อไป

ทั้งนี้จากค่านิยมของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่กำหนดให้สินค้าจะต้องมีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะอันเป็นผลมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านั้น เป็นผลมาจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ประกอบกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในกระบวนการผลิตสินค้า จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยหรือส่วนประกอบหนึ่งของสินค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อันส่งผลให้เกิดความคาบเกี่ยวระหว่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการให้ความคุ้มครองแก่สินค้าที่มีลักษณะเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความเชื่อมโยงอย่างใด ๆ กับแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งตรงลักษณะของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อันเป็นสินค้าที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมของชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียน ประกอบกับดินที่นำมาใช้ในการผลิตมีลักษณะพิเศษอันเป็นผลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านด่านเกวียน

ดังนั้นจากการศึกษาการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 จึงพบว่าด้วยลักษณะหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนทำให้สามารถที่จะขอรับความคุ้มครองตามกฎหมาย ทั้ง 3 ข้างต้นได้ อันก่อให้เกิดความคาบเกี่ยวในการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามกฎหมาย

4.3 วิเคราะห์ขอบเขตการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามกฎหมายไทย

จากกความคาบเกี่ยวการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ซึ่งกฎหมายทั้งสามดังกล่าวต่างมีขอบเขตการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนในบริบทที่แตกต่างกัน โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

4.3.1 ขอบเขตการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนสามารถที่จะได้รับความคุ้มครองในระดับทั่วไป ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 27 ซึ่งกำหนดห้ามมิให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อแสดงหรือทำให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่มีได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว และห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดย

ประการใดที่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า และในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการค้ารายอื่น กล่าวคือ สามารถให้ความคุ้มครองแก่เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ในกรณีที่มีบุคคลใดนำสินค้าเครื่องปั้นดินเผา ออกจำหน่ายโดยใช้ชื่อว่าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน โดยเครื่องปั้นดินเผาของบุคคลนั้นผลิตขึ้นใน ท้องที่อื่น ๆ ซึ่งมีไซ้หมูบ้านด่านเกวียนอันเป็นแหล่งผลิตตามคำขอขึ้นทะเบียน กรณีเช่นนี้อาจทำให้ ผู้บริโภคหลงเชื่อว่าสินค้านั้นเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้นในหมู่บ้านด่านเกวียนได้ หรือในกรณีที่ บุคคลนำสินค้าเครื่องปั้นดินเผาออกจำหน่ายโดยใช้ชื่อว่าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ทั้งที่สินค้าของ บุคคลนั้นไม่ได้มีคุณภาพหรือลักษณะเฉพาะของสินค้าตรงตามที่ระบุไว้ในคำขอขึ้นทะเบียน กรณี เช่นนี้ย่อมทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่น ๆ ของเครื่องปั้น ดินเผาด่านเกวียนได้ รวมถึงในกรณีที่พื้นที่เป็นชื่อเดียวกัน เช่นหากมีหมู่บ้านชื่อด่านเกวียนแต่ตั้งอยู่ ในจังหวัดอื่นอันไม่ใช่จังหวัดนครราชสีมา การใช้ชื่อเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนสำหรับสินค้าเครื่องปั้น ดินเผาที่ผลิตขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว แม้จะเป็นแหล่งผลิตที่แท้จริงของสินค้า แต่การกระทำเช่นนี้ย่อม ก่อให้ประชาชนหลงเชื่อได้ว่าสินค้าเครื่องปั้นดินเผานั้น ผลิตขึ้นในหมู่บ้านด่านเกวียน จังหวัด นครราชสีมา การกระทำเช่นนี้ถือเป็นการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว

และพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 25 กำหนดให้ผู้ผลิต สินค้าซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น หรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้น มีสิทธิใช้ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนกับสินค้าที่ระบุตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด กล่าวคือ ผู้ที่มี สิทธิใช้คำว่า “เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน” กับสินค้าเครื่องปั้นดินเผาของตนเองได้นั้น จะต้องเป็น ผู้ผลิตสินค้าที่มีฐานการผลิตอยู่ในหมู่บ้านด่านเกวียน หรือผู้ประกอบการเกี่ยวกับสินค้าเครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียนเท่านั้น ทั้งนี้การในใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จะต้องกระทำ ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในคำขอขึ้นทะเบียน หากไม่ปฏิบัติตามนายทะเบียนสามารถสั่งระงับการใช้เช่น วนั้นได้

จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มีข้อดีกล่าวคือ จากการที่กฎหมายมุ่งให้ความคุ้มครองแก่ชื่อของสินค้าสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์อันแสดงถึงแหล่งที่มา หรือแหล่งกำเนิดของสินค้าที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ โดยชื่อของสินค้าถือ ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภค ดังนั้นการห้ามไม่ให้ใช้คำว่า “เครื่องปั้น ดินเผาด่านเกวียน” กับสินค้าเครื่องปั้นดินเผาของผู้ผลิตสินค้าในท้องที่อื่น ๆ ย่อมสามารถคุ้มครอง ผู้บริโภคไม่ให้เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งผลิต คุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะของสินค้าได้ รวมถึงสามารถป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในทางการค้าจากผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการสินค้า เครื่องปั้นดินเผาจากแหล่งผลิตอื่น ๆ

และจากการคุ้มครองสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะส่งผลให้สินค้านี้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น โดยในการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ย่อมทำให้ผู้บริโภคให้ความสนใจและมั่นใจได้ว่าสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนมีลักษณะและคุณภาพ ที่แตกต่างจากเครื่องปั้นดินเผาในแหล่งผลิตอื่น ๆ เมื่อมูลค่าของสินค้าเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ภายในชุมชนด่านเกวียนนี้

การที่กฎหมายกำหนดให้ชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียน ซึ่งเป็นชุมชนผู้ผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นผู้มีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยผู้ผลิตสินค้าเครื่องปั้นดินเผาภายในหมู่บ้านด่านเกวียนเท่านั้นที่จะสามารถที่จะใช้คำว่า “เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน” กับสินค้าของตนได้ และสิทธิหรือความคุ้มครองต่าง ๆ ที่ชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียนได้รับจะไม่สามารถโอนให้แก่บุคคลอื่นใด จึงทำให้หมู่บ้านด่านเกวียนเป็นแหล่งผลิตเพียงแหล่งเดียวของสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนี้ รวมทั้งชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียนสามารถได้รับความคุ้มครองตลอดไปตราบเท่าที่ยังคงมีการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นอยู่

4.3.2 ขอบเขตการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 16 ซึ่งกำหนดให้การนำภูมิปัญญาที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว ไปใช้ประโยชน์ในทางการค้า ด้วยวิธีการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน หรือผลิตเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ จะต้องได้รับการอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ กล่าวคือ หากมีบุคคลใดนำภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนไปใช้ โดยทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ หรือผลิตเป็นสินค้าหรือบริการอย่างใด ๆ ซึ่งมีลักษณะในทางการค้า บุคคลดังกล่าวจะต้องไปรับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อน

นอกจากนี้ในมาตราดังกล่าวยังกำหนดให้การอนุญาตให้ใช้ภูมิปัญญา จะต้องมิขัดกลองการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเหมาะสมอยู่ด้วย ซึ่งเงินหรือรายได้ตามข้อตกลงการแบ่งปันผลประโยชน์นั้น ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้นำส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญาเพื่อเป็นทุนใช้จ่ายช่วยเหลือและอุดหนุนกิจการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน และในมาตรา 19 ยังได้กำหนดให้การนำชื่อภูมิปัญญาที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน

และในมาตรา 20 กำหนดให้บุคคลใดรู้หรือมีเหตุอันควรรู้ว่า สินค้าจากภูมิปัญญาได้ทำขึ้นโดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 16 กระทำการขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย ส่งออกหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าจากภูมิปัญญาให้ถือว่าเป็นการละเมิดภูมิปัญญา กล่าวคือ บุคคลใดขาย มีไว้

เพื่อขาย เสนอขาย ส่งออกหรือนำเข้ามายังประเทศไทย ซึ่งสินค้ามีการนำภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนไปใช้ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งบุคคลดังกล่าวรู้ หรือมีเหตุอันควรรู้อยู่แล้ว ถือว่าเป็นการกระทำความผิด

แต่หากเป็นการนำภูมิปัญญาหรือชื่อภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในทางการค้า โดยผู้ที่อยู่ในชุมชนด่านเกวียน ตามมาตรา 17 กำหนดให้สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องขอรับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมถึงการนำไปใช้โดยภาครัฐหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร และการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในทางการค้า

และร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มาตรา 21 กำหนดห้ามมิให้บุคคลกระทำการใด ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อภูมิปัญญาและ/ หรือ ชื่อของภูมิปัญญาที่ได้รับการขึ้นทะเบียน กล่าวคือ หากมีบุคคลกระทำการด้วยวิธีใด ๆ อันมีลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน หรือชื่อของภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน การกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นการต้องห้ามตามร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว

จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มีข้อดีกล่าวคือ กฎหมายฉบับนี้มุ่งให้ความคุ้มครองแก่องค์ความรู้ หรือภูมิปัญญา จึงทำให้สามารถให้ความคุ้มครองแก่กระบวนการผลิต หรือวิธีการผลิตสินค้าที่มีลักษณะเป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมได้ ซึ่งกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาประเภทต่าง ๆ ไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่องค์ความรู้ดั้งเดิม โดยการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามร่างพระราชบัญญัตินี้ย่อมทำให้องค์ความรู้ในกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนได้รับความคุ้มครองด้วย

จากการที่ร่างพระราชบัญญัติกำหนดให้การนำภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนไปใช้ประโยชน์ในทางการค้า จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงเป็นการป้องกันการฉกฉวยนำภูมิปัญญาไปใช้โดยไม่ชอบ

และร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้การอนุญาตให้ใช้ภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จะต้องทำข้อตกลงการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ภูมิปัญญาดังกล่าว ซึ่งเงินที่ได้จากการแบ่งปันผลประโยชน์จะถูกส่งเข้ากองทุน เพื่อใช้ในการสนับสนุนและส่งเสริมกิจการเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนภายในชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียนนี้ จึงเป็นการช่วยอนุรักษ์ให้มีการใช้ภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนี้สืบไป

นอกจากนี้การที่ร่างพระราชบัญญัติกำหนดให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและห้ามกระทำการที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน และชื่อภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนด้วย ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้มีการนำภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนไปใช้ในทางที่บิดเบือน และภูมิปัญญาดังกล่าวจะทรงคุณค่าอยู่เสมอ

4.3.3 ขอบเขตการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

เครื่องปั้นดินเผาตามเกวียนสามารถที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ลักษณะงานช่างฝีมือดั้งเดิมประเภทเครื่องปั้นดินเผา โดยตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 มาตรา 24 กำหนดห้ามการกระทำใด ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ขึ้นบันชีไว้ กล่าวคือ ในกรณีที่มีบุคคลกระทำการใด ๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายหรือเสื่อมเสียต่อความรู้ ทักษะ หรือภูมิปัญญาในเครื่องปั้นดินเผาตามเกวียน การกระทำดังกล่าวย่อมถือเป็นการกระทำที่ขัดต่อพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชอบที่จะเสนอให้รัฐมนตรีมีคำสั่งระงับการกระทำเช่นนั้นได้

นอกจากนี้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 มาตรา 5 กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อดำเนินการตามมาตรา 16 กล่าวคือ จัดทำนโยบายหรือแผนการต่าง ๆ ในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เผยแพร่และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามเกวียนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 มีข้อดีกล่าวคือ จากการกฎหมายให้ความคุ้มครองการนำความรู้ ทักษะ หรือภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาตามเกวียนไปใช้ในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น ย่อมทำให้ความรู้ ทักษะ หรือภูมิปัญญาดังกล่าวจะไม่ถูกลดทอนคุณค่าลง

รวมถึงการขึ้นบันชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแก่เครื่องปั้นดินเผาตามเกวียน เพื่อรับการส่งเสริมและรักษา ตามนโยบายต่าง ๆ ที่คณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจัดทำขึ้นนั้น ย่อมส่งผลให้ความรู้ ทักษะ หรือภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาตามเกวียนนี้จะได้รับการอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ให้ความคุ้มครองแก่สินค้าที่มีชื่อหรือสิ่งอื่นใด ที่แสดงถึงแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า และคุณภาพชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าเป็นผลมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว ซึ่งร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ให้ความคุ้มครองแก่องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จะเห็นได้ว่ากฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ให้ความคุ้มครองในสิ่ง

ที่แตกต่างกัน และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ให้ความคุ้มครองแก่ ความรู้ การแสดงออก หรือทักษะ ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ และโดยบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน มีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง

รูปแบบการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 กำหนดให้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยหน่วยงานของรัฐที่มีเขตรับผิดชอบครอบคลุมแหล่งภูมิศาสตร์ ผู้ประกอบการเกี่ยวกับสินค้าที่อาศัยอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ หรือกลุ่มผู้บริโภคสินค้า มีสิทธิยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ซึ่งรูปแบบการคุ้มครองภูมิปัญญาตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. กำหนดให้ขึ้นทะเบียนภูมิปัญญา โดยคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาเป็นผู้คัดเลือกภูมิปัญญาที่สำคัญ แล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการบริหารการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา เพื่อให้คณะกรรมการฯ เสนอเรื่องไปยังรัฐมนตรีให้มีการประกาศขึ้นทะเบียนภูมิปัญญา และรูปแบบการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 กำหนดให้ขึ้นบันชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นผู้คัดเลือกและเสนอมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้คณะกรรมการซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านเป็นผู้ทำการกลั่นกรองพิจารณาให้ความเห็นทางวิชาการ จากนั้นคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จะเสนอต่ออธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรมให้ประกาศขึ้นบันชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

สาระสำคัญของการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 คือห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยไม่ถูกต้องตามแหล่งกำเนิดของสินค้า และการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งที่มา คุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะของสินค้า ซึ่งแตกต่างกับสาระสำคัญของการคุ้มครองภูมิปัญญา ตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. คือ การขออนุญาตในการนำภูมิปัญญาไปใช้เพื่อหาประโยชน์ในทางการค้าและจะต้องมีข้อตกลงการแบ่งปันผลประโยชน์ และสาระสำคัญของการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 คือห้ามการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปใช้ในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

ผู้ที่มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 กำหนดให้เป็นสิทธิของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการเกี่ยวกับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งอยู่ภายในแหล่งภูมิศาสตร์ และร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. กำหนดให้ผู้คนชุมชนเป็น

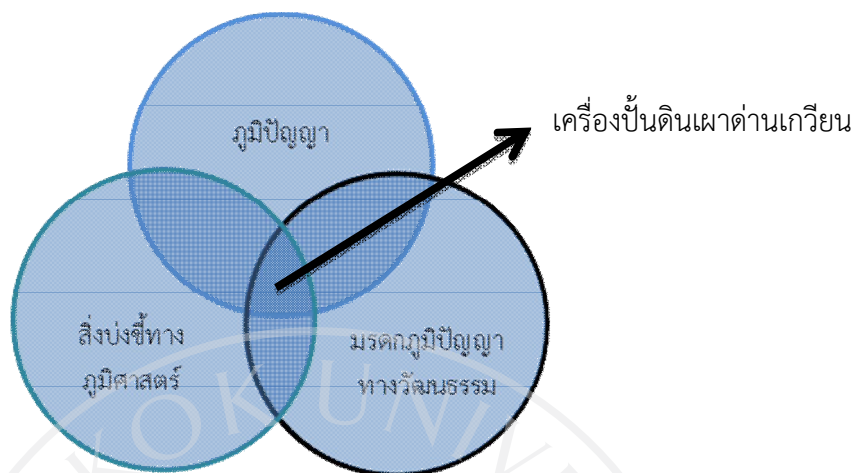
ผู้มีสิทธิใช้องค์ความรู้ในภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนของตน และตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 กำหนดให้บุคคลใด ๆ สามารถใช้ได้ตราบเท่าที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย

ชื่อของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่อาจอนุญาตให้แก่ผู้ผลิตสินค้าที่อยู่ภายนอกแหล่งภูมิศาสตร์ใช้ชื่อดังกล่าว ซึ่งแตกต่างกับชื่อของภูมิปัญญาที่สามารถอนุญาตให้บุคคลใด ๆ ใช้ชื่อภูมิปัญญาในทางการค้าได้ ซึ่งผู้เขียนมีข้อสังเกตว่าการอนุญาตให้ใช้ชื่อภูมิปัญญาเช่นว่านี้ ในกรณีที่เป็นชื่อเดียวกันกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องใช้ดุลพินิจปฏิเสธ หรือไม่อนุญาตให้ใช้ชื่อดังกล่าว และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ไม่ได้ให้ความคุ้มครองแก่ชื่อของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ในเรื่องอายุการคุ้มครองนั้นพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 และร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้ จึงเป็นการให้ความคุ้มครองแบบไม่มีกำหนดเวลา กล่าวคือ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะได้รับความคุ้มครองตราบเท่าที่ยังคงมีการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางนั้นอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ และในส่วนของภูมิปัญญา ก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ เป็นการคุ้มครองภูมิปัญญาแบบไม่มีกำหนดเวลา รวมทั้งการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ก็ไม่มีกำหนดเวลาเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้สำหรับการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาदानเกวียนตามกฎหมาย ด้วยลักษณะหรือคุณสมบัติของเครื่องปั้นดินเผาदानเกวียนซึ่งเป็นสินค้าที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ ทำให้เกิดความคาบเกี่ยวในการให้คุ้มครองตามกฎหมาย กล่าวคือ เครื่องปั้นดินเผาदानเกวียนมีลักษณะที่สามารถเป็นได้ทั้งสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 เป็นภูมิปัญญาตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

ภาพที่ 4.1: การศึกษาการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

ดังนั้นจากการศึกษาการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 จึงพบว่าด้วยลักษณะหรือคุณสมบัติของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนั้น ควรขอรับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่วมกับร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. โดยแบ่งแยกตามลักษณะหรือคุณสมบัติของสินค้า กล่าวคือ สำหรับสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ควรขอรับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 และในส่วนของกระบวนการผลิตที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียน ควรขอรับความคุ้มครองตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ซึ่งหากขอรับความคุ้มครองร่วมกันเช่นนี้แล้ว จะสามารถให้ความคุ้มครองแก่เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนได้อย่างเหมาะสมและครอบคลุม

แต่ด้วยบริบทปัจจุบันที่ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ยังไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย จึงมีเพียงพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนได้ ในลักษณะของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เท่านั้น ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ไม่อาจให้ความคุ้มครองไปถึงกระบวนการผลิตอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

อย่างไรก็ดีแม้ว่าจะมีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก แต่ก็ไม่อาจให้ความคุ้มครองกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ เนื่องจากในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ในทางการ

ค้าจะต้องมีการขออนุญาตและต้องมีการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ อันถือว่าเป็นสาระสำคัญของการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งการคุ้มครองเช่นนี้ไม่ใช่วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

เมื่อไม่มีกฎหมายฉบับใดที่สามารถให้ความคุ้มครองกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียน จึงไม่ได้รับความคุ้มครองใด ๆ อาจส่งผลให้เกิดการนำภูมิปัญญาไปใช้โดยไม่ชอบ โดยเฉพาะการนำไปใช้ประโยชน์ในทางการค้าซึ่งไม่มีการแบ่งปันผลประโยชน์ใด ๆ สู่ชุมชนหมู่บ้านเกวียน รวมถึงการนำไปใช้ลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ผลิตสินค้าเครื่องปั้นดินเผาในชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียน และในลักษณะที่เป็นการลดทอนคุณค่าของภูมิปัญญาดังกล่าวลง

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เนื่องจากเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนเป็นสินค้าเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้นในหมู่บ้านด่านเกวียน ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะแข็งแรง ทนทาน อุ้มน้ำได้ดี เมื่อเคาะจะได้ยินเสียงกังวานใสคล้ายการเคาะโลหะ และมีสีแดงเลือดปลาไหล สีส้มฤทธิ์ หรือสีน้ำตาลดำมันเงา อันถือเป็นคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน โดยคุณลักษณะเฉพาะเช่นนี้ เป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ของหมู่บ้านด่านเกวียน กล่าวคือ ปัจจัยในทางภูมิศาสตร์ประกอบกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียน ซึ่งภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียนนี้ ถือเป็นภูมิปัญญาในด้านหัตถกรรมที่มีความสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านด่านเกวียน มีการพัฒนาสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนี้จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนกระทั่งปัจจุบันหมู่บ้านด่านเกวียนถือเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงของภาคอีสานและได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก รวมถึงมีการส่งออกไปจำหน่ายยังพื้นที่ต่าง ๆ สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน โดยในการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาตามกฎหมาย เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ให้ความคุ้มครองแก่สินค้าที่มีชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าวจะต้องเป็นแหล่งกำเนิดของสินค้า ซึ่งคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะของสินค้าเป็นผลมาจากแหล่งภูมิศาสตร์¹ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ซึ่งคำว่า “ด่านเกวียน” ย่อมแสดงถึงหมู่บ้านด่านเกวียนซึ่งเป็นแหล่งภูมิศาสตร์อันเป็นกำเนิดของสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน รวมทั้งคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะของสินค้าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ที่มีความแข็งแรง ทนทาน อุ้มน้ำได้ดี เมื่อเคาะจะได้ยินเสียงกังวานใสคล้ายการเคาะโลหะ และมีสีแดงเลือดปลาไหล สีส้มฤทธิ์ หรือสีน้ำตาลดำมันเงา เป็นผลมาจากภูมิปัญญาในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของผู้คนในหมู่บ้านเกวียน ประกอบกับดินที่ใช้ในการปั้นโดยจะใช้ดินที่ขุดขึ้นมาจากริมฝั่งแม่น้ำมูลภายใน

¹ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546.

บริเวณหมู่บ้านด่านเกวียน ซึ่งดินดังกล่าวจะมีคุณสมบัติพิเศษคือมีแร่เหล็ก (Iron Oxide) หรือสนิมเหล็กผสมอยู่เป็นจำนวนมากในเนื้อดินอันเป็นผลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนไม่มีลักษณะเป็นเชื้อสามัญของสินค้า รวมถึงไม่มีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือนโยบายแห่งรัฐแต่อย่างใด² ด้วยเหตุนี้เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนจึงมีลักษณะเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่สามารถขึ้นทะเบียนเพื่อรับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ได้

2) การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ให้ความคุ้มครองแก่องค์ความรู้ที่กำเนิดหรือมีอยู่ภายในท้องถิ่นต่าง ๆ ในราชอาณาจักรไทย ซึ่งได้รับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบทอด พัฒนา เผยแพร่หรือใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตและมีคุณค่าเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป³ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ซึ่งเป็นสินค้าจากภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมพื้นบ้านของหมู่บ้านด่านเกวียน กล่าวคือขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนล้วนแต่เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า ซึ่งมีขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณและพัฒนาสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังคงมีการใช้องค์ความรู้ดังกล่าวกันอยู่อย่างแพร่หลายในชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียน องค์ความรู้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นภูมิปัญญาที่สามารถขึ้นทะเบียนเพื่อรับความคุ้มครองตามร่างพระราชบัญญัตินี้ได้หากมีการประกาศให้ร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีสถานะเป็นกฎหมายในอนาคต

3) การคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ให้ความคุ้มครองแก่ความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติ หรือทักษะ ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชน ยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน⁴ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมที่ใช้ดินเป็นวัตถุดิบหลักในการสร้างสรรค์ และมีวิธีการผลิตที่เป็นภูมิปัญญาหรือความรู้ ทักษะของชาวบ้านด่านเกวียนโดยเฉพาะ ด้วยคุณภาพ รูปลักษณ์ และความสวยงามสามารถแสดงให้เห็นถึงทักษะฝีมือ

² มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546.

³ มาตรา 3 แห่งร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ.

⁴ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559.

ในการสร้างสรรค์เครื่องปั้นดินเผาอันถือว่าเป็นวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านด่านเกวียน การผลิตหรือ การสร้างสรรค์เครื่องปั้นดินเผาตามแบบวิธีหรือทักษะของหมู่บ้านเกวียนนั้นได้รับการยอมรับและคน ภายในชุมชนต่างรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน รวมถึงได้มีการพัฒนาสืบทอดภูมิปัญญา ความรู้ ทักษะใน การผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนนี้ ด้วยเหตุดังกล่าวเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนจึงสามารถขึ้นบันชี มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ลักษณะงานช่างฝีมือดั้งเดิมประเภทเครื่องปั้นดินเผา เพื่อรับการ ค้ำครอง ส่งเสริมและรักษาตามพระราชบัญญัตินี้

เมื่อพิจารณาจากคำนิยามของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะเห็นได้ว่าคุณภาพ ชื่อเสียง หรือ คุณลักษณะเฉพาะของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น เป็นผลมาจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ประกอบกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในกระบวนการผลิตสินค้า ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของสินค้าสิ่ง บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อันส่งผลให้เกิดความคาบเกี่ยวระหว่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการให้ความคุ้มครองแก่สินค้าที่มีลักษณะเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความเชื่อมโยงอย่าง ไตๆ กับแหล่งภูมิศาสตร์ ซึ่งตรงลักษณะของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน

จากการศึกษาการคุ้มครองเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. และ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 พบว่าด้วยลักษณะหรือ คุณสมบัติต่าง ๆ ของเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ทำให้สามารถที่จะขอรับความคุ้มครองจากกฎหมาย ทั้งสามข้างต้นได้ จึงก่อให้เกิดความคาบเกี่ยวการคุ้มครองตามกฎหมายทั้งสาม

ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนควรขอรับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่วมกับร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. โดยแบ่งแยกตามลักษณะหรือคุณสมบัติของสินค้า กล่าวคือ สำหรับสินค้าเครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียน ควรขอรับความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 และในส่วนของกระบวนการผลิตที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน หมู่ บ้านด่านเกวียน ควรขอรับความคุ้มครองตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ซึ่งหากขอรับความคุ้มครองร่วมกันเช่นว่านี้แล้ว จะสามารถให้ความคุ้มครองแก่เครื่องปั้น ดินเผาด่านเกวียนได้อย่างเหมาะสมและครอบคลุม

แต่ด้วยในปัจจุบันร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ยังไม่มีสถานะ เป็นกฎหมาย และไม่มีกฎหมายฉบับใดที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการ ผลิตเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนได้ แม้ว่าจะมีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ก็ไม่สามารถ ให้ความคุ้มครองกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติที่สามารถคุ้มครองการนำภูมิปัญญา

ท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ในทางการค้า ที่จะต้องมีการขออนุญาตและต้องมีการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น

เมื่อไม่มีกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ องค์ความรู้ หรือภูมิปัญญาการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของหมู่บ้านด่านเกวียน จึงไม่ได้รับความคุ้มครองใด ๆ อาจส่งผลให้เกิดการนำภูมิปัญญาไปใช้โดยไม่ชอบ โดยเฉพาะการทำไปใช้ประโยชน์ในทางการค้าซึ่งไม่มีการแบ่งปันผลประโยชน์ใด ๆ สู่ชุมชนหมู่บ้านเกวียน รวมถึงการนำไปใช้ลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือลดทอนคุณค่าของภูมิปัญญาดังกล่าวได้

อย่างไรก็ดีหากประเทศไทยมีกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ดังเช่นร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. การให้ความคุ้มครองแก่เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ก็จะครอบคลุมไปถึงกระบวนการผลิตอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าในทางการค้าอีกด้วย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าในการค้าเช่นว่านี้ ไม่ได้มีแต่เพียงเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนเท่านั้น ในประเทศไทยยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมอีกมากมายที่ชุมชนต่าง ๆ ทำขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์แล้วนำออกจำหน่ายอย่างแพร่หลาย ดังนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอยู่อย่างมากมายในประเทศไทย จึงควรดำเนินการออกกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

1) จากที่ผู้เขียนได้กล่าวไปแล้วว่าเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ควรขอรับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ร่วมกับร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. จึงควรดำเนินการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้แก่เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พ.ศ. 2546 และหากในอนาคตมีการประกาศให้ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. มีสถานะเป็นกฎหมาย หรือมีการจัดทำกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ก็ควรดำเนินการให้เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าวนี้ด้วย

2) เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์โดยไม่ชอบ ผู้เขียนจึงเห็นว่าประเทศไทยควรดำเนินการจัดทำกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของกฎหมายเฉพาะโดยอาจประกาศให้ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา พ.ศ. ที่จัดทำขึ้นโดยศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติมีสถานะเป็นกฎหมาย หรืออาจนำร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมาเป็นแนวทางในออกกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจะต้องมีบทบัญญัติถึงเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์

ในทางการค้าจะต้องได้รับอนุญาตเสียก่อน และในการอนุญาตจะต้องมีการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเหมาะสมให้แก่ชุมชนผู้ถือครองภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นด้วย รวมถึงมีบทลงโทษสำหรับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

3) หากมีการจัดทำกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แล้วนั้น ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายดังกล่าวเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยเฉพาะ ซึ่งอาจอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงพาณิชย์

และหน่วยงานหรือองค์กรดังกล่าวมีหน้าที่ในการกำกับดูแลคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นตามกฎหมาย ดำเนินการพิจารณาอนุญาตสำหรับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และจัดทำข้อตกลงการแบ่งปันประโยชน์อย่างเป็นธรรม ซึ่งในการอนุญาตและการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์นั้นอาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในประเทศไทยอย่างเป็นระบบ รวมถึงดำเนินการใด ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้อันเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป. ก). *ระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย*. สืบค้นจาก http://110.164.25.203/index.php?option=com_content&view=article&id=527:2014-04-27-14-39-00&catid=64&Itemid=371.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป. ข). *สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์*. สืบค้นจาก <http://www.ipthailand.go.th/th/gi-001.html>.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป. ค). *ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าครามธรรมชาติสกลนคร*. สืบค้นจาก http://www.ipthailand.go.th/images/781/GI_Registation_58100068_1.pdf.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป. ง). *ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ไข่เค็มไชยา*. สืบค้นจาก <http://www.ipthailand.go.th/th/gi-011/item/19-สช-50100019-ไข่เค็มไชยา-2.html>.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป. จ). *ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผ้าครามธรรมชาติสกลนคร*. สืบค้นจาก <https://www.ipthailand.go.th/th/gi-011/item/53-สช-56100053-บาร์บาระสโค-barbaresco-2.html>.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป. ฉ). *ความรู้เบื้องต้นเรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์*. สืบค้นจาก <http://www.ipthailand.go.th/th/gi-011/item/ความรู้เบื้องต้น-เรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.html>.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป. ช). *ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด*. สืบค้นจาก http://www.ipthailand.go.th/images/781/id55100040_1.pdf.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (ม.ป.ป. ซ). *ระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย*. สืบค้นจาก http://110.164.25.203/index.php?option=com_content&view=article&id=527:2014-04-27-14-39-00&catid=64&Itemid=371.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2558). *คู่มือการเสนอขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (ม.ป.ป. ก). *ความหมายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. สืบค้นจาก <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/meaning>.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (ม.ป.ป. ข). *งานช่างฝีมือดั้งเดิม เครื่องปั้นดินเผาเวียงกาหลง*. สืบค้นจาก <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/traditional-craftsmanship/241-craft/174--m-s>.
- งานประชาสัมพันธ์กองวิชาการและแผนงานสำนักงานเทศบาลด่านเกวียน. (ม.ป.ป. ก). *ด่านเกวียน ชุมชนปั้นดินแห่งลุ่มน้ำมูล* [แผ่นพับ]. นครราชสีมา: สำนักงานเทศบาลด่านเกวียน.

- งานประชาสัมพันธ์กองวิชาการและแผนงานสำนักงานเทศบาลด่านเกวียน. (ม.ป.ป. ข). *เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน* [แผ่นพับ]. นครราชสีมา: สำนักงานเทศบาลด่านเกวียน.
- งานประชาสัมพันธ์กองวิชาการและแผนงานสำนักงานเทศบาลด่านเกวียน. (ม.ป.ป. ค). *รังสรรค์งานศิลป์ปั้นดินให้เป็นเงิน* [แผ่นพับ]. นครราชสีมา: สำนักงานเทศบาลด่านเกวียน.
- จักรกฤษณ์ ควรวจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์. (2556). *สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ตะวัน เดชภักดีนมงคล. (2551). *การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการตามกฎหมายไทยกับสหภาพยุโรป*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เทศบาลนนทบุรี. (ม.ป.ป.). *เครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะเกร็ด*. สืบค้นจาก <http://nakornnont.go.th/601-2/>.
- ธนพจน เอกโยคยะ. (2547). *คำอธิบายกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ธนศ พฤษสมบุรณ์. (2559). *มาตรการทางกฎหมายและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- นันท อินทนนท์. (2546). ความตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาและผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ*, 142-180.
- บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ และเจษฎ์ โทณะวณิก. (2548). *โครงการสัมมนาเรื่องบทบาททำที่ของไทยต่อการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น*. สืบค้นจาก http://www.measwatch.org/sites/default/files/bookfile/detail_0.pdf.
- ปวีศร เลิศธรรมเทวี. (2560). *กรอบการเจรจากฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิม และผลกระทบต่อไทย* (รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
- ปัจฉิมา ธนสันติ. (2546). *เอกสารการบันทึกเทปสัมมนา เรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์: ดินแดนแห่งการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและโอกาสทางการค้า*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา.
- ปัจฉิมา ธนสันติ. (2550). *เอกสารการบันทึกเทปสัมมนา เรื่องระบบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย-สหภาพยุโรป*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา.
- ภูษิษฐ์ สุวรรณ์. (2556). *การคุ้มครองสินค้าตัดถกรรมจากภูมิปัญญาชาวบ้าน: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ*. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

- มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย. (2552). *โครงการศึกษาวิจัยและจัดทำกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองมรดก
ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม* (รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วิวัฒน์ สรรพคุณ. (2554). *ขอบเขตของเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครอง
ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศุภกานต์ ศรีโสภาคเจริญรัตน์. (2557). *ปัญหาการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กรณีศึกษาปลาสลิด
บางป่อ*. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้านเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน. (ม.ป.ป.). *การเตรียมดิน* [แผ่นพับ]. นครราชสีมา:
สำนักงานเทศบาลด่านเกวียน.
- ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
แห่งชาติ. (2550 ก). *กรอบความคิดการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย* (รายงานผลการวิจัย
ฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา.
- ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
แห่งชาติ. (2550 ข). *โครงการยกร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองภูมิปัญญา
พ.ศ.* (รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน*.
กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครราชสีมา. (ม.ป.ป.). *ย่านการค้าพาณิชย์ เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน
จังหวัดนครราชสีมา* [แผ่นพับ]. นครราชสีมา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครราชสีมา.
- อรุณี เกร่งเรือง. (2550). *บทบาทกรมทรัพย์สินทางปัญญาในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- World Trade Organization. (n.d.). *Members and observers*. Retrieved from
https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm.

ประวัติผู้เขียน**ชื่อ-นามสกุล**

นางสาวจารุวรรณ ผลรวย

อีเมล

jaruwan.phon@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ พ.ศ. 2556

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

วันที่ 19 เดือน มกราคม พ.ศ. 2561

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว) จารุวรรณ สงรวง อยู่บ้านเลขที่ 45/1

ซอย ถนน ตำบล/แขวง บางโพธิ์เหนือ

อำเภอ/เขต สามโคก จังหวัด ปทุมธานี รหัสไปรษณีย์ 12160

เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ รหัสประจำตัว 7580400161

ระดับปริญญา ตรี โท เอก

หลักสูตร นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา คณะ นิติศาสตร์

ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า “ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ” ฝ่ายหนึ่ง และ

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตั้งอยู่เลขที่ 119 ถนนพระราม 4 แขวงพระโขนง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร 10110 ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า “ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ” อีกฝ่ายหนึ่ง

ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ และ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ตกลงทำสัญญากันโดยมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิขอรับรองว่าเป็นผู้สร้างสรรค์และเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์หัวข้อ ความสงบเกี่ยวกับการคุ้มครองระหว่างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กับ ลิขสิทธิ์สงวนที่ลงต้น: กรณีศึกษาเครื่องปั้นดินเผาอำเภอบางบัวทอง

ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร นิติศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (ต่อไปนี้เรียกว่า “สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์”)

ข้อ 2. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิตกลงยินยอมให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยปราศจากค่าตอบแทนและไม่มีกำหนดระยะเวลาในการนำสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ ต่อสาธารณชน ให้เข้าต้นฉบับหรือสำเนา งาน ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิโดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยหรือไม่ก็ได้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือการกระทำอื่นใดในลักษณะทำนองเดียวกัน

ข้อ 3. หากกรณีมีข้อขัดแย้งในปัญหาสิทธิในสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ระหว่างผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ดี หรือระหว่างผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ดี หรือมีเหตุขัดข้องอื่น ๆ เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ อันเป็นเหตุให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถนำงานนั้นออกทำซ้ำ เผยแพร่ หรือโฆษณาได้ ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิยินยอมรับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งสิ้น

สัญญาฉบับนี้ทำขึ้นสองฉบับ มีข้อความเป็นอย่างเดียวกัน คู่สัญญาได้อ่านและเข้าใจข้อความในสัญญาฉบับนี้โดยละเอียดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อให้ไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และเก็บรักษาไว้ฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ.....ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ
(นางสาวจรรยาธรณ์ วรรณพงษ์)

ลงชื่อ.....ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ
(อาจารย์อัญญา จุลพิสิฐ)
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดและศูนย์การเรียนรู้

ลงชื่อ.....พยาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤติกา ลีมล่าวลัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ลงชื่อ.....พยาน
(ดร.ปวีศร เลิศธรรมเทวี)
ผู้อำนวยการหลักสูตร/ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร